

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/D/2023/36097107839041284

**NÁSTROJE NA OCHRANU OBCHODU
V HOSPODÁRSKÝCH VZŤAHOCH EURÓPSKEJ ÚNIE
S TRETÍMI KRAJINAMI**

Dizertačná práca

2023

Ing. Henrich Juhás

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

NÁSTROJE NA OCHRANU OBCHODU
V HOSPODÁRSKÝCH VZŤAHOCH EURÓPSKEJ ÚNIE
S TRETÍMI KRAJINAMI

Dizertačná práca

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Študijný program: manažment medzinárodného podnikania

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Školiteľ: prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD., MBL-HSG

Bratislava 2023

Ing. Henrich Juhás

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Ing. Henrich Juhás
Študijný program: manažment medzinárodného podnikania (Jednoodborové štúdium, doktorandské III. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Dizertačná záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Nástroje na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami

Cieľ: Na základe teoretických východísk a zahraničnoobchodnej praxe skúmať a zhodnotiť význam a uplatňovanie nástrojov na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami a preskúmať možnosti zlepšenia doterajších postupov.

Anotácia: Napriek hlavnému cieľu liberalizovať svetový obchod v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO) sú prípustné a v praxi aplikované aj ochranné nástroje, ktoré sú namierené proti neférovým praktikám v obchode. Ide o opatrenia na ochranu pred dumpingovými dovozmi, subvencovanými dovozmi a nadmernými dovozmi. Tieto nástroje - najmä antidumpingové a antisubvenčné opatrenia - využíva v rámci spoločnej obchodnej politiky aj EÚ. Rovnako ich využívajú tretie krajiny na ochranu voči dovozu z EÚ. Dizertačná práca sa zameria na charakteristiku jednotlivých nástrojov na ochranu obchodu podľa pravidiel WTO i spoločných pravidiel ochrany vyplývajúcich z legislatívy EÚ, ktorá bola v oblasti antidumpingových a antisubvenčných opatrení revidovaná, pričom zmeny nadobudli účinnosť v polovici roka 2018. Ďalej bude práca pojednávať o dumpingovom konaní, dumpingovej metodike na posudzovanie deformácií trhu v tretích krajinách i správach o výrazných deformáciách na trhoch tretích krajín. Pozornosť sa upriami aj na analýzu doterajšieho využívania opatrení na ochranu obchodu zo strany EÚ alebo tretích krajín (podrobne aj na vybranom prípade), účinnosť opatrení na ochranu obchodu a ich dôsledky pre jednotlivé hospodárske subjekty, či možnosti zlepšenia doterajších postupov.

Školiteľ: prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD., M.B.L.-HSG
Katedra: KMO OF - Kat. medzinárodného obchodu OF

Dátum zadania: 05.02.2020

Dátum schválenia: 12.03.2020

doc. Mgr. Elena Kašťáková, PhD.
predseda subodborovej komisie

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som chcel úprimne poďakovať mojej pani školiteľke, **prof. Ing. Zuzane Kittovej, PhD., M.B.L-HSG**, za jej cenné rady, usmernenia, podporu a celkovo za všetok čas, ktorý obetovala vedeniu mojej dizertačnej práce. V neposlednom rade som jej veľmi vďačný za pevné nervy, ktoré mala počas celého procesu vzniku tejto práce.

Rovnako moja vďaka patrí aj **expertom z hospodárskej praxe**, ktorí mi poskytlí možnosť porozumieť problematike v praktickej rovine, čo dodalo môjmu výskumu neoceniteľnú pridanú hodnotu.

Zároveň by som sa chcel poďakovať **Ing. Michalovi Hrivnákovi, PhD.**, za jeho odborné usmernenia týkajúce sa štatistických postupov získavania výsledkov práce.

Taktiež sa chcem zo srdca poďakovať **mojej rodine a známym**, ktorí ma v často neľahkej situácii podporovali, stáli pri mne a dodávali mi energiu zvládnuť celé doktorandské štúdium.

Ďakujem aj súčasnému a minulému **vedeniu katedry medzinárodného obchodu** a kolegom, ktorí mi poskytlí vždy ochotne cenné rady a spoluprácu počas môjho štúdia.

ABSTRAKT

JUHÁS, Henrich : *Nástroje na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Školiteľka: prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD., M.B.L.- HSG. – Bratislava, OF EU, 2023, 129 s.

Záverečná práca je vypracovaná na tému *Nástroje na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami*. Cieľom záverečnej práce bolo na základe teoretických východísk a zahraničnoobchodnej praxe skúmať a zhodnotiť význam a uplatňovanie nástrojov na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami a preskúmať možnosti zlepšenia doterajších postupov. Prvá kapitola teoretickej časti sa venovala zhodnoteniu využívania liberalizmu a protekcionizmu v zahraničnom obchode v historickom kontexte. Zároveň bola prvá kapitola zameraná na vymedzenie pravidiel Svetovej obchodnej organizácie upravujúcich uplatňovanie ochranných obchodných nástrojov, čo tvorilo základ pre teoretické východiská využívania konkrétnych nástrojov na ochranu obchodu zo strany Európskej únie. Zároveň práca uvádza prehľad empirických štúdií týkajúcich sa využívania ochranných obchodných nástrojov či ich vplyvu na zahraničnoobchodné vzťahy vo svete, či vplyvu makroekonomických aspektov na spomínané nástroje. V druhej kapitole je uvedený cieľ dizertačnej práce, z neho vyplývajúce partiálne ciele a taktiež stanovené vedecké hypotézy. Tretia kapitola definuje zvolenú metodiku práce a metódy skúmania, ktoré boli v práci využité. Praktická časť, ktorú tvorí štvrtá kapitola, skúma problematiku ochranných obchodných nástrojov EÚ z teritoriálneho a komoditného hľadiska. Následne sa táto časť sústreďuje na vývoj počtu žiadostí o ochranné prešetrovanie EÚ v čase hospodárskeho poklesu spôsobeného pandémie COVID-19. Následne práca hodnotí účinnosť implementovaných ochranných obchodných nástrojov EÚ. Najprv analyzuje vývoj intenzity obchodu vybraných krajín s EÚ po zavedení ochranných opatrení a následne prostredníctvom ekonometrickej analýzy hodnotí vplyv zavedených opatrení na hodnotu dovozu z vybraných krajín za sledované časové obdobie. V diskusii sú výsledky práce konfrontované s najdôležitejšími zisteniami iných autorov. V šiestej kapitole autor uvádza teoretické a praktické prínosy dizertačnej práce ako aj odporúčania pre hospodársku prax. Výsledkom riešenia danej problematiky je zhodnotenie fungovania implementovaných ochranných obchodných nástrojov EÚ v zahraničnoobchodných vzťahoch EÚ s tretími krajinami.

Kľúčové slová:

Európska únia, import, dumping, subvencie, nadmerný dovoz, ochranné obchodné nástroje

ABSTRACT

JUHÁS, Henrich : *Trade Defence Measures Applied in Economic Relations between the European Union and third Countries*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Thesis supervisor: prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD., M.B.L.-HSG. – Bratislava, OF EU, 2023, 129 p.

The dissertation thesis is focused on the topic of *Trade Defence Measures Applied in Economic Relations between the European Union and third Countries*. The aim of the final thesis was to examine and evaluate the importance and application of trade defence instruments in the economic relations of the European Union with third countries, based on theoretical principles and foreign trade practice, and to examine the possibilities of improving existing procedures. The first chapter of the theoretical part was devoted to the evaluation of the use of liberalism and protectionism in foreign trade in a historical context. At the same time, the first chapter was focused on defining the rules of the World Trade Organization governing the application of trade defence instruments, which formed the basis for the theoretical basis for the use of specific EU trade defence instruments. At the same time, the thesis presents an overview of empirical studies related to the use of trade defence instruments or their impact on foreign trade relations in the world or the impact of macroeconomic aspects on the mentioned instruments. In the second chapter, the aim of the dissertation thesis is stated, the partial aims resulting from it, and also the established scientific hypotheses. The third chapter defines the chosen methodology of the thesis and research methods that were used. The practical part, which consists of the fourth chapter, examines the issue of trade defence instruments of the EU from a territorial and commodity point of view. Subsequently, this section will focus on the development of the number of requests for EU trade defence investigations during the economic downturn caused by the COVID-19 pandemic. The work evaluates also the effectiveness of the implemented EU trade defence instruments. First, it analyzes the development of the trade intensity of selected countries with the EU after the introduction of trade defence measures, and then, through an econometric analysis, it evaluates the impact of the introduced measures on the value of imports from selected countries for the monitored time period. In the discussion, the results of the thesis are confronted with the most important findings of other authors. In the sixth chapter, the author presents the theoretical and practical benefits of the dissertation thesis as well as recommendations for economic practice. The result of solving the given issue is an evaluation of the functioning of the implemented EU trade defence instruments in the EU foreign trade relations with third countries.

Keywords:

European Union, import, dumping, subsidies, excessive import, trade defence instruments

Obsah

ÚVOD	11
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ..	13
1.1 PROTEKCIONIZMUS A LIBERALIZMUS V ZAHRANIČNOOBCHODNÝCH VZŤAHOCH..	13
1.1.1 Liberalizmus v zahraničnoobchodných vzťahoch	14
1.1.2 Protekcionizmus v zahraničnoobchodných vzťahoch.....	19
1.2 NÁPRAVNÉ OPATRENIA V OBLASTI OBCHODU NA ÚROVNI WTO	25
1.3 OPATRENIA EÚ PROTI DUMPINGU.....	30
1.4 OPATRENIA EÚ PROTI SUBVENCIAM.....	38
1.5 OPATRENIA EÚ PROTI NADMERNÝM DOVOZOM.....	39
1.6 PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ A TEST ZÁUJMU EURÓPSKEJ ÚNIE V OBCHODNÝCH PREŠETROVANIACH.....	40
1.7 PRAVIDLO NIŽŠIEHO CLA V OCHRANNÝCH OBCHODNÝCH OPATRENIACH EÚ	41
1.8 PREHĽAD VEDECKÝCH ŠTÚDIÍ O OPATRENIACH NA OCHRANU OBCHODU EÚ	44
1.9 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ HODNOTENIA ZAHRANIČNÉHO OBCHODU POMOCOU JEDNOFAKTOROVÝCH INDIKÁTOROV	55
1.10 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ HODNOTENIA ZAHRANIČNOOBCHODNÝCH VZŤAHOV VYUŽITÍM REGRESNÝCH PANELOVÝCH MODELOV	56
1.11 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ VYUŽITIA EXPERTNÉHO ROZHOVORU V KVALITATÍVnom VÝSKUME.....	57
2 CIEĽ PRÁCE	59
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	61
3.1.1 Kalkulácia indexu obchodnej intenzity.....	63
3.1.2 Kalkulácia prostredníctvom ekonometrického modelu	64
4 VÝSLEDKY PRÁCE	69
4.1 TERITORIÁLNA A KOMODITNÁ ŠTRUKTÚRA OCHRANNÝCH OBCHODNÝCH OPATRENÍ EÚ	69
4.2 OCHRANNÉ OBCHODNÉ PREŠETROVANIA EURÓPSKEJ ÚNIE V ČASE HOSPODÁRSKEHO POKLESU POČAS PANDÉMIE COVID-19	70
4.3 OCHRANNÉ OBCHODNÉ PREŠETROVANIA EÚ VOČI VYBRANÝM TRETÍM KRAJINÁM..	75

4.3.1	<i>Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Čínou</i>	75
4.3.2	<i>Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Ruskom</i>	78
4.3.3	<i>Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s USA.....</i>	80
4.3.4	<i>Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Južnou Kóreou.</i>	82
4.3.5	<i>Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Taiwanom</i>	84
4.4	VÝSLEDKY ODHADOV VPLYVU VÝŠKY ANTIDUMPINGOVÉHO CLA NA HODNOTU IMPORTU V PRÍPADE VYBRANÝCH KOMODÍT A KRAJÍN.....	86
4.5	VYHODNOTENIE STANOVENÝCH CIEĽOV, HYPOTÉZ A ODPORÚČANIA PRE HOSPODÁRSKU PRAX	97
5	DISKUSIA.....	102
6	TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE.....	105
	ZÁVER.....	108
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	112
	PRÍLOHY	127

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1 Proces antidumpingového prešetrovania EÚ	32
Graf 2 Grafické zobrazenie využitia pravidla nižšieho cla v prešetrovaniach EÚ bez zistených deformácií.....	43
Graf 3 Grafické zobrazenie využitia pravidla nižšieho cla v prešetrovaniach EÚ so zistenými deformáciami a s rozporom záujmu Únie.....	44
Graf 4 Teritoriálna štruktúra ochranných obchodných opatrení uplatňovaných k marcu 2023	69
Graf 5 Percentuálna zmena HDP štvrťročne v porovnaní s predchádzajúcim obdobím (2018 – 2022)	71
Graf 6 Vývoj intenzity obchodu medzi Čínou a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)	77
Graf 7 Vývoj intenzity obchodu medzi Ruskom a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021).....	79
Graf 8 Vývoj intenzity obchodu medzi USA a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)	81
Graf 9 Vývoj intenzity obchodu medzi Kóreou a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021).....	83
Graf 10 Vývoj intenzity obchodu medzi Taiwanom a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021).....	85
Tabuľka 1 Princípy fungovania WTO	26
Tabuľka 2 Prehľad importovaných komodít do EÚ, na ktorých dovoz boli zavedené antidumpingové clá a budú objektom analýzy	65
Tabuľka 3 Počet ochranných obchodných prešetrovaní EÚ podľa ich fáz (etáp) počas sledovaného obdobia (2018 – 2022)	73
Tabuľka 4 Prehľad vybraných čínskych komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ	76
Tabuľka 5 Prehľad vybraných ruských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ.....	78
Tabuľka 6 Prehľad vybraných amerických komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ	81
Tabuľka 7 Prehľad vybraných kórejských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ.....	82

Tabuľka 8 Prehľad vybraných taiwanských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ	84
Tabuľka 9 Prehľad kľúčových parametrov troch modelov pre odhad vzťahu clo-import	87
Tabuľka 10 Sumarizačná tabuľka premenných Modelu I a Modelu II	88
Tabuľka 11 Lineárna OLS regresia pre kontrolu heteroskedasticity a multikolinearity Modelu I	89
Tabuľka 12 Lineárna OLS regresia pre kontrolu heteroskedasticity a multikolinearity Modelu II	89
Tabuľka 13 Výsledky panelovej regresie I pre Model I	90
Tabuľka 14 Výsledky panelovej regresie II pre Model II	92
Tabuľka 15 Výsledky testov panelovej regresie II pre Model II	93
Tabuľka 16 Výsledky odhadu parametrov panelového modelu III (osobitné odhady za údaje z 5 vybraných krajín) 1/2	94
Tabuľka 17 Výsledky odhadu parametrov panelového modelu III (osobitné odhady za údaje z 5 vybraných krajín) 2/2	95

Zoznam použitých skratiek

AD clo	Antidumpingové clo
AS clo	Antisubvenčné clo
COVID-19	Infekčné ochorenie vyvolané koronavírusom SARS-CoV-2
ČKS	Čínska komunistická strana
DGBAS	Generálne riaditeľstvo pre rozpočet, účtovníctvo a štatistiku Taiwanu (The Directorate General of Budget, Accounting and Statistics, Taiwan)
EÚ	Európska únia
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode
GLS	Zovšeobecnená metóda najmenších štvorcov
HDP	Hrubý domáci produkt
HS	Harmonizovaný systém
ITC	Svetové obchodné centrum
LDC	Najmenej rozvinuté krajiny
MSP	Malé a stredné podniky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OLS	Metóda najmenších štvorcov
PC	Parciálny cieľ
TARIC	Integrovaná tarifa spoločenstva
TII	Index obchodnej intenzity
UNCTAD	Konferencia Spojených národov pre obchod a rozvoj
USA	Spojené štáty americké
WTO	Svetová obchodná organizácia

Úvod

Svetová ekonomika a súčasné možnosti podnikania sú výsledkom kontinuálnych zmien vznikajúcich na základe dlhodobého vplyvu viacerých determinantov. Spomeňme napríklad globalizáciu, ktorá pozitívne ovplyvnila vývoj liberalizácie a aktivít v rámci voľného obchodu, čo s rozvojom medzinárodnej deľby práce pôsobí na možnosti etablovať sa na medzinárodných trhoch. K ďalším dlhodobým faktorom pôsobiacim na vývoj svetového obchodu patria silnejúca pozícia transnacionálnych korporácií, či interdependencia podmienená rozvojom integrácie ekonomík a ich spolupráce (Baláž et al., 2019).

V ostatnom období však môžeme sledovať aj udalosti, ktoré negatívne ovplyvňujú vývoj medzinárodných hospodárskych vzťahov. Spomeňme napríklad obchodnú vojnu medzi Čínou a USA, migračnú krízu, vojnové konflikty, aktuálne najmä vojnový konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou, stále prebiehajúci boj s Islamským štátom a z neho plynúcu celosvetovú hrozbu teroristických útokov, Brexit, či krízu prameniaca z pandémie COVID-19. Spomenuté udalosti výrazne negatívne vplývajú na vývoj globalizácie a z nej vyplývajúcej liberalizácie zahraničného obchodu. Aj v súvislosti s týmito faktormi sa čoraz viac skloňujú protekcionistické tendencie, ktoré plynú z prirodzenej obavy ekonomických subjektov. Tieto aktivity následne vyvolávajú odozvy vo forme protiopatrení, ktoré prinášajú ďalšie defekty v medzinárodných vzťahoch.

Týmto vplyvom čelí aj Európska únia, ktorá musí čo najracionálnejšie a najefektívnejšie prispôbovať svoje politiky týmto faktorom. Výnimkou nie je ani spoločná obchodná politika a z nej vyplývajúce opatrenia na ochranu obchodu, ktoré sú pravidelne aktualizované v závislosti od vývoja zahraničných vzťahov a z nich plynúcich hrozieb pre európske ekonomické subjekty a samotný vnútorný trh.

Cieľom dizertačnej práce je na základe teoretických východísk a zahraničnoobchodnej praxe skúmať a zhodnotiť význam a uplatňovanie nástrojov na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami a preskúmať možnosti zlepšenia doterajších postupov.

Základom skúmania danej problematiky je prehľad teoretických východísk liberalizmu a protekcionizmu ako zdôvodnenia uplatňovania nástrojov na ochranu obchodu v obchodnej politike EÚ. V rámci týchto východísk zároveň kladieme dôraz na vymedzenie regulácie opatrení na ochranu obchodu na úrovni Svetovej obchodnej

organizácie (WTO), ktoré EÚ rešpektuje. V nadväznosti na túto reguláciu sú v teoretickej rovine preskúmané aj nástroje a postupy na ochranu obchodu uplatňované v rámci Spoločnej obchodnej politiky EÚ. Kapitola 1 ďalej prináša prehľad dostupných vedeckých štúdií v predmetnej oblasti, ktorý umožňuje zefektívnenie určenia smeru skúmania práce.

V ďalších častiach práce sú skúmané nástroje na ochranu obchodu EÚ z praktického hľadiska. Po vymedzení teritoriálnej a komoditnej štruktúry uplatňovania spomenutých nástrojov zo strany EÚ je skúmaný vývoj ochranných prešetrovaní v EÚ v období hospodárskeho poklesu spôsobeného pandémie COVID-19. Práca taktiež prináša praktický výskum týkajúci sa vplyvu zavedenia ochranného cla na hodnoty dovozu z vybraných krajín do EÚ, čo tvorí základ pre zhodnotenie efektivity uplatňovania týchto opatrení zo strany EÚ. V záverečnej časti po vyhodnotení fungovania týchto opatrení uvádzame odporúčania na zlepšenie využívania ochranných obchodných nástrojov s cieľom lepšej eliminácie negatívnych vplyvov exportných aktivít zahraničných partnerov EÚ.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V súčasnom fluktuáčnom trende vývoja medzinárodného obchodu je pre ekonomické subjekty dôležité upevniť si svoju pozíciu na svetovom trhu. Túto skutočnosť výrazne ovplyvňuje aj zapájanie sa nových subjektov do medzinárodných hospodárskych vzťahov. V podmienkach voľného obchodu sa však vyskytujú aj prípady využívania nepovolených obchodných praktík, ktoré prinášajú možnosti prieniku na zahraničný trh metódami, ktoré potenciálne poškodzujú daný trh a obchádzajú zásady spravodlivej hospodárskej súťaže. Na základe tejto skutočnosti sa krajiny čoraz viac uchýľujú k využívaniu povolených protekcionistických aktivít, ktoré sú však regulované. Európska únia sa tiež snaží chrániť svoj vnútorný trh a na ňom pôsobiace ekonomické subjekty. Protekcionistické opatrenia sa v ekonomikách využívali už v dávnej histórii. Proces liberalizácie ich však obmedzil, pričom v súčasnosti majú tieto protekcionizmus a liberalizmus ako dva hlavné smery zahraničnoobchodnej politiky predpoklad kombinovaného fungovania.

1.1 Protekcionizmus a liberalizmus v zahraničnoobchodných vzťahoch

Každá krajina v rámci svetového hospodárstva má svoje výsostné právo vytvoriť a riadiť svoju zahraničnoobchodnú politiku s cieľom synchronizácie mnohých procesov v medzinárodnom podnikaní. Daná ekonomika tiež využíva svoju zahraničnoobchodnú politiku ako hlavný prostriedok regulovania vonkajších ekonomických vzťahov a v konečnom dôsledku si vytvára vhodné vnútorné ekonomické prostredie s víziou čo najviac optimálneho dlhodobého rozvoja. Zahraničnoobchodná politika tiež prináša ekonomikám priestor na využitie čo najlepších možností na presadzovanie vlastných podnikateľských aktivít. Jednotlivé krajiny, líšiace sa charakterom svojich ekonomík, majú rozdielne diferencovaný charakter zahraničnoobchodných politík a ich rozvojové stratégie obsahujú iné priority (Baláž et al., 2019).

Základnými prístupmi k zahraničnoobchodnej politike sú protekcionizmus, resp. ochranárska politika a liberalizmus, inými slovami politika fungujúca na princípe voľného obchodu. V súvislosti so zmenami vývojových cyklov v ponímaní striedania recesie a hospodárskeho rozmachu by ani jeden zo spomenutých prístupov nemal byť samotne presadzovaný z dlhodobého hľadiska, nakoľko v opačnom prípade môže prísť

k neželanému vplyvu na danú ekonomiku. Ak totiž krajina presadzuje dlhodobu výlučne liberálny prístup bez akýchkoľvek protekcionistických opatrení, môže prísť k situácii, že domáci výrobcovia nebudú schopní čeliť veľkému náporu zahraničnej konkurencie, postupne prídu o svoje miesto na domácom trhu. Preto je v súčasnosti najrozšírenejšia práve kombinácia týchto dvoch prístupov (Kalinská et al. 2010, Baláž et al., 2019).

1.1.1 Liberalizmus v zahraničnoobchodných vzťahoch

Voľný obchod, inými slovami liberalizmus môžeme charakterizovať ako politiku odstraňovania obchodných prekážok vo forme tarifných a netarifných obmedzení, otvorenie sektorov ekonomiky zahraničnej konkurencii, či elimináciu a odstránenie nepriamych obchodných podporných aktivít štátu (Kalinská et al. 2010).

Podľa Krejčího (2014) už v 17. storočí boli položené východiská modernej ekonómie merkantilistami, ktorí však presadzovali nutnosť štátnej kontroly nad medzinárodným obchodom. V tomto období boli teda rozhodnutia vládcov a panovníkov ovplyvnené merkantilistickou teóriou, ktorá vysvetľovala medzinárodný obchod ako hru s nulovým súčtom, v ktorej zisk pre jednu stranu automaticky znamenal stratu pre tú druhú. Podľa nich mali teda vlády zasahovať do medzinárodných obchodných vzťahov, aby určovali ceny, a tým chránili svoj domáci priemysel pred zahraničnou konkurenciou, a rovnako sa mali vyhýbať zdieľaniu ekonomických informácií so zahraničím. Tieto vtedajšie názory následne na prelome 17. a 18. storočia tvorili výzvu pre francúzskych mysliteľov, známych ako fyziokrati, ktorý protikladne tvrdili, že najlepším spôsobom kumulácie bohatstva je neobmedzená hospodárska súťaž. Následne vyslovili odporúčanie vládam, aby sa riadili doktrínou „laissez-faire“ presadzujúcu liberálny prístup (Minogue et al., 2020).

Krejčí (2014) a Škvrnda, Čech a Kucharčík (2021) uvádzajú, že predpokladom pre nastolenie mieru bola v týchto časoch zvýšená obchodná výmena, s ktorou súvisí prehĺbujúce sa hospodárske prepojenie v rámci medzinárodných vzťahov. Z neho budú následne plynúť jednotlivým krajinám zisky, čo by malo byť prekážkou pre potenciálne vojny, v ktorých dochádza ku škodám a stratám. Obchod sa teda stáva prostriedkom rastu prosperity a mieru.

Základy liberalistických tendencií riadiacich sa spomenutou doktrínou môžeme vidieť v 18. storočí, kedy Adam Smith vo svojom diele *Bohatstvo národov* (Smith, 2018) hovoril o výhodnosti voľného obchodu pre všetky strany, pretože zahraničná konkurencia

donúti domácich výrobcov vyrábať väčšie množstvo kvalitnejších tovarov za nižšie ceny. V jeho teórii absolútnych výhod vyslovil predpoklad, že krajina by mala dovážať tie výrobky, ktorých vyprodukovanie v domácom prostredí môže byť markantne drahšie, ako ich dovoz zo zahraničia. Rovnako pracoval s predpokladom, že ak sa jednotlivcovi ponecháva voľnosť v rámci presadzovania vlastného záujmu vo výmennej ekonomike založenej na deľbe práce, zvýši sa blahobyť skupiny ako celku (Lisý et al., 2016, Minogue et al., 2020).

Na báze jeho teórie ďalej pokračoval v ekonomickom výskume David Ricardo, ktorý bol taktiež zástancom liberalizmu v medzinárodných obchodných vzťahoch, čo bolo podľa neho základným pilierom lepšej efektívnosti výroby v rámci globálneho sveta. Skúmal vplyv zahraničného obchodu na výrobné náklady či podmienky akumulácie. Ricardo postupne vypracoval známu teóriu komparatívnych výhod, ktorá tvorí významný základ chápania dôležitosti medzinárodnej deľby práce (Ricardo, 2004). V nej hovorí o nutnosti špecializácie výroby a exportu takého tovaru, pri výrobe ktorého dosahuje jedna ekonomika nižšie komparatívne (relatívne) náklady, ako iná ekonomika. Naopak, dovážať má tovar, v rámci ktorého má iná krajina nižšie komparatívne náklady. V konečnom dôsledku má teda medzinárodná deľba práce prinášať optimálne a efektívne využitie výrobných možností jednotlivých ekonomík (Lisý et al., 2016, Baláž et al., 2019).

V 19. storočí volali klasickí liberálni ekonómovia po veľkých zmenách najmä v oblasti organizácie európskej ekonomiky, keďže v období po napoleonských vojnách mala väčšina európskych krajín buď vysokú úroveň ochrany alebo prohibíciu na dovoz väčšiny vyrábaného tovaru. Ich cieľom bolo zrušiť mnohé feudálne a merkantilistické obmedzenia na výrobu a vnútorný obchod krajín. Rovnako považovali za potrebné eliminovať clá a obmedzenia, ktoré boli uvalené na dovoz zo zahraničia. Presadzovali teda princípy samoregulácie trhu. V tomto období bol liberalizmus transformujúcou silou najmä v Európe, keďže industrializácia a modernizácia priniesli markantné zmeny v podobe pádu feudálneho systému a nástupu kapitalizmu namiesto statických ekonomík, pričom sa postupne rozširovali výrobné prostriedky a zvyšovalo sa bohatstvo spoločnosti (Minogue et al., 2020, Tena-Junguito et al., 2012).

V tomto storočí postupne klesali v Európe clá a liberalizácia obchodných vzťahov bola na vzostupe. Významnou udalosťou bol tiež podpis Cobden-Chevalierovej zmluvy, ktorá sa považuje za najdôležitejší aspekt zmien v obchodnej politike tohto obdobia, kedy sa Francúzsko zaviazalo znížiť colné sadzby na dovoz tovaru z Veľkej Británie. Tá znížila clo na dovoz francúzskeho vína a koňaku a zrušila clo na vývoz uhlia. Zásadnou súčasťou

tejto zmluvy bola tiež doložka najvyšších výhod, ktorá sa stala základom ďalších multilaterálnych zmlúv a samotná dohoda sa stala základom pre následné bilaterálne dohody. Spomenutá doložka hovorí, že všetky výhody, prednosti či oslobodenia poskytnuté danou zmluvnou stranou ktorémukoľvek výrobku s pôvodom v akejkolvek krajine, sa ihneď a bezpodmienečne priznajú rovnakému výrobku s pôvodom na území všetkých ostatných zmluvných strán. Priemerné clo v Európe sa vtedy znížilo na úroveň 9-12 %. Táto zmluva teda otvorila novú éru voľného obchodu v západnej Európe. Neskôr sa však do liberalizácie obchodu zapojili aj mimoeurópske krajiny a subjekty, čo viedlo k protekcionistickým reakciám a zavádzaniu ochranných obchodných opatrení zo strany európskych krajín (Gavaľová, 2006; Tena-Junguito et al., 2012; Krpec a Hodulák, 2014).

Ďalším významným míľnikom v oblasti presadzovania liberalizmu v medzinárodnom obchode bol rozpad kolónii, kedy sa z menších a slabších krajín stali samostatné suverénne rozvojové štáty. Museli však čeliť problémom, ktoré pramenili z ich slabej hospodárskej pozície a nízkeho stupňa ekonomického rastu súvisiaceho s absenciou kapitálu, monokultúrnosti a nemožnosti prechodu z poľnohospodárskej výroby na priemyselnú. Víziu lepšej pozície videli tieto krajiny v spolupráci s ostatnými rozvojovými štátmi, a preto liberalizovali svoje trhy a so spomenutými krajinami vytvárali postupne menšie regionálne zoskupenia, v ktorých vzájomne čerpali výhody z nich plynúce. Niektoré z rozvojových krajín si postupne vypracovali svoje pozície až na dôležitých hráčov na globálnom trhu s čoraz väčším stupňom otvorenia svojich ekonomík aj v rámci zahraničnoobchodných vzťahov s rozvinutými krajinami (Drieniková a Zubal'ová, 2014, Baláž et al., 2019, Lipková et al., 2011).

Protekcionistické tendencie však dominovali v obchodnej politike až do polovice minulého storočia. Hlavnými príčinami boli najmä dve svetové vojny a veľká hospodárska kríza, ktoré donútili krajiny zvýšiť colnú ochranu svojich domácich trhov, využívajúc kvantitatívne obmedzenia dovozu. V druhej polovici 20. storočia však už možno sledovať postupné odstraňovanie prísnych protekcionistických opatrení a snahu národných režimov o liberálne fungovanie ich obchodných vzťahov. Ako základ pre liberálne fungovanie svetového obchodu môžeme uviesť podpis Všeobecnej dohody o clách a obchode GATT (1947), v ktorej 23 signatárov presadilo otvorenú a liberálnu obchodnú politiku fungujúcu na princípe doložky najvyšších výhod. Od tohto momentu sa obchod s tovarom na medzinárodnej úrovni výrazne liberalizoval (Bezrukova a Svichkar, 2021).

Od 90. rokov 20. storočia sa medzinárodný obchod a jeho pozícia výrazne posilnila najmä vplyvom rastúcej globalizácie a informatizácie. Rovnako významnou skutočnosťou

je aj rastúci vplyv nových transnacionálnych korporácií v medzinárodnom obchode. Netreba však zabúdať ani na rozvojové ekonomiky ktorých pozícia v medzinárodnom obchode častokrát silnie, spomeňme napríklad Čínu. Aj z týchto dôvodov sa potreba zapájať sa do medzinárodnej del'by práce dostávala čoraz viac do popredia a liberalistické tendencie silneli (Dudáš, 2017; Lipková, 2011).

Liberalizmus je často spájaný s hospodárskym rozvojom. Otvorenosť ekonomík a možnosti interakcie v medzinárodnej del'be práce výrazne pomáhajú hospodárskemu rozvoju všetkých krajín, ktoré sú do nej zapojené. K transformácii národnej ekonomiky na modernú svetovú ekonomiku dochádza vďaka zmene tokov tovarov, služieb, kapitálu, technológií alebo pracovnej sily. Čím viac možností promptne reagovať a prispôbovať sa zmenám v globálnej ekonomike krajina má, tým väčší hospodársky rozvoj v rámci liberalizmu môže dosiahnuť (Krpec a Hodulák, 2014). Podľa Lesákovej (2008) podnikateľské subjekty fungujúce na tradičných princípoch sa nedokážu adaptovať dynamike zmien a novým princípom fungovania trhu. Naopak, tie podniky, ktoré pružne a rýchlo dokážu reagovať na výzvy, vedia vytvárať a efektívne využívať svoje príležitosti. Keohane (2012) tvrdí, že adaptovanie sa zmenám je mimoriadne náročné a nákladné, keďže úspech jednotlivých krajín závisí od reciprocity zo strany ostatných v rámci medzinárodnej del'by práce. Walzenbach (2016) hovorí, že súčasný industrializovaný subjekt fungujúci v rámci globálnej ekonomiky prechádza významnými etapami adaptácie a transformácie v reakcii na jej zmeny a postupne prichádza o svoje predtým vytvorené výsadné postavenie v medzinárodnom systéme, ktoré si musí nanovo budovať.

Na základe historického vývoja a zistení môžeme povedať, že politika voľného obchodu so sebou prináša spektrum výhod ale aj nevýhod, ktorým musia ekonomiky vo svete čeliť. Prvým pozitívnym aspektom liberálnej obchodnej politiky je lepšie využitie komparatívnych výhod domácich producentov. Tú dosiahnu na základe tlaku vyplývajúceho z importu, čo ich v konečnom dôsledku vedie k zníženiu produkčných nákladov a zvýšeniu špecializácie. Liberálna obchodná politika so sebou tiež prináša výhody pre spotrebiteľov vo forme širšieho spektra sortimentu, či dostupnejších cien, čo je výsledkom väčšej konkurencie na trhu. Tá v rámci cenotvorby taktiež núti subjekty využívať takú cenovú politiku, ktorá berie do úvahy realizačné prahy cien na svetových trhoch. Ďalšou výhodou, ktorá vyplýva zo zavedenia liberálnej obchodnej politiky, je štandardizácia výrobkov a z nej vyplývajúci ich vyššia úroveň technologickej náročnosti. Liberalizmus v obchodných vzťahoch taktiež prináša zníženie verejných výdavkov, čo v konečnom dôsledku môže priniesť možnosť zníženia daní, úrokov či odvodov. Čo sa

týka štátu, voľný obchod tiež eliminuje nutnosť jeho zásahov do ekonomiky, a tiež prispieva k stabilizácii monetárnej či hospodárskej politiky (Baláž et al., 2019, McKenzie, 2014).

Podľa McKenzieho (2014), dôvera ekonomických subjektov v liberálnu obchodnú politiku je tiež posilnená geopolitickými princípmi, nakoľko voľný obchod vytvára vzájomnú ekonomickú závislosť, ktorá v konečnom dôsledku prispieva k pozitívnym vzťahom medzi národmi, čo vedie k posilňovaniu mieru, alebo tieto vzťahy aspoň znižujú pravdepodobnosť vojny. Ďalší aspekt liberálnej obchodnej politiky priblížili Milewitz et al. (2016) a Lechner (2016). Podľa nich voľný obchod prináša nielen odstraňovanie tarifných a netarifných prekážok obchodu, ale čoraz viac sa zaoberajú aj rôznymi neobchodnými otázkami, pričom pozitívne zasahujú aj do oblasti sociálnych noriem. Túto skutočnosť potvrdzujú aj Bastiaens a Postnikov (2019), podľa ktorých sa čoraz častejšie stretávame s pozitívnym trendom zavádzania ustanovení medzi obchodujúcimi krajinami, podľa ktorých musia obchodní partneri riešiť sociálne otázky, či už týkajúce sa pracovných alebo environmentálnych problémov, aby získali obchodné privilégiá od partnera. Aj otázka zlepšenia sociálnych noriem môže byť teda atraktívnym aspektom zavádzania a posilňovania liberálnej obchodnej politiky.

Liberálna obchodná politika však so sebou prináša aj negatívne efekty, ktoré môžu potenciálne odrádzať štáty od jej uplatňovania. Jedným z najobávanejších vplyvov je eskalácia tlaku silnej zahraničnej konkurencie (hlavne silných transnacionálnych korporácií) na domácich výrobcov v danom odvetví, ktorí môžu čeliť otázke nezamestnanosti, ba až likvidácii (Baláž et al., 2019). Podľa Jungherra et al. (2018) je však nepravdepodobné, že by vo výsledku trpel voľným obchodom celý priemysel. O tom, či sú ekonomické subjekty a ich zamestnanci negatívne ovplyvnení liberálnou obchodnou politikou, by mala skôr rozhodovať produktivita týchto zainteresovaných firiem. Rovnako však existuje možnosť, že ekonomické a často aj veľké korporátne záujmy predbehnú sociálnu spravodlivosť. Otázka nižšieho vplyvu štátu na vlastnú hospodársku politiku bola síce nami uvedená ako pozitívum liberálnej obchodnej politiky, no môže prísť k situácii, kedy dohľad nad finančným sektorom krajiny preberie zahraničná inštitúcia, čím štát stratí zostávajúcu možnosť dohľadu nad hospodárskou politikou. Rovnako sú potrebné rozsiahle zásahy do sektora financií v danej krajine. Dlhodobé využívanie liberálnej obchodnej politiky prináša tiež riziko zníženia štátnych príjmov či príjmov obyvateľstva. V konečnom dôsledku teda liberálna obchodná politika prináša okamžitý účinok na vnútorné ekonomické prostredie štátu (Baláž et al., 2019, McKenzie, 2014).

Ako sme už spomenuli, v rámci tejto problematiky by z ekonomického hľadiska nemalo prísť k situácii, kedy by v danej krajine fungoval iba liberálny smer. Treba si uvedomiť, že liberalizácia v rámci zahraničnoobchodných vzťahov so sebou prináša vždy aj prvky diskriminácie iného subjektu. Ako príklad môžeme uviesť uzatvorenie zmluvy o voľnom obchode medzi dvomi krajinami, pričom táto skutočnosť znevýhodňuje krajinu mimo tejto dohody. Môžeme teda povedať, že nikdy nepríde k tzv. „win-win“ situácii, kde by pre všetky krajiny či subjekty plynuli rovnaké výhody z voľného obchodu. Podľa Mohaara (2018) sa liberalizmus vo svete nikdy neimplementoval vo svojej celistvosti. Samotní zástancovia myšlienky liberalizmu v skutočnosti plne nepraktizovali tieto hodnoty slobody a voľného obchodu. V rámci cieľa globálneho pozitivizmu však tieto hodnoty vysoko odporúčali. Bez ohľadu na skutočnosť, či sa tieto hodnoty implementovali v celistvom rámci alebo nie, však už od roku 1945 tvorili globálny poriadok. Dôležitosť liberalistických obchodných tendencií teda nemožno popierať aj napriek ich striedaniu s protekcionistickými aktivitami (Vincent, 1990; Mohaar, 2018; Baláž et al., 2019).

Podobne fungujú aj vzťahy Európskej únie s tretími krajinami, pretože v rámci jej vysoko liberalizovaného prístupu k zahraničným partnerom evidujeme aj prvky protekcionistickej politiky, ktoré slúžia na ochranu jej trhu a domácich výrobcov. Ich praktickému využitiu sa budeme venovať v ďalších častiach našej práce. Pre porozumenie problematiky je tiež dôležité teoretické východisko protekcionistického prístupu v rámci zahraničnoobchodných politík svetových ekonomík.

1.1.2 Protekcionizmus v zahraničnoobchodných vzťahoch

Základnou charakteristikou protekcionistickej obchodnej politiky je obmedzovanie rozvoja obchodu, to znamená, že týmto prístupom krajina bráni vstupu na domáci trh zahraničným výrobkom, a tým poskytuje ochranu domácim producentom voči zahraničnej konkurencii. Podľa nášho názoru by sa mal protekcionizmus využívať v obchodných vzťahoch len krátkodobo. V prípade, že daná ekonomika by ochranársku politiku implementovala dlhší čas, mohlo by prísť k situácii, že získanú konkurencieschopnosť by domáci výrobcovia postupne strácali. Výhodou protekcionizmu je teda vytváranie priestoru pre oživenie domácej produkcie a v konečnom dôsledku rast zamestnanosti a miezd. Protekcionistické smerovanie má pozitívny vplyv na makroekonomickú stabilitu, ale treba s ňou rátať iba na potrebný čas, teda je dôležité ho správne manažovať (Baláž et al., 2019).

Protekcionizmus je súborom vládnych obchodných opatrení zameraných na pomoc domácim subjektom, ktoré musia čeliť konkurencii zahraničných výrobcov v konkrétnom odvetví. Krajiny sa snažia o národnú obranu, zníženie obchodného deficitu, zvýšenie zamestnanosti, ochranu infantilných priemyselných odvetví či spravodlivý obchod. Daná ekonomika vykonáva protekcionistické opatrenia prostredníctvom zvyšovania cien zahraničných výrobkov, znižovania nákladov pre domácich výrobcov a v neposlednom rade obmedzovania prístupu zahraničných výrobcov na domáci trh. Týmito opatreniami môžu byť (Abboushi, 2010):

- clá na dovoz v súlade s pravidlami WTO,
- množstevné kvóty na dovoz zahraničných výrobkov predávaných na domácom trhu, ktoré obmedzujú ponuku a zvyšujú cenu dovážaných výrobkov,
- administratívne prekážky znižujúce dovoz zahraničných výrobkov,
- dotácie pre domácich výrobcov,
- menové kontroly či manipulácia výmenných kurzov s cieľom zvýšiť cenu zahraničných tovarov a znížiť cenu domácich tovarov.

Lisý et al. (2016) taktiež uvádza, že v novej ekonomike vzrastajú obavy, napríklad zo znečistenia životného prostredia, vyčerpania zdrojov, zvyšovania rozdielov medzi rozvinutými krajinami a rozvojovými krajinami, subjekty majú často tendenciu voľný obchod spochybňovať. Práve z tohto dôvodu sa krajiny obracajú na protekcionistické opatrenia, pričom znevýhodňujú dovoz výrobkov z ostatných krajín.

Protekcionizmus by sme mohli rozdeliť do troch kategórií (Lipková et al., 2011, Lisý et al., 2016, Baláž et al., 2019):

- agresívny,
- degresívny,
- progresívny.

Pod pojmom agresívny protekcionizmus chápeme podporu rozvoja odvetví danej krajiny, kontinuálne s presadzovaním domácich výrobkov na zahraničných trhoch s víziou rozšírenia trhu o zahraničných odberateľov pomocou nástrojov proexportnej politiky (subvencie, štátne úvery na vývoz atď.), v snahe priniesť rast zamestnanosti v krajine alebo vyššiu efektívnosť tuzemských výrobcov. Degresívny protekcionizmus využívajú prevažne rozvinuté krajiny s vysokým stupňom rozvoja priemyslu. Hlavným cieľom tohto druhu

protekcionizmu je ochrana slabých a zanikajúcich odvetví, pričom sa zachovávajú pracovné miesta a zamestnanosť. Progresívny protekcionizmus zahŕňa aktivity podpory ochrany rozvíjajúcich sa odvetví na trhu danej krajiny (Lipková et al., 2011, Lisý et al., 2016, Baláž et al., 2019).

Protekcionistické tendencie boli využívané na ochranu danej ekonomiky už v minulosti. V rámci historického vývoja môžeme za protekcionisticky orientovaný smer označiť merkantilizmus, aj napriek tomu, že upozorňoval na význam medzinárodných hospodárskych vzťahov. Smer bol využívaný od 15. do 18. storočia, jeho priekopníkom bol Thomas Mun. Základom politiky merkantilizmu bola teória, že štát sa má aktívne podieľať na regulovaní a kontrole obchodu tak, aby sa zabezpečila aktívna obchodná bilancia, ktorá by mala v konečnom dôsledku priniesť prílev drahých kovov do ekonomiky. Tento cieľ sa mal dosahovať prostredníctvom protekcionistických opatrení, akým boli napr. zákaz odlevu drahých kovov do zahraničia, zákaz alebo obmedzenie importu hotových výrobkov zo zahraničia, zákaz vývozu surovín potrebných pre domácu výrobu a pod. Vznikla teda potreba etatizmu (prehnane zdôrazňovanie funkcií štátu, pozn.), teda systému, ktorým štát alebo národná vláda reguluje obchodné a iné sociálno-ekonomické aktivity pomocou zákonov, politik, cieľ, sankcií, výrobných kvót, daní atď. pre dosiahnutie ochrany vlasti a hromadenia zisku s cieľom posilniť národnú moc pri vedení medzinárodných vzťahov. Táto politika bola cielená len na výhody jednej krajiny, ktorá ich dosahovala na úkor iných, a to bez ohľadu na ďalšie širšie záujmy.

Merkantilizmus bol teda od počiatku protekcionistickou doktrínou, ktorá sa presadzovala širokým spektrom často nezmyselných zákonov či ochranných opatrení. Dal by sa označiť aj ako nacionalistický protekcionizmus v obchode, ktorý sa aj dnes prejavuje vo vládnych tarifikách, daňových prázdninách, zákaze prílevu určitého tovaru do krajiny či udeľovaní licencií. Merkantilizmus bol však kritizovaný Smithom, ktorý tvrdil, že zlato a striebro nie sú jediným bohatstvom národa. Bohatstvom národa je skôr jeho pôda, budovy a všetky výrobné faktory. Ďalší míľnik týkajúci sa merkantilizmu nastal s prijatím Ricardovej teórie komparatívnych výhod, kedy sa medzinárodná perspektíva zmenila z uprednostňovania merkantilizmu smerom k rozvoju liberálnej politickej ekonómie. (Abboushi, 2010, Baláž et al., 2019, Chijioke et al., 2021).

Na zabezpečenie národných záujmov sa využívalo aj mnoho iných protekcionistických mechanizmov, ako napríklad menové kontroly a obmedzenia zahraničných investícií v rámci dôležitých sektorov ekonomiky, prípadne neformálne preferencie štátnych podnikov. Ako príklad môžeme uviesť aj situáciu v Spojenom

kráľovstve, kedy sa v sedemdesiatych rokoch 20. storočia uzavrelo mnoho interných dohôd s cieľom eliminovať vplyv japonských aj iných spoločností v automobilovom a elektrotechnickom priemysle. Súčasným príkladom je obmedzovanie a kontrola čínskych zahraničných investícií zo strany USA a EÚ (Bezrukova a Svichkar, 2021).

Na konci 20. storočia sa opäť oslabil trend presadzovania liberalizácie, keď sa krajiny uchýľovali viac k protekcionistickým tendenciám, pričom táto situácia pokračovala aj v ďalších rokoch. Finančná kríza a recesia priniesla v roku 2008 ešte vyšší podiel ochranných opatrení, keďže ekonomické problémy rozmáhajúce sa po celom svete donútili krajiny eliminovať svoje aktivity v rámci voľného obchodu. Zaviedli sa teda opatrenia na obmedzenie obchodu založené na tarifách, pričom mali najmä regulačný charakter. (Evenett a Fritz, 2016).

Rovnako, ako pri problematike voľného obchodu, aj protekcionistická politika má svoje výhody a nevýhody z jej implementácie. Vo všeobecnosti boli konvenčné argumenty na podporu obchodného protekcionizmu založené na nepriaznivých konkurenčných účinkoch, keď sa verilo, že zámorskí konkurenti disponujú istou formou nespravodlivej konkurenčnej výhody alebo že obchod predstavuje všeobecnú hrozbu pre trh danej krajiny. Týmito argumentami sa už dlho ospravedľujú obchodné a investičné obmedzenia. Ďalším argumentom pre zavedenie ochrannej politiky bola ochrana infantilných odvetví domáceho priemyslu, ktoré nie sú kvalitatívne vyvinuté pre efektívne zapojenie sa do medzinárodného obchodu. V prípade, že krajina zavedie ochranné opatrenie, príde k zdraženiu dovozu, čo prinesie rast dovozných cien a vytvorí sa priestor pre zvýšenie predtým neefektívnej domácej produkcie a v konečnom dôsledku sa zvýši zamestnanosť a mzdy obyvateľstva. Rovnako ochrannárske opatrenia môžu priniesť pokles spotreby z dôvodu vyššieho sklonu k úsporám v dôsledku vyššieho rastu cien výrobkov, ako je rast príjmov. Celkový pozitívny vplyv na makroekonomickú stabilitu z dôvodu rastúcich fiškálnych príjmov vedie k zníženiu deficitu obchodnej bilancie (Enderwick, 2011, Baláž et al., 2019, Chijioke, 2021).

Oporcovia protekcionistických opatrení vidia problémy najmä v prípade potenciálneho poklesu konkurenčnej výkonnosti domáceho odvetvia a exportnej schopnosti, ktorá je ovplyvnená recipročnými opatreniami postihnutých krajín. Taktiež dlhodobé využívanie ochranných opatrení prináša stratu ekonomického kontaktu s vonkajším prostredím. Ďalej existuje potenciál pozastavenia technologického pokroku, pokles pôsobenia zahraničných technológií a straty know-how v rámci odvetví, ktoré fungovali neefektívne a boli neperspektívne. Pokles hospodárskeho rastu spôsobený

dlhodobým využívaním obmedzení vedie k strate už existujúcich komparatívnych výhod. Odvrátenou stránkou protekcionizmu je tiež jeho priamy negatívny vplyv na rast reálneho HDP danej krajiny. Ako príklad môžeme uviesť skutočnosť, že trvalé zvýšenie amerických ciel o 10 percentuálnych bodov na dovoz zo všetkých regiónov vyvolalo trvalý pokles reálneho HDP takmer o 2 % (Berthou et al., 2019; Anderson et al., 2013). Rovnako, ako pri liberalizme, dôležitým aspektom pri zavádzaní ochranných opatrení je ich správne načasovanie a riadenie. Krajina by sa z dlhodobého hľadiska nemala orientovať iba na protekcionistické tendencie, keďže v takomto prípade môže dôjsť k už spomenutému nežiaducemu efektu – strate konkurencieschopnosti (Abboushi, 2010, Baláž et al., 2019).

Pri zavádzaní ciel a iných protekcionistických opatrení vzniknúť nasledovné sprievodné problémy (Généreux, 2017):

- zvýšenie dovozných nákladov,
- rast spotrebiteľských cien,
- znížená ekonomická efektívnosť,
- vplyv na menu a jej zhodnotenie,
- obchodné vojny a represálie.

Na základe vyššie spomenutých problémov môžeme usúdiť, že nárast ciel či iných obchodných prekážok nepoškodzuje len cieľové krajiny, ale aj národné hospodárstvo. Takéto aktivity teda môžu na domácom trhu zapríčiniť zvyšovanie cien, pokles reálneho príjmu, pokles produktivity a zhodnocovanie meny, čo v konečnom dôsledku do značnej miery neguje želaný vplyv na obchodnú bilanciu.

V posledných rokoch prichádza k situáciám, kedy slabý ekonomický rast a strata konkurencieschopnosti v dôsledku zhodnocovania reálneho výmenného kurzu naďalej podnecujú vlády, aby sa uchýľovali k protekcionistickým obchodným politikám. Rovnako je treba spomenúť skutočnosť, že čím dlhšie sa globálna ekonomika zotavuje, tým viac sa budú krajiny uchýľovať k ochranárskym tendenciám. Je preto dôležité, aby sa krajiny dôraznejšie zamerali na posilnenie monitorovania medzinárodnej spolupráce. V súčasnosti sa však mnohé krajiny orientujú na obchodné politiky fungujúce na princípoch liberalizmu, pričom sú nútené do tohto smerovania začleniť aj protekcionistické opatrenia. V medzinárodných vzťahoch je teda rozšírená najmä kombinácia liberalizmu s protekcionistickými prvkami (Georgiadis a Gräb, 2016; Lipková et al., 2011).

Rozvoj využívania prvkov obchodného protekcionizmu aj koncom roku 2019 čoraz viac definoval súčasné geoeconomické rivality. WTO taktiež zaznamenala výrazný nárast ochranných opatrení obmedzujúcich obchod v počte a tiež v sektorovom pokrytí. Rovnako môžeme konštatovať, že od nástupu Trumpovej administratívy došlo k markantnému nárastu obchodného protekcionizmu (Dent, 2020).

Podľa Evenetta a Fritza (2019), obchodný protekcionizmus celosvetovo stúpa a liberalizácia obchodu má klesajúci trend. Podľa nich sa taktiež americká Trumpova administratíva ukázala ako hlavný „katalyzátor“ protekcionistických tendencií v medzinárodnom obchode.

V konečnom dôsledku vyplynuli tieto opatrenia z populistickej ekonomickej agendy zameranej na ochranu amerických pracovných miest a zlyhávajúceho domáceho priemyslu v kontexte obchodnej vojny medzi USA a Čínou. Rastúci populistický nacionalizmus dal teda politickú dôveryhodnosť reaktivistickým formám ekonomického nacionalizmu na ochranu domáceho priemyslu a pracovných miest pred rizikami plynúcimi zo zahraničnej konkurencie v globalizujúcom sa svetovom hospodárstve. Jeho obhajovatelia postavili argumenty na presvedčení o národnej zraniteľnosti, čím sa posilnila domáca podpora obchodného protekcionizmu (Bown a Irwin, 2018; Evenett a Fritz, 2019).

V súčasnom globalizovanom svete teda musia vlády prispôbovať svoje obchodné politiky tak, aby v rámci medzinárodných ekonomických vzťahov získali čo najväčšie výhody, no tento cieľ musia prepojiť aj s ochranou pred možným súvisiacim nebezpečenstvom. Z tohto dôvodu krajiny, aj napriek svojim politikám voľného obchodu, využívajú rôzne formy obchodného protekcionizmu. Základ súčasných moderných protekcionistických praktík tkvie v konceptoch kombinácie strategickej obchodnej politiky a priemyselnej politiky, ktoré zdôrazňujú využívanie takých opatrení, ktoré zlepšujú efektivitu fungovania vnútorného trhu a zároveň vytvárajú zdravé konkurenčné podmienky pre obchod. Moderné protekcionistické praktiky v rámci týchto politík využívajú množstvo nástrojov, ktoré sú zamerané na rast vývozu. Práve z týchto dôvodov môžeme spomenuté koncepty brať ako súčasné argumenty v prospech ekonomického protekcionizmu v teoretickej rovine (Drelich-Skulska a Domiter, 2021). Vyššie spomenuté zmeny v globálnom ekonomickom prostredí podľa Yatsenko et al. (2020) v súčasnosti doslova nútia krajiny používať protekcionistické opatrenia s cieľom stabilizácie národných ekonomík. Vplyvom aktuálnych trendov sa štáty v snahe získať lepšie podmienky predaja tovaru a konkurenčné výhody dostávajú do čoraz väčších obchodných sporov, ktoré sú spôsobené práve využívaním rôznych protekcionistických opatrení. Podľa autorov v čase

súčasných trendov a globalizácie a postupného posilnenia medzinárodných vzťahov nadobúda konkurencia medzi štátmi osobitné postavenie.

Podľa Stiglitz (2018) síce Trump vytváral akúsi novú éru protekcionizmu, no svet má v skutočnosti účinný súbor medzinárodných inštitúcií, ktorý tvorí tzv. systém globálneho vládnutia, no bez globálnej vlády. Podľa autora môže existencia a rozvoj týchto inštitúcií pomôcť svetu udržať otvorený, no regulovaný obchodný a finančný systém, aj vtedy, keby sa USA opäť uchýlila k protekcionistickým krokom alebo porušili svoje záväzky. Stiglitz taktiež uvádza, že je potrebná podpora globalizácie 21. storočia, teda takej, ktorá bude naďalej podporovať rast krajín a zlepšovanie životnej úrovne obyvateľov po celom svete.

Súčasná komplexná teória vzájomnej závislosti tiež poukazuje na potrebu rozšírenia viacerých negociačných kanálov medzištátnych, medzivládnych a nadnárodných agentúr, s cieľom pomoci zmierniť napätie, udržať diplomatické väzby na viacerých úrovniach a zefektívniť nadnárodnú spoluprácu (Dent, 2020).

Na potrebu venovať zvýšenú pozornosť súčasným nedokonalostiam a zlyháním trhu aj na úrovni EÚ aktuálne poukazuje aj napr. Goldberg (2023). Podľa neho by mala byť tvorba politiky na úrovni EÚ založená na dôkazoch. Analýza údajov by mala zohrávať rozhodujúcu úlohu pri navrhovaní obchodnej politiky EÚ a môže prispieť k prijatiu účinných obchodných opatrení v súčasnosti.

Krajiny, ktoré v rámci svojich obchodných politík využívajú ochranné opatrenia, sa musia riadiť podmienkami a pravidlami Svetovej obchodnej organizácie WTO. Tá upravuje možnosti riadenia spomenutých obchodných politík prostredníctvom regulácií, ktoré rozoberáme v nasledujúcej časti práce.

1.2 Nápravné opatrenia v oblasti obchodu na úrovni WTO

Z legislatívneho hľadiska funguje regulácia WTO na základe medzinárodných dohôd, ktoré zavádzajú jednotlivé princípy. Tie sú považované za jeden zo základných pilierov multilaterálneho obchodného systému (WTO, 2022a). Tieto princípy prehľadne uvádzame v nasledujúcej tabuľke 1.

Tabuľka 1 Princípy fungovania WTO

Princíp	Hlavné body
Obchod bez diskriminácie	a) doložka najvyšších výhod – rovnaké zaobchádzanie pre všetky subjekty b) s importovaným tovarom a tovarom vyrobeným v tuzemsku by sa malo zaobchádzať rovnako
Voľnejší obchod: postupne, formou negociácií	Znižovanie obchodných prekážok ako jeden z najdôležitejších prostriedkov na podporu obchodu
Predvídateľnosť: formou záväznosti a transparentnosti	Podpora investícií, tvorba pracovných miest a využívanie výhod hospodárskej súťaže
Podpora spravodlivej hospodárskej súťaže	Systém pravidiel otvorenej, spravodlivej a neskreslenej hospodárskej súťaže
Podpora rozvoja a ekonomických reforiem	Osobitná pomoc rozvojovým krajinám v oblasti implementácie nových dohôd

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa WTO (2022a).

Spomenuté dohody WTO sa týkajú tovaru, služieb či duševného vlastníctva. V nich sú zakotvené princípy liberalizácie a povolené výnimky, pričom zahŕňajú tiež záväzky jednotlivých krajín znížiť colné sadzby a eliminovať iné obchodné bariéry s cieľom otvoriť a udržať otvorené trhy. Rovnako sú v nich legislatívne stanovené postupy na urovnávanie sporov. Regulácia musí byť tiež podložená správnymi a aktuálnymi informáciami, preto majú vlády povinnosť sprehľadniť svoje obchodné politiky informovaním WTO o platných zákonoch a prijatých opatreniach. Tieto dohody vytvárajú pravidlá, podľa ktorých má fungovať obchod na princípoch liberalizmu. Ide teda o systém založený na pravidlách, ktorých základ je zakotvený v dohodách, o ktorých rokovali vlády. Dohody v skutočnosti spadajú do jednoduchej štruktúry, pričom tá obsahuje 6 hlavných častí: zastrešujúca dohoda (Dohoda o založení WTO); dohody pre každú z troch širokých oblastí obchodu, ktoré pokrýva WTO (tovar, služby a duševné vlastníctvo); urovanie sporu; a revízie obchodných politík vlád. Dohody pre obchod s tovarmi a službami majú spoločnú štruktúru, no s odlišnými podrobnosťami. Ide o Všeobecnú dohodu o clách a obchode (GATT) platnú pre tovar a Všeobecnú dohodu o obchode so službami (GATS). Do tejto kategórie začleňujeme aj tretiu oblasť, obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (TRIPS), v súčasnosti však nemá žiadne ďalšie časti (WTO, 2022a; WTO, 2022b).

WTO sa teda vyznačuje stratégiou čo najviac eliminovať protekcionistické tendencie. Obchod je podľa nej prostriedkom na budovanie a podporu ekonomickej odolnosti, najmä ak je podporovaný správne fungujúcimi domácimi politikami, ako aj efektívnou globálnou spoluprácou s nastavenými pravidlami (ICAEW Insights, 2021).

Podľa aktuálnej Správy o svetovom obchode (WTO, 2021) orientácia na ochranársku politiku vo forme aktivít na preskupenie výroby a podporu sebestačnosti nie je najlepšou stratégiou na posilnenie ekonomickej odolnosti, a to aj napriek globálnym hrozbám spôsobeným pandémiou COVID-19. Organizácia tiež varuje pred neefektívnosťou z dlhodobého hľadiska, a to hlavne pre tendencie obmedzovať obchod a podporovať národnú sebestačnosť. V konečnom dôsledku by prišlo k zvýšeniu cien tovarov a služieb a zamedzeniu prístupu k tovarom či technológiám. Súčasná, podľa WTO „hyper-prepojená“ globálna ekonomika spôsobila, že svet je zraniteľnejší voči zdravotnej a hospodárskej kríze spôsobenej pandémiou COVID-19, čo prináša bezprecedentné šoky globálnym dodávateľským reťazcom a medzinárodným obchodným vzťahom.

Obchod by mal teda podľa WTO fungovať bez akejkoľvek diskriminácie v rámci doložky najvyšších výhod a na základe legislatívy so základmi v jednotlivých dohodách, ktoré uzatvorili vlády krajín, teda nie WTO samostatne. Aj napriek vyššie uvedeným skutočnostiam o podpore voľného obchodu a zamedzení ochranárskych aktivít však bola ustanovená výnimka v oblasti diskriminácie, ktorá umožňuje implementovať určité ochranné opatrenia na podporu domáceho trhu. Ide o situácie, kedy môžu krajiny za prísnych podmienok (WTO, 2022a):

- uzavrieť dohodu o voľnom obchode, ktorá sa vzťahuje iba na tovar, s ktorým sa obchoduje v rámci zoskupenia alebo spoločenstva (diskriminácia tovaru zvonka);
- poskytnúť rozvojovým a najmenej rozvinutým krajinám osobitný prístup na ich trhy (diskriminácia tovaru mimo týchto krajín);
- chrániť svoj trh proti výrobkom, ktoré sú predmetom nekalých obchodných praktík z konkrétnych krajín (diskriminácia tovarov, ktoré by mohli zapríčiniť ujmu domácim výrobcom).

Určené tarify a ich rovnaké uplatňovanie na obchodné vzťahy so všetkými partnermi podľa doložky najvyšších sú teda podľa WTO kľúčom k hladkému toku obchodu s tovarom, pričom sa však za stanovených podmienok môžu uplatniť určité výnimky. Medzi ne patria aj (WTO, 2022b):

- opatrenia proti dumpingu (dovoz a predaj za neprimerane nízku cenu),
- vyrovnávacie clá na kompenzáciu dotácií či subvencií,
- opatrenia na dočasné obmedzenie nadmerného dovozu.

Antidumpingová dohoda WTO a článok 6 Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT) vo všeobecnosti umožňuje vládam konať proti dumpingu v prípade skutočnej materiálnej ujmy konkurenčnému domácomu priemyslu. Spoločne teda umožňujú krajinám konať spôsobom, ktorý by bez platných výnimiek porušil zásady GATT týkajúce sa cieľ a nediskriminácie medzi obchodnými partnermi. (WTO, 1995a; WTO, 2022b).

Aby tak vláda mohla konať, musí byť v rámci prešetrovania schopná preukázať, že dochádza k dumpingu, vypočítať rozsah dumpingu (o koľko nižšia je vývozná cena v porovnaní s cenou vývozcu na domácom trhu) a preukázať, že dumping spôsobuje ujmu. Podľa Dohody existujú tri spôsoby výpočtu tzv. normálnej hodnoty tovaru. Prvá je založená na cene na domácom trhu vývozcu. Ak ju z akýchkoľvek dôvodov nemožno použiť, môže byť základom cena účtovaná vývozcom v inej krajine alebo výpočet tvorený kombináciou výrobných nákladov vývozcu, iných nákladov a bežných ziskov. V Dohode je rovnako špecifikované spravodlivé porovnanie medzi vývoznou cenou a normálnou cenou. Antidumpingové prešetrovanie sa musí okamžite ukončiť v prípadoch, keď orgány určia, že dumpingové rozpätie je nevýznamne malé, teda dosahuje hodnotu ako menej ako 2 % vývozných cien výrobku (WTO, 2022b).

Problematiku vyrovnávacích ciel na kompenzáciu dotácií či subvencií upravuje Dohoda WTO o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach. Táto dohoda teda riadi používanie subvencií a tiež reguluje opatrenia, ktoré môžu krajiny zaviesť, aby čelili negatívnym účinkom subvencií. Podľa nej môže krajina využiť postup urovnávania sporov na pôde WTO, aby požiadala o zrušenie subvencie, dotácie alebo odstránenie ich nepriaznivých účinkov. Rovnako je prípustné, aby krajina mohla začať svoje vlastné vyšetrowanie a nakoniec vyrubiť dodatočné vyrovnávacie clo na subvencované dovozy, ktoré potenciálne poškodzujú jej domácich výrobcov. Dohoda tiež definuje pojem „špecifická“ subvencia, čo charakterizuje subvenciu, ktorá je dostupná iba pre podnik, skupinu podnikov, odvetvie alebo skupinu odvetví v krajine poskytujúcej dotácie. Spomenuté vyrovnávacie clo možno vyrubiť až po vykonaní podrobného prešetrovania (podobne ako pri dumpingu). Subvencovaný vývozca však môže súhlasiť so zvýšením svojich vývozných cien ako alternatívou k tomu, aby sa na jeho vývozy vzťahovalo vyrovnávacie clo (WTO, 2022b).

Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach (WTO, 1995b) definuje dve kategórie subvencií (dotácií), konkrétne zakázané a napadnuteľné.¹ Do skupiny zakázaných subvencií patria tie, v ktorých je vyžadované splnenie určitých vývozných cieľov či použitie domáceho tovaru namiesto dovážaného tovaru. Zakázané sú najmä pre skutočnosť, že sú špeciálne navrhnuté tak, aby narušali spravodlivý medzinárodný obchod, a preto existuje predpoklad, že by poškodzovali obchod iných krajín. Napadnuteľné subvencie sú charakteristické tým, že sťažujúca sa krajina musí preukázať, že subvencia má nepriaznivý vplyv na jej obchodné záujmy. V opačnom prípade je subvencia povolená.

Dôležitý je aj fakt, že rozvojové krajiny a najmenej rozvinuté krajiny s hodnotou HNP per capita nižšou ako 1000 USD sú oslobodené od prešetrovania zakázaných vývozných subvencií a dotácií (WTO, 2022b).

Opatrenia týkajúce sa dočasného obmedzenia nadmerného dovozu boli legislatívne upravené v čl. 16 GATT, pričom sa však krajiny často rozhodovali využiť bilaterálne rokovania mimo GATT. V nich si krajiny negociovali podmienky obmedzenia vývozu napr. v oblastiach automobilového či oceliarskeho priemyslu. Išlo o tzv. opatrenia „sedej zóny“. Tieto opatrenia sa však uzavretím Dohody WTO o ochrane pred nadmerným dovozom zakázali (WTO, 1995c). Krajiny už nesmú vyhľadávať, prijímať ani zachovávať žiadne vývozné obmedzenia negociované mimo WTO, marketingové opatrenia ani žiadne iné podobné opatrenia na strane vývozu alebo dovozu. Vyjednané dvojstranné opatrenia, ktoré neboli upravené tak, aby boli v súlade s touto Dohodou, boli postupne zrušené. Tento druh ochranných opatrení môže byť použitý proti absolútnemu nárastu importu (skutočný nárast) alebo relatívnemu nárastu importu (zvýšenie podielu dovozu na upadajúcich trhoch) (WTO, 2022b).

Podľa Dohody WTO teda výrobcovia môžu požiadať svoju vládu o ochranné opatrenie v prípade preukázateľnej ujmy hrozacej z nadmerného dovozu, pričom sa musí začať transparentné prešetrovanie podľa zavedených pravidiel a postupov, nie sú teda dovolené svojvoľné metódy prešetrovania. Výsledné opatrenie by sa malo uplatniť len v rozsahu, ktorý je potrebný na zabránenie či nápravu ujmy a na pomoc postihnutému odvetviu adaptovať sa, v trvaní najviac 4 roky, pričom po jednom roku sa musia postupne liberalizovať. Uložené prípadné kvóty by nemali znižovať množstvá dovozu pod ročný priemer za posledné tri reprezentatívne roky. Podľa Dohody môže vyvážajúca krajina požiadať o kompenzáciu prostredníctvom negociácií. Ak je tento proces neúspešný,

¹ Pôvodne bol zadefinovaný aj tretí typ subvencií, a to nežalovateľné subvencie, ktoré existovali do konca roku 1999.

vyvážajúca krajina má právo podniknúť odvetné opatrenia, napr. môže zvýšiť clá na dovoz z krajiny, ktorá iniciovala ochranné opatrenie, najskôr však po 3 rokoch. Dohoda tiež upravuje vzťahy s rozvojovými krajinami. Dovážajúca krajina môže uplatniť ochranné opatrenie na dovoz výrobku z rozvojového štátu len vtedy, ak ten dodáva viac ako 3 % dovozu tohto tovaru alebo ak skupina rozvojových krajín s menej ako 3 % podielom na dovoze spoločne predstavujú viac ako 9 % celkového dovozu príslušného výrobku (WTO, 1995c; WTO, 2022b).

Týmito pravidlami sa v rámci svojej obchodnej politiky riadi aj Európska únia. Tá patrí medzi najstaršie politiky, ktoré majú základ už v Rímskych zmluvách z roku 1957. Spoločná obchodná politika je realizovaná vo výlučnej právomoci Európskej komisie, pričom využíva nástroje obchodnej politiky striktne platné podľa princípov WTO. Európska únia tak harmonicky rozvíja svetový obchod, pričom postupne eliminuje obmedzenia v rámci medzinárodných obchodných vzťahov. V prípade, že príde k situácii, kedy je ohrozený spravodlivý obchod, Európska únia využíva možnosti, ktorými eliminuje potenciálne nebezpečenstvo hroziace z nekalých obchodných praktík, pričom sa riadi tým, že obchod má byť spravodlivý, no keď tomu tak nie je, EU obnoví spravodlivosť a rovnaké podmienky. (Európska komisia, 2020a; Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, 2022).

1.3 Opatrenia EÚ proti dumpingu

Prvou skupinou ochranných nástrojov EÚ sú opatrenia proti dumpingu. Ak spoločnosť vyváža výrobok za cenu nižšiu, ako je cena, ktorú bežne účtuje na svojom vlastnom domácom trhu, ide o dumping. Toho sa konkrétny subjekt so sídlom mimo EÚ dopúšťa vo všeobecnosti vtedy, ak sa snaží doviesť a uviesť na trh EÚ tovar za nižšiu cenu ako je jeho predajná cena na pôvodnom (domácom) trhu (Európsky dvor audítorov, 2020).

V praxi sa pri každom druhu tovaru sa porovná normálna hodnota s vývoznou cenou, čo prinesie rôzne výsledky hodnôt dumpingu, z ktorých je následne vypočítaný priemer. Normálna hodnota je spravidla založená na predajných cenách určených na trhu vývozcu, pričom alternatívne môže prísť aj k jej vytvoreniu súčtom výrobných nákladov a primeraného zisku. V prípade, že dané výrobky majú pôvod v krajinách, v ktorých sú evidované výrazné deformácie ovplyvňujúce voľné pôsobenie trhových síl, uplatňujú sa osobitné ustanovenia. Spomenuté deformácie sú výsledkom ovplyvňovania vládny

zásahmi, teda vykazované ceny, resp. náklady (vrátane nákladov na energie a suroviny) nie sú výsledkom voľného pôsobenia trhových síl. Ak sa táto situácia potvrdí, normálna hodnota sa musí vytvoriť z výrobných a predajných nákladov, v ktorých sú odzrkadlené nedeformované ceny alebo referenčné hodnoty, berúc do úvahy aj primeranú výšku predajných, administratívnych či všeobecných výdavkov a zisku (Európska komisia, 2006).

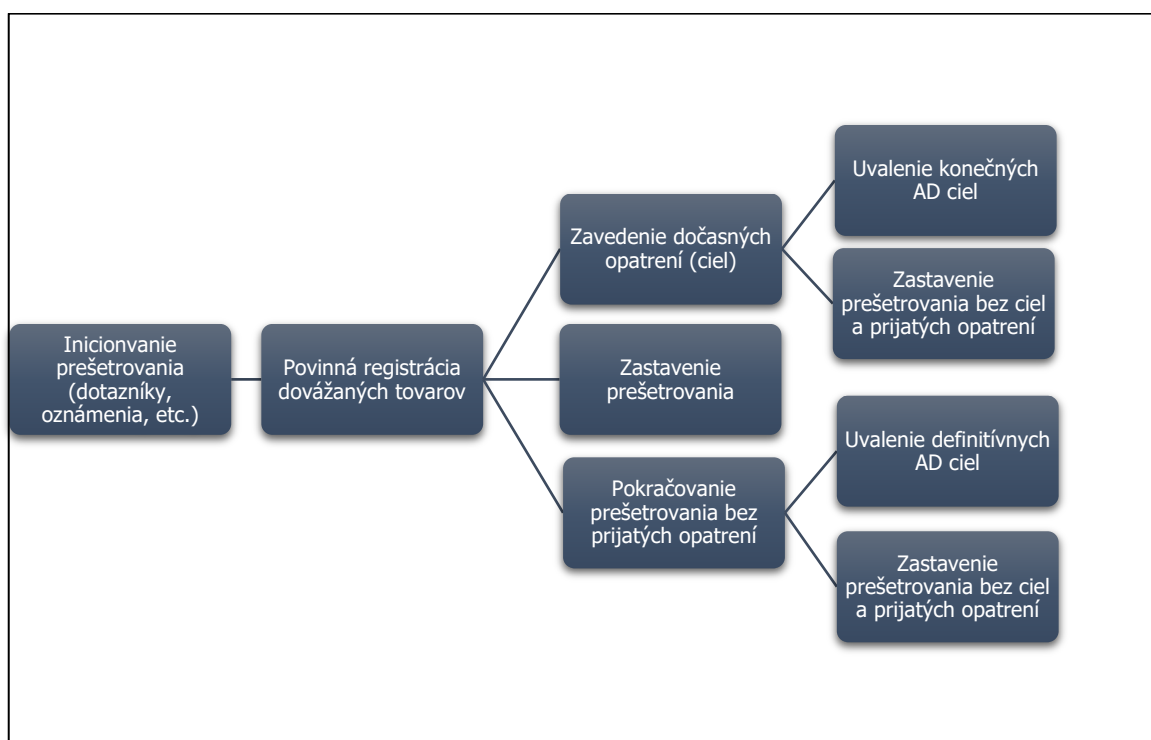
V konečnom dôsledku sa teda dumpingovo správajúce subjekty snažia vytlačiť domácich výrobcov alebo malé firmy z trhu krátkodobým znížením cien, zatiaľ čo úroveň týchto znížených cien sa pohybuje pod hladinou súčtu ich výrobných nákladov a primeraného zisku. V takom prípade je potrebný zásah Európskej komisie a Rady, ktorá vydá stanovisko. EÚ sa tak snaží chrániť trh pred dumpingovým správaním zahraničných spoločností, resp. veľkých medzinárodných obchodných reťazcov (Baláž et al., 2019).

Európska únia rozhoduje o jednotlivých opatreniach prostredníctvom iniciovania prešetrovaní. Ide o proces, kedy sa zisťuje, či sa daný dovážaný tovar do EÚ predáva za nižšiu cenu, ako je cena na domácom trhu, alebo či je táto cenová úroveň pod hladinou výrobných nákladov spolu s primeraným ziskom. Ak daný priemyselný subjekt alebo odvetvie z Európskej únie zašle platnú sťažnosť s dostatočnými dôkazmi o ujme spôsobenej obchodnou činnosťou zahraničnej spoločnosti, začne sa antidumpingové prešetrovanie, v ktorom sa skúma, či (Európska komisia, 2023a):

- dochádza k dumpingu z príslušnej krajiny / z viacerých krajín,
- priemyselné odvetvie EÚ utrpelo značnú ujmu (potenciálna ujma),
- ujma bola spôsobená dumpingom.

Celý proces aktivít na ochranu proti dumpingu EÚ prehľadne ilustruje nasledujúci graf.

Graf 1 Proces antidumpingového prešetrovania EÚ

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023a).

Ako ukazuje graf 1 vyššie, antidumpingové prešetrovania v EÚ majú špecifické fázy alebo sekvencie. Ak nie sú pochybnosti o legálnosti dovozných operácií vykonaných zahraničným subjektom, vyšetrovanie sa po prvej fáze ukončí. Môžu však nastať ďalšie dve situácie – na jednej strane je možné uvaliť dočasné clá, zatiaľ čo na druhej strane môže prešetrovanie pokračovať bez uloženia cieľ alebo opatrení. Obe tieto etapy možno ukončiť jedným z potenciálnych riešení – uložením alebo neuložením konečných cieľ. Je dôležité dodať, že po zverejnení oznámenia EÚ týkajúceho sa blízkeho uplynutia platnosti antidumpingových opatrení na dovoz konkrétneho tovaru môže krajina požiadať o preskúmanie antidumpingových opatrení pred ich uplynutím (podľa článku 11 ods. 2) Nariadenia (EÚ) 2016/1036 o ochrane pred dumpingovými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskej únie v prípade, že dumping a ujma pokračujú, k odstráneniu ujmy dochádza len vďaka platným opatreniam alebo ak sa umožní uplynutie platnosti opatrení, je pravdepodobný výskyt ďalšieho dumpingu a ujmy. Po preskúmaní pred uplynutím platnosti môže Európska komisia uložiť nové antidumpingové clo.

Okrem preskúmaní pred uplynutím platnosti považujeme za dôležité charakterizovať aj tzv. anti-absorpčné preskúmania. Ide o situáciu, kedy existuje dôvodné podozrenie, že exportér alebo vyvážajúci výrobcovia predávajúci prepojeným

(partnerským) dovozcom nepremietnu clá do svojich cien v prípade opätovného predaja. Výsledkom absorpcie cla je teda fakt, že neprišlo k očakávaným cenovým zmenám, ktoré mali byť výsledkom práve zavedeného cla. V prípade podozrenia a jasných dôkazov o absorpcii cla má ktorákolvek zo zainteresovaných strán (vývozca, dovozca, výrobca v EÚ alebo konečný užívateľ) možnosť požiadať o začatie preskúmania účinnosti uloženého cla vo forme anti-absorpčného prešetrovania (Európska komisia, 2022; Van Bael a Bellis, 2019). Podmienky tohto prešetrovania upravuje Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1036 z 8. júna 2016 o ochrane pred dumpingovými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskej únie. Prešetrovanie sa začína spravidla do dvoch rokov od nadobudnutia účinnosti daného opatrenia, ako sme uviedli, na žiadosť zainteresovaných strán. Podmienkou je, že sa preukáže dostatočné dôkazy o tom, že po pôvodnom období prešetrovania a pred alebo po zavedení konečných opatrení vývozná cena klesla, alebo že v cenách opätovného predaja alebo následných predajných cenách dovezených výrobkov v Únii nenastala žiadna alebo len nedostatočná zmena. Toto prešetrovanie má teda za cieľ preskúmať, či dané opatrenie malo na vyššie uvedené ceny nejaký vplyv.

Z uvedeného postupu vyplýva, že v anti-absorpčnom prešetrovaní sa hodnotí vývoj exportných cien, a ak sa zistí ich pokles, Komisia musí zaviesť riešenia tejto situácie. V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že pokles vývozných cien do EÚ môže vyplývať z celkového poklesu cien vyvážajúcich výrobcov vrátane poklesu ich normálnych hodnôt. Preto by bolo správne brať do úvahy iba pokles cien pre vývozcov v prípade, ak by vyvážajúci výrobca znížil ceny aj na svojom domácom trhu a nezapojil sa do dumpingu. Článok 12 nariadenia teda predpokladá túto možnosť a poskytuje vyvážajúcim výrobcom príležitosť požiadať Komisiu o opätovné preskúmanie ich normálnych hodnôt. V tejto súvislosti existujú 2 typy prešetrovania, a to zjednodušené, v ktorom sa skúmajú iba vývozné ceny, a komplexnejšie, v rámci ktorého sa skúmajú aj údajné zmeny normálnej hodnoty (Van Bael a Bellis, 2019).

Podľa spomenutého nariadenia poskytne Komisia vývozcom, dovozcom a výrobcam z Únie priestor na objasnenie situácie vo vzťahu k maloobchodným cenám a následným predajným cenám. Porovná sa očakávaná cena opätovného predaja prvému nezávislému kupujúcemu (tzv referenčná cena opätovného predaja očakávaná počas anti-absorpčného prešetrovania) s cenou skutočne zistenou pri opätovnom predaji za rovnaké obdobie (skutočná cena opätovného predaja zistená počas anti-absorpčného prešetrovania). Rozdiel medzi týmito cenami ukazuje, či došlo k dostatočnému pohybu v cenách

pre opätovný predaj alebo nie. Ako sme už uviedli, zainteresované strany majú možnosť preukázať dôvody, ktoré by mohli ospravedlniť nedostatočný pohyb cien. Najčastejšie ide o zníženie režijných nákladov či zisku dovozcov alebo kolísanie výmenného kurzu. Ak však Komisia usúdi, že zavedené ochranné opatrenia mali jednoznačne viesť k zmenám cien a zainteresované strany nepreukázali, že práve vyššie spomenuté potenciálne dôvody viedli k nedostatočnému pohybu cien, potom sa s cieľom odstránenia ujmy, ktorá sa predtým určila, prehodnotia vývozné ceny a znovu sa vypočítajú dumpingové rozpätia, zohľadňujúce už prehodnotenú vývoznú cenu. V konečnom dôsledku sa teda nové ochranné clá môžu zvýšiť až dvojnásobne (Vermulst and Graafsma, 2007; Van Bael and Bellis, 2019).

Európska únia v rámci tejto problematiky využíva od roku 2017 tiež novú dumpingovú metodiku na hodnotenie deformácie trhov v tretích krajinách, pričom táto metodika sa nevzťahuje na žiadnu konkrétnu krajinu, teda platí všeobecne. Hlavným cieľom tejto metodiky je odhalenie a náprava deformácie trhu vyplývajúcej zo štátneho zásahu v iných krajinách, pričom samotný algoritmus výpočtu dumpingu vychádza z pravidiel stanovených v antidumpingovej dohode WTO. EÚ stanovila demonštratívny zoznam príkladov používaných na určenie významných prípadov narušenia trhu, ako sú napríklad (Rada EÚ, 2017):

- štátne politiky a vplyv,
- rozšírená prítomnosť štátnych podnikov,
- diskriminácia v prospech domácich spoločností,
- nedostatočná nezávislosť finančného sektora,
- nedostatočné presadzovanie predpisov týkajúcich sa konkurzného práva, práva obchodných spoločností alebo majetkového práva.

V prípade zistenia závažnej deformácie trhu vo vyvážajúcej krajine prislúcha Európskej komisii právo ceny napraviť, keďže tieto ceny neposkytujú na deformovanom trhu relevantný základ pre porovnanie s vývoznou cenou. Podľa tejto metodiky sa v obdobných prípadoch musia použiť iné referenčné hodnoty, ktoré odzrkadľujú nedeformované výrobné a predajné náklady. Táto náprava teda spočíva v stanovení ceny daného tovaru buď na základe výrobných nákladov a predajných cien v inej krajine na podobnej úrovni ekonomického rozvoja, alebo na základe náležitých neskreslených nákladov a cien na medzinárodnej úrovni (Európska komisia, 2017; Rada EÚ, 2017).

Podľa EÚ je tento postup ďalším efektívnym nástrojom na boj proti nekalému obchodu. Vydávanie týchto správ o jednotlivých krajinách poskytuje relevantné informácie a dôkazy, ktoré môže európsky priemysel využiť pri možnej žiadosti o aplikáciu novej antidumpingovej metodiky. Následne je na rozhodnutí Európskej komisie, či by prešetrovanie malo podliehať tejto metodike a či by sa dumpingové rozpätie malo určiť na tomto základe. Vo všeobecnosti sa dumpingové rozpätie označuje ako suma, o ktorú je vývozná cena predmetného tovaru nižšia, ako jeho cena v bežných obchodných vzťahoch. Cena tovaru v bežnom obchodnom vzťahu sa porovnáva s vývoznou cenou tovaru pri porovnateľných dodacích podmienkach a za to isté obdobie. Rovnako, ako v pôvodnom postupe, v platnosti ostáva možnosť napadnúť akékoľvek dôkazy vrátane správ o deformáciách trhov v príslušných krajinách aj v priebehu prešetrovaní (Európska komisia, 2020c).

Prvou správou o deformáciách trhu vydanou zo strany EÚ bola správa o Číne, v rámci ktorej videla EÚ problém v nasledujúcich zistených skutočnostiach (Pracovný dokument Komisie o významných deformáciách hospodárstva Čínskej ľudovej republiky na účely prešetrovaní na ochranu obchodu, 2017):

- existencia socialistického trhového hospodárstva, čo vedie k netrhovej alokácii zdrojov a k vytváraniu nadbytočných kapacít v mnohých sektoroch;
- stanovenie kompletnej ekonomickej agendy Čínskou komunistickou stranou (ďalej ČKS) a kontrola všetkých aspektov jej implementácie, čím presahuje rámec makroekonomickej kontroly;
- inštitucionálne nastavenie a právne prostredie priaznivé pre obchodné praktiky, ako sú napr. preferenčný prístup k financiám, obmedzenia prístupu na trh, preferenčný prístup k pôde, k energii a pod., ktorých výsledkom je deformácia efektívnej alokácie zdrojov;
- deformácie plynúce z finančného systému, ktorý je vysoko ovplyvňovaný štátom na strane pôžičiek aj poskytovania úverov, absentujú bežné trhové mechanizmy;
- absencia jasných pravidiel hospodárskej súťaže na trhu;
- absencia bežných trhových vlastností na energetickom trhu vzhľadom na významný štátny zásah do výroby a tvorby cien;
- systém úverov ovplyvnený výraznými systémovými deformáciami vyplývajúcimi z tzv. pokračujúcej všadeprítomnej úlohy štátu na kapitálových trhoch aj napriek predchádzajúcim liberalizačným snahám;

- investičné obmedzenia niektorých sektorov, zatiaľ čo pre vybranú skupinu sektorov vláda investície podporuje. To umožňuje vláde umelo ovplyvňovať ponuku konkrétneho tovaru;
- rozdielne príjmy pracovníkov v závislosti od registrácie v systéme domácností;
- kontrola vlády bráni subjektom voľného trhu, aby prevládli v oceliarskom sektore;
- nadmerná výroba v závislosti od rozsiahlych vládnych zásahov do odvetvia hliníka negatívne ovplyvňuje výkonnosť výrobcov hliníka na celom svete;
- opatrenia a kontrola štátu v chemickom priemysle bránia voľnému fungovaniu trhu;
- podpora v keramickom priemysle má dôsledky na nákladové štruktúry spoločností a ceny tovarov, čo vedie k značným deformáciám trhu v sektore.

V rozsiahlom dokumente teda komisia hovorí o rozhodujúcom vplyve čínskeho systému riadenia na alokáciu zdrojov a tiež o ovplyvňovaní cien rôznych výrobných faktorov, čím spôsobuje markantné deformácie trhu. Blenkinsop (2017) tiež dopĺňa, že ČKS kontroluje a tvorí všetky aspekty ekonomickej agendy a banky, ktoré riadi, sú nástrojmi na jej vykonávanie v rigidnom a zdeformovanom finančnom systéme, pričom strana preferenčne zaobchádza s domácimi spoločnosťami. Protireakcia na tieto skutočnosti prišla počas pandémie koronavírusu, kedy podľa Fleminga a Boundsa (2021) Čína obvinila EÚ, že môže zapríčiniť potenciálne poškodenie svetových dodávateľských reťazcov regulačnými a obchodnými prekážkami voči zahraničným podnikom, pričom Čína varuje, že tieto, podľa nich diskriminačné praktiky, by mohli narušiť globálne ekonomické ozdravenie z pandémie koronavírusu. Čína to vysvetľuje tým, že kroky Európskej komisie na zintenzívnenie svojho súboru ochranných nástrojov sú vnímané podnikmi ako predzvesť viac vnútorne zameraných a jednostranných opatrení a ako prvotný krok na vytvorenie nových obchodných bariér. Z Číny teda prišla výzva pre EÚ, aby dodržiavala pravidlá WTO, keďže jednostranné opatrenia by narušili investície v Európe a zvýšili ceny. Čína v tom tiež vidí odchýlku od pôvodných cieľov obchodnej a hospodárskej politiky, čo podľa nej prináša deformáciu trhových princípov zo strany EÚ.

Ďalšou správou o výraznej deformácii trhu tretích krajín je správa týkajúca sa Ruskej federácie. Ide o výsledok európskeho výskumu a poskytuje fakty a závažné dôkazy týkajúce sa viacerých aspektov ruskej ekonomiky, ktoré môžu byť relevantné pri rozhodovacom procese v rámci otázky antidumpingových prešetrovaní. Pracovný dokument Komisie o významných deformáciách hospodárstva Ruskej federácie na účely

prešetrovaní na ochranu obchodu (2017) teda hovorí o problémoch, ktoré podľa EÚ zapríčinili deformácie trhu, pričom z neho uvádzame vybrané body:

- vyššia miera zásahu štátu do ekonomiky na regionálnej úrovni s prítomnosťou mimozákonných prostriedkov riadenia/obchodnej činnosti a slabé výsledky Ruska v boji proti korupcii;
- štátne podniky predstavujú v mnohých odvetviach nástroj na potenciálne zásahy na regulovaných trhoch (napr. bankový sektor);
- preferenčné zaobchádzanie so štátnymi podnikmi vo vládnom obstarávaní a iných situáciách obstarávania v spojení s posilnenou pokračujúcou politikou nahrádzania dovozu;
- miera korupcie v sektore obstarávania výrazne nad úrovňou ekonomík OECD;
- nejasná dočasná politika substitúcie dovozu s veľkým súborom opatrení na nahradenie dovozu domácou výrobou v mnohých sektoroch;
- vplyv na Rusko uvalených sankcií (neistota, zníženie investícií a pod.);
- vysoká miera účasti štátu a vysoká úroveň koncentrácie trhu v mnohých strategických sektoroch (energetika, obrana) a prirodzených monopoloch (elektrina, plyn, voda a železničná doprava);
- absencia politík, ktoré by viedli k systematickému nadhodnocovaniu alebo podhodnocovaniu hodnoty pôdy, neberú sa do úvahy ani environmentálne aspekty;
- ťažkosti pre systémovú stabilitu z hľadiska štátneho riadenia v otázkach kapitálu;
- monopolné práva a štátom regulované ceny najmä v sektore zemného plynu a v menšej miere aj v elektro-energetike sú dôležitým mechanizmom ovplyvňujúcim fungovanie energetických trhov v krajine;
- prílišné znižovanie prepravných nákladov regulovanými a dotovanými železničnými tarifami vytvára výhodu iba pre vybrané odvetvia;
- stále prevládajúce vývozné clá na vybrané tovary, napr. drevárskeho priemyslu;
- obmedzený vplyv odborov na mzdovú politiku a pracovné podmienky, nízka hladina reálneho vyjednávania;

EÚ teda doposiaľ vydala dve rozsiahle správy o deformáciách trhu v súvislosti s novým postupom pri riešení dumpingu. Druhá správa týkajúca sa Ruskej federácie sa sústreďí najmä na štátne zásahy do oblastí jednotlivých priemyselných sektorov, a s tým

súvisiace presadzovanie domácich ekonomických subjektov, často však iba vybraných, v čom EÚ vidí prvky nespravodlivého obchodného zaobchádzania.

1.4 Opatrenia EÚ proti subvenciám

Druhou skupinou ochranných obchodných nástrojov EÚ sú opatrenia proti subvenciám. Subvencovanie môžeme vymedziť ako činnosť, pri ktorej vláda alebo iný verejný orgán tretej krajiny poskytuje určitú finančnú výpomoc domácemu výrobnému odvetviu alebo určitej skupine odvetví, čo sa v konečnom dôsledku odzrkadlí na zmenách vývozných cien do EÚ (Európsky dvor audítorov, 2020).

Vývoznými subvenciami podporujú vlády domácich exportérov vo forme exportných dotácií či prémie, exportných bonusov a v neposlednom rade financovania produkcie surovín a výrobkov, ktoré finančne nahrádzajú ich dovoz. Hlavným cieľom subvencovania bolo od počiatku šetrenie menových rezerv danej krajiny, zvyšovanie zamestnanosti a eskalácia politického vplyvu na krajiny, pre ktoré tvorili takto nahradzované tovary dôležitú súčasť ich ekonomickej stability. Subvencovanie vývozu má podobu časovo obmedzeného procesu s vidinou získania nového trhu alebo upevnenia si pozície na ňom. Po dosiahnutí bodu, kedy je konkurencia eliminovaná, sa nižšie ceny opäť priblížia k hladine svetových cien alebo dosahujú ešte vyššie hodnoty (Baláž et al., 2019).

Postup EÚ v rámci rozhodovacieho procesu o antisubvenčných opatreniach prebieha prakticky rovnako, ako v prípade antidumpingových opatrení. Ekonomický subjekt, ktorý je potenciálne ohrozený dovozom činnosťou spoločnosti z tretej krajiny, musí predložiť platnú sťažnosť európskym orgánom, pričom musí uviesť dostatočné a relevantné dôkazy. Po vyhodnotení danej sťažnosti iniciuje Európska komisia antisubvenčné prešetrovanie, pričom sa skúmajú nasledovné skutočnosti (Szatmári et al., 2020):

- či dochádza k subvencovaniu zo strany príslušnej krajiny / viacerých krajín,
- či priemyselné odvetvie EÚ utrpelo značnú ujmu alebo existuje hrozba takejto ujmy,
- či bola ujma spôsobená ako dôsledok subvencií.

Spomenuté európske procesy disponujú z veľkej časti identickými krokmi, pričom môžu vyústiť do zavedenia príslušných ochranných opatrení. EÚ v rámci oboch prípadov zavádza nasledovné konečné opatrenia (Európsky dvor audítorov, 2020):

- valorické clá,
- špecifické clá,
- vyrovnávacie clá,
- cenové záväzky.

1.5 Opatrenia EÚ proti nadmerným dovozom

Poslednou skupinou ochranných obchodných nástrojov EÚ sú opatrenia na ochranu trhu proti nadmerným dovozom. Využívajú sa vtedy, ak je zaznamenaný prudký a neočakávaný nárast absolútneho alebo relatívneho objemu importu konkrétneho výrobku do členského štátu EÚ a výrobnému odvetviu to spôsobuje alebo by potenciálne mohlo spôsobiť ekonomickú ujmu.

V rámci procesu prešetrovania ohľadom zavedenia ochranných opatrení proti nadmernému dovozu skúma Európska komisia (2013):

- dovozné trendy,
- podmienky, v ktorých sa dovoz uskutočňuje,
- či takýto dovoz výrobkov spôsobuje ujmu výrobcovi v EÚ (alebo existuje určitý potenciál vzniku takejto ujmy).

Podľa Európskeho dvoru audítorov (2020) definujeme možné konečné opatrenia ako kvantitatívne obmedzenie dovozu daného výrobku, pričom sa môžu zaviesť tiež dovozné kvóty s určeným limitom pre povolený dovoz a colné kvóty s clom na dovoz presahujúci stanovený limit.

Prešetrovanie nadmerného dovozu sa môže iniciovať voči výrobkom bez ohľadu na ich pôvod. V rámci tohto procesu sa môže EÚ odkloniť od princípu nediskriminácie a použiť ochranné opatrenia voči dodávateľovi v súlade s podmienkami WTO, ktoré sme spomínali v predchádzajúcej časti práce. V súlade s týmito princípmi môžu opatrenia EÚ platiť iba počas obdobia nevyhnutného na nápravu následkov poškodenia trhu v dôsledku nadmerného dovozu. Opatrenia EÚ však musia byť počas platnosti postupne odstraňované a EÚ a by mala ako iniciátor opatrenia poskytnúť kompenzácie krajinám, ktoré boli zasiahnuté týmito opatrením. (Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, 2022).

Proces na ochranu pred nadmerným dovozom sa teda mierne líši od antidumpingového a antisubvenčného postupu. V tomto prípade je dôležitý tiež fakt,

že dovoz daného tovaru môže podliehať dohľadu, ak hrozí, že rastúci trend dovozu výrobku môže spôsobiť potenciálnu ujmu výrobcovi v EÚ. Nejde teda o obmedzovanie dovozu, ale o automatické udeľovanie dovozných licencií na obmedzený čas (Európska komisia, 2021b).

1.6 Príčinná súvislosť a test záujmu Európskej únie v obchodných prešetrovaniach

Ako sme už spomenuli, EÚ pri implementácii ochranných obchodných nástrojov vychádza z pravidiel Svetovej obchodnej organizácie, no uplatňuje pri nich viacero ďalších pravidiel, ktoré sú v rámci WTO voliteľné a v súlade s jej legislatívou. V rámci prešetrovaní súvisiacich s potenciálnym dumpingom, subvenciami či nadmerným dovozom je nutné uviesť, že EÚ musí okrem dokazovania o ujme zistiť aj príčinnú súvislosť medzi ujmou a dumpingom/subvenciami a rovnako musí vykonať tzv. test záujmu únie. Ide o dôležité aspekty, ktoré musí EÚ brať do úvahy s cieľom implementovať správne opatrenie v adekvátnej výške.

Príčinnou súvislosťou EÚ dokazuje, že práve prešetrovaný dovoz spôsobil značnú ujmu domácejmu výrobnému odvetviu v rámci únie. Ide najmä o prípady paralelne sa vyskytujúcich skutočností, inými slovami, ak sa zvýši importované množstvo a zároveň sa zníži predaj alebo vyrobené množstvo pochádzajúce z domáceho odvetvia. Príčinná súvislosť musí jednoznačne preukázať, že spomenuté skutočnosti naozaj vzišli z ujmy spôsobenej dumpingom alebo subvenciami a musí vylúčiť, že by k nim mohlo prísť z dôvodu iných faktorov, akými môžu byť pokles dopytu, zmeny v obchodnej štruktúre, vývoj technológií alebo objem nedumpingovaného/nesubvencovaného importu (Európska komisia, 2010; Európsky dvor audítorov, 2020).

Pri **teste záujmu únie**, nazývanom aj test verejného záujmu, orgány EÚ počas prešetrovania na ochranu obchodu skúmajú, či potenciálne uloženie ochranných obchodných opatrení nie je v rozpore so záujmom domáceho hospodárstva vo všeobecnosti. Tento test teda zahŕňa preskúmanie záujmov všetkých hospodárskych subjektov v rámci EÚ pred tým, než sa uložia opatrenia. Počas vykonávania tohto testu krajiny prijímajú rozhodnutie, že dané ochranné obchodné opatrenie uplatnia iba vtedy, ak sa preukáže, že by toto nebolo v rozpore s ich celkovým verejným záujmom. V rámci tohto testu sa teda skúma, či opatrenia nespôsobia viac škody celkovému hospodárstvu

úlavou pre domáce výrobné odvetvie, ktoré je poškodzované nekalými dovoznými praktikami. Preto sa musia brať v tomto teste do úvahy záujmy všetkých dotknutých priemyselných subjektov, užívateľov dovozu, dovozcov a v neposlednom rade aj spotrebiteľov. V rámci testu záujmu Únie je dôležité uviesť fakt, že silnými subjektami sú tzv. lobisti, ktorí sa v súlade so zákonom snažia ovplyvniť rozhodnutie o uvalení cla, pričom často sa im tento cieľ podarí (Európska komisia, 2013a; Európska komisia, 2010; Európsky dvor audítorov, 2020).

Na základe zistených skutočností môžeme konštatovať, že implementácia ochranných obchodných opatrení EÚ je vo všeobecnosti podmienená splnením troch základných požiadaviek v súlade so záujmom únie, ktorými sú (Európska komisia, 2010):

- existencia dumpingu, subvencovania alebo nadmerného dovozu;
- preukázaná ujma spôsobená domácemu výrobnému odvetviu;
- existencia príčinnej súvislosti, ktorou sa preukáže, že ujmu spôsobil práve prešetrovaný nekalý dovoz a nespôsobili ju iné faktory.

V prípade preukázania existencie nekalého dovozu a splnenia troch spomenutých požiadaviek je významným aspektom, ktorý musí byť braný do úvahy v oblasti implementácie spomenutých ochranných obchodných opatrení EÚ možnosť využiteľnosti pravidla nižšieho cla.

1.7 Pravidlo nižšieho cla v ochranných obchodných opatreniach EÚ

Pravidlo nižšieho cla sa v rámci ochrany obchodu vo všeobecnosti využíva v medzinárodnom obchode oficiálne už od Uruguajského kola GATT (1986 – 1995), pričom však bolo prvýkrát navrhnuté už počas Kennedyho kola (1964 – 1967). Aj keď sa uskutočnilo niekoľko ďalších pokusov o oficiálne využívanie pravidla už v kole Tokijskom (1973 – 1979), krajiny mali na jeho implementáciu protichodné názory. Preto bolo oficiálne uznanie pravidla predmetom dôležitých dialógov a rokovaní a za žiaduce bolo označené až počas spomenutého Uruguajského kola. Implementácia pravidla sa však odvtedy nezmenila a stále zostáva tzv. pravidlom voľného uváženia. V súlade s pravidlami WTO členské štáty nie sú povinné uložiť nižšie clo pri všetkých prešetrovaniach. Vo všeobecnosti podľa WTO by nižšie clo bolo žiaduce vyrubiť vtedy, ak takéto clo môže primerane odstrániť rozpätie ujmy, inými slovami, antidumpingové alebo antisubvenčné clo je uložené v nižšej výške, než je plná výška dumpingového/subvenčného rozpätia.

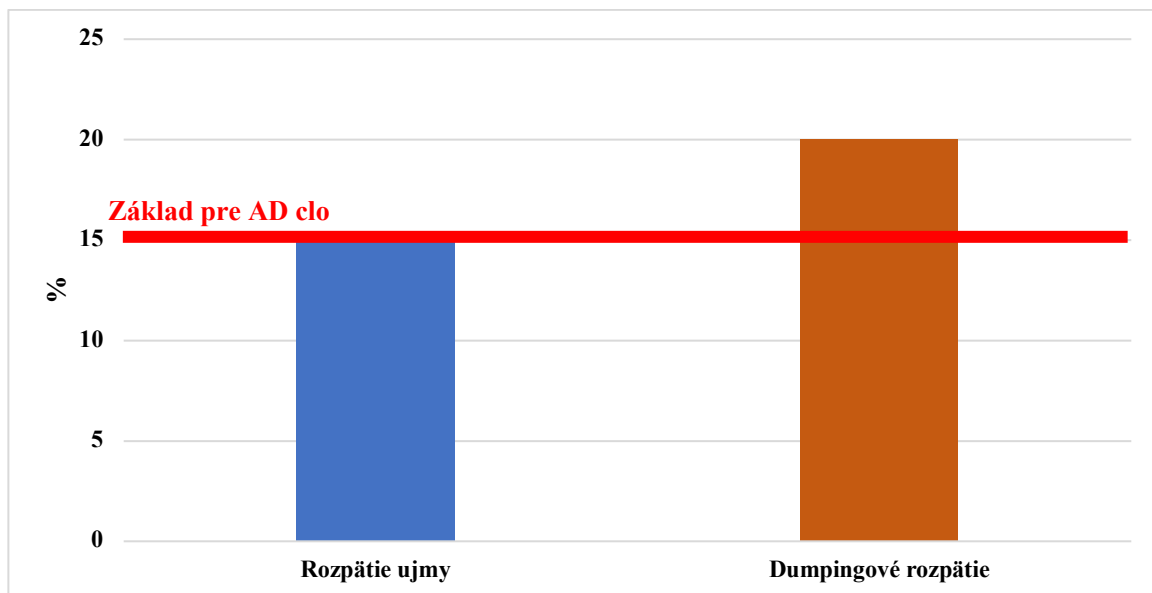
Uplatnenie tohto pravidla závisí v konečnom dôsledku od rozhodnutia vyšetrovacieho orgánu každej krajiny (Chun a Ahn, 2022).

Výnimkou nie je ani EÚ, ktorá túto metódu využíva ako jeden z najčastejšie sa vyskytujúcich aspektov v jej prešetrovaniach. Pravidlo sa využíva plne v súlade so zásadami WTO, pričom v rámci EÚ je dôležité najmä z hľadiska jeho dôležitosti v súvislosti so zmiernením výšky uvaleného cla. Podľa súčasných pravidiel EÚ by uvalené antidumpingové (antisubvenčné) clo nemalo presiahnuť dumpingové (subvenčné) rozpätie (kapitola 2.3) resp. rozpätie ujmy, ak je vyššie. Rozpätie ujmy sa vypočíta porovnaním vývozného ceny vyvážajúceho výrobcu s cenou výrobného odvetvia Únie, ktorá nespôsobuje ujmu a ktorá pozostáva z výrobných nákladov výrobného odvetvia Únie s pripočítaným primeraným ziskovým rozpätím. Inými slovami, ide o minimálnu úroveň potrebnú na odstránenie ujmy. Po vypočítaní oboch rozpätí EÚ následne vyberá na posúdenie buď dumpingové (subvenčné) rozpätie alebo rozpätie ujmy pričom porovná, ktoré je nižšie. Práve nižšie rozpätie sa následne využije ako základ pre úroveň cla, ktoré sa následne uvalí. Tento proces nazývame v rámci ochranných obchodných nástrojov EÚ pravidlom nižšieho cla (Európska komisia, 2013b; Európska komisia, 2018; Nehra, 2020; Chun a Ahn, 2022).

V našom prípade je však potrebné uviesť, že Európska únia vo svojej politike implementácie nižšieho cla zaviedla výnimky z jeho využívania. Pri rozhodovaní, či by clo nižšie ako dumpingové rozpätie resp. rozpätie ujmy postačovalo na odstránenie ujmy, musí Európska komisia brať do úvahy existenciu deformácií týkajúcich sa surovín používaných v súvislosti s príslušným výrobkom. Od uplatnenia pravidla nižšieho cla je teda možné ustúpiť vtedy, ak dôjde k preukázateľnej deformácii cien v súvislosti so surovinami a podiel skreslených cien surovín využitých v danom prešetrovanom tovare je viac ako 17 %. Ak sú tieto podmienky splnené, EÚ to stále nedovoľuje upustiť od pravidla nižšieho cla a uvaliť clo rovné rozpätiu. V tomto prípade ešte vstupuje do procesu už vyššie spomenutý test záujmu Únie, ktorý sa musí bezpodmienečne vykonať. V prípade, že počas testu záujmu sa dospeje k záveru, že uvalenie cla rovného rozpätiu je v rozpore so spomenutými záujmami EÚ, teda by negatívne ovplyvnilo dodávateľské reťazce spoločností v rámci spoločenstva ako aj používateľov, je aj napriek tomu, že boli jasne dokázané deformácie cien, nevyhnutné sa riadiť pravidlom nižšieho cla. V skutočnosti sa teda mnoho prípadov stále nedokázalo vyhnúť uplatňovaniu pravidla nižšieho cla aj napriek splneniu podmienok na udelenie tejto výnimky, pretože by vyššie clo bolo v rozpore so záujmami EÚ (Nehra, 2020; Vermulst a Sud, 2022; Chun a Ahn, 2022).

Pre lepšie porozumenie problematiky nižšieho cla uvádzame nižšie grafické znázornenie príkladu jeho využitia.

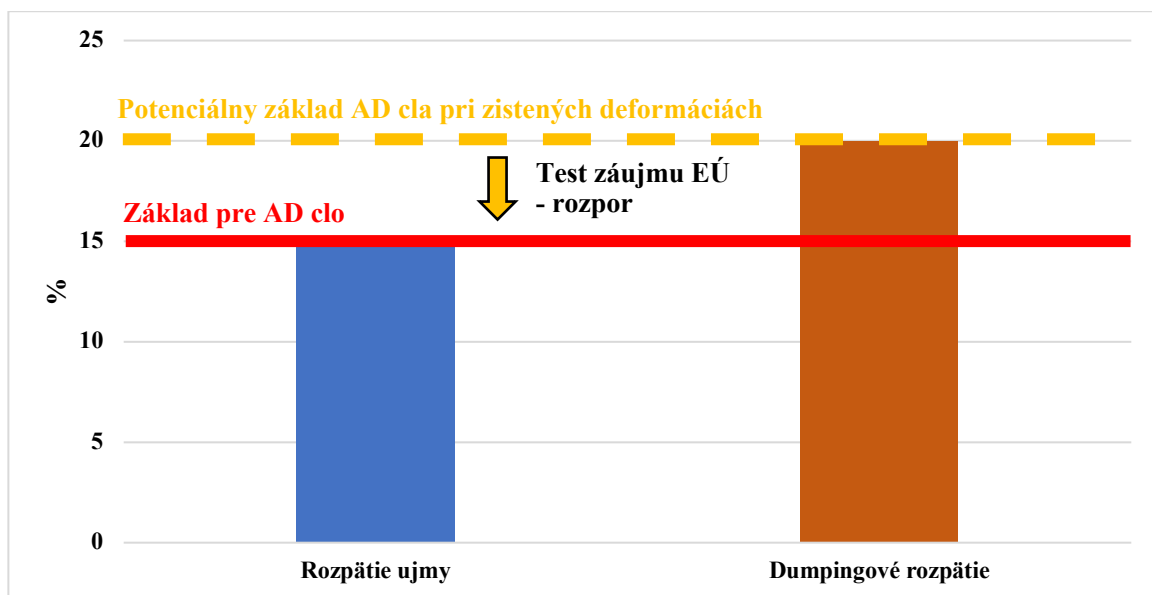
Graf 2 Grafické zobrazenie využitia pravidla nižšieho cla v prešetrovaniach EÚ bez zistených deformácií

Zdroj: Vlastné spracovanie.

V predchádzajúcom grafe 2 uvádzame praktický príklad využitia metódy nižšieho cla. V našom prípade sa dumpingové rozpätie rovná 20 %, pričom rozpätie ujmy bolo stanovené na 15 %. Ak EÚ nezistí žiadne deformácie cien surovín, z ktorých je vyrobený dovážaný tovar a ak testom záujmu Únie nie je zistené narušenie tohto záujmu, EÚ využije sa ako základ cla nižšie rozpätie, teda rozpätie ujmy. Metóda nižšieho cla je v tomto prípade uplatnená bez ďalších požiadaviek. V nasledujúcom grafe uvádzame odlišnú praktickú situáciu, ktorá môže nastať pri určovaní sadzby cla.

Graf 3 Grafické zobrazenie využitia pravidla nižšieho cla v prešetrovaniach EÚ so zistenými deformáciami a s rozporom záujmu Únie

Zdroj: Vlastné spracovanie.

V grafe 3 uvádzame príklad využitia metódy nižšieho cla aj napriek existencii preukázaných deformácií cien surovín na zahraničných trhoch. V rámci prešetrovania teda EÚ zistila, že rozpätie ujmy je nižšie, ako dumpingové rozpätie rovnako, ako v predchádzajúcom príklade (graf 2). EÚ by teda mohla využiť metódu nižšieho cla. Ak však boli zistené vážne deformácie cien výrobných surovín, ktoré významne ovplyvňujú cenu dovážaného tovaru, v ideálnom prípade by EÚ mala od implementácie pravidla nižšieho cla upustiť a ako základ pre sadzbu cla využiť najvyššiu možnú sadzbu, t.j. výšku dumpingového rozpätia (20 %). Na vedomie sa však musí brať výsledok testu záujmu Únie, ktorý priniesol rozpor s využitím vyššej colnej sadzby. Na základe tejto skutočnosti teda EÚ musí, aj napriek zisteným deformáciám a potenciálnemu nebezpečenstvu, využiť metódu nižšieho cla, teda základ bude na úrovni nižšieho rozpätia ujmy (15 %). Takýmto spôsobom teda vie test záujmu Únie ovplyvniť rozhodnutie o implementácii ochranného obchodného nástroja.

1.8 Prehľad vedeckých štúdií o opatreniach na ochranu obchodu EÚ

Problematika ochranných obchodných nástrojov EÚ je predmetom viacerých vedeckých štúdií po celom svete. Štúdiom dostupnej literatúry v prioritne impaktovaných

časopisoch sme zistili, že autori vytvorili štúdie, ktoré sa týkajú rôznych oblastí výskumu tejto problematiky. Tieto sme sa rozhodli rozdeliť do štyroch logických celkov, a síce:

- Skúmanie vplyvu liberalizácie obchodu a zmien makroekonomického vývoja na využívanie ochranných obchodných opatrení,
- skúmanie vplyvu ochranných obchodných opatrení EÚ na dovoz tovaru a pozíciu firiem,
- skúmanie ochranných obchodných opatrení EÚ na čínske tovary, na ktoré sa uplatňuje najvyšší počet ochranných opatrení zo strany EÚ,
- hodnotenie metodiky a postupov zavádzania ochranných obchodných opatrení EÚ.

Problematika ochranných obchodných opatrení je vo všeobecnosti predmetom skúmania v menšom počte prác. Najpočetnejšími sú práce skúmajúce ochranné obchodné opatrenia EÚ vo forme antidumpingových nástrojov.

Vplyv liberalizácie obchodu na využívanie ochranných opatrení sledovali Ketteter (2015) a Liu (2014). Ketteter (2015) skúmal vplyv zníženia ciel podľa doložky najvyšších výhod po Uruguajskom kole GATT na následné antidumpingové opatrenia EÚ. Poukázal na zmenu foriem nástrojov obchodnej politiky EÚ. Podľa jeho výsledkov dochádzalo k substitúcii colnej ochrany antidumpingovými prešetrovaniami EÚ. Koordinovaná liberalizácia ciel bola teda čiastočne obmedzená práve použitím alternatívnych nástrojov ochrany obchodu. Ďalším zistením je skutočnosť, že nahradenie ciel efektívnejšou antidumpingovou ochranou je aspektom obchodnej politiky ako v rozvíjajúcich sa ekonomikách, tak aj v rozvinutých ekonomikách.

Liu (2014) sa zamerail na skúmanie vzťahu liberalizácie obchodu a antidumpingových prešetrovaní EÚ vo vzťahu k Číne. Do svojho výskumu zahrnul všetky dovtedy platné antidumpingové opatrenia EÚ proti čínskym výrobkom. Poukázal na skutočnosť, že počet antidumpingových opatrení proti Číne vzrástol po jej vstupe do WTO. Globálna liberalizácia obchodu tak podľa neho môže vyvolať regionálne obchodné trenice. Čína využíva svoju komparatívnu výhodu vo forme lacnej pracovnej sily. Väčšinu vývozu z Číny teda tvoria čiastočne spracované a surovinové tovary, po ktorých je na trhoch EÚ veľký dopyt. Kvôli menším technickým prekážkam obchodu a neelastickému dopytu si väčšina svetových výrobcov konkuruje v úzkych kategóriách tovarov. To vedie k silnejšej globálnej obchodnej konkurencii a uľahčuje podávanie antidumpingových žiadostí z krajín

dovozu. Liberalizácia obchodu a vyšší stupeň priemyselnej koncentrácie teda pôsobia ako faktory podporujúce rast antidumpingových vyšetrovaní EÚ voči Číne. Liberalizácia svetového obchodu však podľa tohto autora z dlhodobého hľadiska pozitívne prispieva k rozvoju bilaterálneho obchodu medzi EÚ a Čínou. Historická reforma otvárania ekonomiky Číny evidentne dokázala, že liberalizácia obchodu a integrácia do globálnych hodnotových reťazcov sú najefektívnejšie spôsoby, ako podporiť vysoký ekonomický rast. Podľa jeho odporúčaní by sa antidumpingové obchodné spory medzi EÚ a Čínou mohli vyriešiť intenzívnejším bilaterálnym dialógom, čím by sa dvojstranné obchodné partnerstvo medzi EÚ a Čínou naďalej zlepšovalo.

Vplyv makroekonomického vývoja na obchodnú politiku EÚ skúmali Boyllen et al. (2016). Pracovali s hlavnými politickými iniciatívami v rámci obchodnej politiky EÚ od veľkej hospodárskej krízy v r. 1930. Základ ich výskumu tvorila analýza primárnych politických dokumentov či rozhovory s tvorcami politiky. Podľa ich výsledkov mala kríza asymetrický vplyv na dva najdôležitejšie subsystémy obchodnej politiky EÚ. Na jednej strane EÚ výrazne postúpila vpred v bilaterálnej liberalizácii obchodu rokovaniami s USA, Kanadou a Japonskom. Na druhej strane boli vtedy zablokované návrhy pokračovať v ďalších reformách na prijímanie opatrení na ochranu obchodu a poskytnúť EÚ väčší vplyv na rozvíjajúce sa ekonomiky. Obchodná politika EÚ po kríze teda vykazovala asymetrickú kontinuitu.

Vzťah medzi vývojom HDP a počtom prijatých opatrení na ochranu obchodu skúmali viacerí autori. Jallab (2007) vo svojom výskume overoval hypotézu v prípade Spojených štátov aj EÚ, že so zvýšením tempa rastu reálneho HDP dovážajúcej krajiny klesá počet otvorených vyšetrovaní. Ďalej predpokladal, že v ekonomickej recesii sa zvyšuje citlivosť firiem na vnímané zahraničné nekalé obchodné aktivity, rovnako aj motivácia zahraničných firiem znižovať ceny za účelom udržania potenciálneho objemu vývozu. Zároveň sa zdá, že dovážajúca krajina ľahšie preukáže utrpenie hospodárskej ujmy počas hospodárskej recesie. Na základe výsledkov tohto výskumu má recesia potenciál posilniť dopyt po ochrane, čím prispieva k zvýšeniu protekcionistických tendencií. Na druhej strane je pravdepodobné, že obdobia ekonomického rastu budú sprevádzané liberalizáciou obchodu. Podľa kauzálneho vzťahu na základe tejto štúdie možno preto očakávať tento vzťah: čím hlbšia recesia, tým viac žiadostí o antidumpingové prešetrovania. Výsledky však podľa Jallabovho výskumu tvrdia, že „krátkodobé odchýlky v úrovni všeobecnej hospodárskej činnosti alebo v úrovni priemyselnej činnosti ... nemajú žiadny významný vplyv na počet žiadostí o antidumpingové prešetrovania.“

Knetter a Prusa (2003) sa tiež zaoberali vzťahom medzi makroekonomickým vývojom a počtom podaných žiadostí o antidumpingové prešetrovania. Táto empirická práca využíva údaje o antidumpingových podaniach z Austrálie, Kanady, Európskej únie a Spojených štátov. Výskum sa zaoberá skutočnosťou, že kolísanie hospodárskej činnosti môže mať vplyv na rozhodnutia o predložení žiadosti na antidumpingové prešetrovanie. Podľa autorov je zrejmé, že hospodárska recesia v dovážajúcej krajine spôsobuje slabý výkon domácich firiem. Celkovo by táto situácia mohla priniesť viac možností materiálnej ujmy. Okrem toho existuje možnosť pre zahraničné firmy znížiť ceny konkrétnych zásielok do krajiny určenia, najmä pod reálnu hodnotu. Autori pracovali s hypotézou, že HDP dovážajúcej krajiny bude súvisieť s podaniami negatívne. Na druhej strane nevidia jasný vzťah medzi HDP vyvážajúcej krajiny a predloženými údajmi. Jedným z hlavných zistení tejto štúdie je, že domáci rast reálneho HDP má štatisticky významný vplyv na predložené žiadosti na prešetrovanie. Podľa tejto štúdie pokles domáceho reálneho HDP o jednotku zvyšuje množstvo žiadostí o 23%.

Feinberg (2005) zistil, že rast HDP má negatívny vplyv na počet podaní. Pri výskume použil negatívny binomický model na štvrťročný odhad konkrétnych determinantov antidumpingových podaní v USA v sledovanom období (1981 – 1998).

Bown a Crowley (2013) použili štvrťročné údaje za 5 vybraných krajín – USA, EÚ, Austráliu, Kanadu a Južnú Kóreu s cieľom odhadnúť dopad makroekonomických výkyvov na politiku ochrany obchodu v období od roku 1988 do roku 2004. Pomocou empirického modelu našli dôkazy o silnej proticyklickej reakcii obchodnej politiky v období pred veľkou recesiou. Autori hovoria o existencii dôkazov o proticyklickom vzťahu medzi domácimi makroekonomickými šokmi, teda zvýšením miery nezamestnanosti alebo znížením domáceho reálneho rastu HDP a iniciovaním ochranných obchodných prešetrovaní v súvislosti s výrazne väčším množstvom dovážaných tovarov na obchodného partnera za štvrťrok. Podľa ich zistení, reálne zhodnocovanie dvojstranného výmenného kurzu definovaného z hľadiska domácej meny je spojené s nárastom implementácie ochranných obchodných opatrení. Rovnako autori prišli k zisteniu, že krajiny v minulosti síce používali bilaterálne dovozné obmedzenia najmä voči partnerom, ktorí čelili taktiež obdobiam slabého ekonomického rastu, no po veľkej hospodárskej kríze (2008) krajiny svoje historické správanie zmenili a presunuli politiku ochrany obchodu smerom ku krajinám, ktoré zaznamenali relatívne silnejší ekonomický rast. Podľa autorov práve táto situácia významne prispela k relatívne nízkej úrovni implementácie nástrojov na ochranu obchodu vzhľadom na to, že veľké množstvo obchodných partnerov v rokoch

2008 až 2010 zažilo obdobia prudkého hospodárskeho poklesu. Táto skutočnosť však podľa autorov nevplyvala na dokázaný vzťah medzi domácou recesiou a implementáciou nových ochranných opatrení. Teda existuje zjavný vzťah medzi domácimi makroekonomickými šokmi (zvyšovanie domácej miery nezamestnanosti alebo pokles domáceho reálneho HDP) a novo iniciovanými prešetrovaniami.

Celok týkajúci sa vplyvu ochranných obchodných opatrení EÚ na dovoz tovaru a pozíciu firiem otvára Messerlin (1989). V rámci jeho výskumu sú empirickými modelmi skúmané vplyvy AD opatrení EÚ na dovozy, pričom berie do úvahy situáciu v rámci Uruguajského kola rokovaní GATT s cieľom odporučiť subjektom ďalšie postupy v implementácii opatrení. V štúdií sú zahrnuté údaje o dovozoch zo všetkých krajín, voči ktorým boli zo strany EÚ implementované ochranné opatrenia v období 1980 – 1985. Podľa jeho zistení už tri roky po začatí prešetrovania znížili AD opatrenia dovážané množstvá v priemere o 40 % a tento trend bol udržaný aj naďalej. Rovnako zistil, že prijaté opatrenia boli prísne, s priemerným ad valorem clom 23 %. AD opatrenia viedli k odklonu obchodu najmä v prípade vývozu z krajín LDC a vtedajších novo industrializovaných krajín. Výsledky výskumu autora naznačujú podľa neho aj fakt, že krajiny, ktoré boli v skúmanom období ochotné chrániť svoje priemyselné odvetvia voči konkurenčnému dovozu, by mohli do budúcnosti pokračovať v uprednostňovaní použitia AD opatrení pred inými dovtedy po opatreniach, akými sú napr. vývozné obmedzenia. Podľa neho existujú päť dôvodov, a to napr. fakt, že antidumpingové opatrenia sú v súlade s GATT, môžu byť selektívnejšie ako iné opatrenia, keďže sa iniciujú voči firmám a umožňujú širokú škálu opatrení, od cieľ až po kvantitatívne obmedzenia, pričom domáce firmy majú šancu využiť túto príležitosť na zlepšenie svojich negociácií voči zahraničným firmám.

Konings, Vandenbussche a Springael (2001) empiricky skúmali účinky antidumpingových opatrení EÚ na odklon importu dovozcov „menovaných“ v antidumpingovom prešetrovaní, ktorí potenciálne podliehali protekcionistickým opatreniam, na krajiny „neuvedené“ v prešetrovaní. Odklon dovozu sa podľa autorov týka presunu obchodných tokov z krajín, ktorých dovoz je predmetom prešetrovania z dôvodu dumpingu ich výrobkov na európskom trhu, v prospech krajín, z ktorých sa dováža rovnaký typ výrobku, ale nie sú cieľom ochrannej politiky EÚ. V modeli obsiahli súbor údajov pozostávajúci zo všetkých európskych prešetrovaní začatých v rokoch 1985 až 1990, teda celkovo 246 prípadov. Autori zistili, že krajiny, ktoré boli predmetom prešetrovania (tzv. menované krajiny), zaznamenali výrazné zníženie vývozu do EÚ, no zvýšenie vývozu zvyšných, t. j. nemenovaných krajín nebolo významné. Zistenia

autorov teda naznačujú, že európska antidumpingová politika je účinná pri ochrane svojich domácich výrobcov pred zahraničnými konkurentmi. Tieto výsledky sú v kontraste s výsledkami, ktoré uvádza Prusa (1997) pre USA. Jeho empirický model potvrdil, že nárast dovozu z krajín, z ktorých sa dovážali rovnaké výrobky, ale bez uplatňovania amerických ochranných obchodných nástrojov, bol markantný. Konings, Vandenbussche a Springael teda naznačujú, že obchodná politika EÚ zameraná na ochranu domácich výrobcov pred nekalými dovoznými praktikami je účinnejšia ako v prípade USA. Títo autori (Konings, Vandenbussche a Springael, 2005) skúmali tiež vplyv antidumpingových opatrení na trhovú silu domácich firiem konkurujúcich dovozu, pričom využili vzorku 4 tisíc výrobcov z EÚ. Z ich výsledkov vyplýva, že ochrana proti dumpingu má pozitívny a významný vplyv na rast zisku domácich firiem s výnimkou prípadov, keď po zavedení antidumpingových opatrení dochádza k silnému odklonu dovozu. Pre porovnanie vybrali kontrolnú skupinu firiem, ktoré nepodliehali antidumpingovým opatreniam. Tie nemali počas skúmaného obdobia (1992-2000) stúpajúce zisky.

Vandenbussche a Zanardi (2010) odhadovali vplyv ochranných obchodných nástrojov, konkrétne AD opatrení, na bilaterálne obchodné toky medzi „novými prijímateľmi“ AD zákonov a ich obchodnými partnermi použitím gravitačného modelu, pričom vychádzali z vývozov do krajín, ktoré prijali AD legislatívu v rokoch 1980 – 2000. Išlo spolu o 41 krajín, vrátane krajín EÚ, ktoré boli rozdelené na krajiny intenzívne využívajúce AD opatrenia a slabo využívajúce tieto opatrenia. Konkrétne sa autori snažili zodpovedať otázku, či môže byť agregátny dovoz ovplyvnený antidumpingovou politikou skúmanej krajiny. Empirická analýza autorov ukazuje, že zatiaľ čo liberalizácia obchodu viedla k výraznému nárastu obchodu, antidumpingové opatrenia vážne tlmia tento nárast dovozu u všetkých nových používateľov AD zákonov. Výsledky podľa autorov jasne naznačujú, že účinky AD opatrení vo forme „ochladzovania“ (odrádzania) obchodu na bilaterálne obchodné toky nie sú zanedbateľné, keďže krajinám, ktoré intenzívne používali AD zákony, sa znížil ich ročný dovoz takmer o 6 %. Závěry autorov dokazujú, že AD politika má odrádzajúci efekt na agregované objemy dovozu, ale vplyvy sú v jednotlivých sektoroch heterogénne.

Jabbour et al. (2019) analyzovali na základe údajov o francúzskych a čínskych firmách komplexné účinky antidumpingových opatrení EÚ proti čínskym výrobkom na výkonnosť všetkých kategórií dotknutých firiem. Podľa ich kritických zistení poškodzujú antidumpingové opatrenia Európskej únie produktivitu, zamestnanosť a medzinárodnú konkurencieschopnosť firiem závislých od dovozu. Účinky

antidumpingových ciel sú podľa ich výsledkov medzi firmami heterogénne a závisia od produktivity firiem závislých od dovozu a rovnako od významu cieľových tovarov v celkovom dovoze týchto firiem. Negatívne účinky antidumpingových opatrení sa podľa nich sústreďujú medzi najproduktívnejšie firmy závislé od dovozu a firmy, ktoré sa najviac spoliehajú na priamy dovoz cieľových výrobkov. Zaujímavým zistením je aj to, že antidumpingové opatrenia EÚ na čínske výrobky majú aj pozitívny vplyv na výkonnosť niektorých zostávajúcich čínskych vývozcov. Niektorí zvyšujú investície do výskumu a vývoja a v dôsledku toho prežívajú na trhu EÚ a zlepšujú svoju produktivitu, zvyšujú zamestnanosť a medzinárodnú konkurencieschopnosť. Celkovo však výsledky poukazujú na neefektívnosť antidumpingových ciel ako nástroja na ochranu obchodu.

Sandkamp (2020) skúmal vplyv antidumpingových opatrení EÚ na dovozné ceny a množstvá za roky 1999 až 2009. Súbor údajov zahŕňal dovoz 10 636 tovarov CN8 z 223 krajín. Vo svojom výskume využíval štatistické a ekonometrické modely. Výsledkom je zistenie, že antidumpingové clá zvyšujú ceny výrobkov a znižujú dovozné množstvá, keďže implementácia antidumpingových ciel voči jednej vyvážajúcej krajine môže prinútiť výrobcov toho istého výrobku v iných vyvážajúcich krajinách, aby brali do úvahy zvýšenú pravdepodobnosť, že budú aj oni podliehať prešetrovaniu a budú na ich výrobky uvalené clá. Keďže ním odhadované účinky antidumpingových opatrení sú väčšie, ako naznačovali dovtedy existujúce štúdie (Messerlin, 1989; Konings, Vandenbussche a Springael, 2001; Prusa, 1997; Vandenbussche a Zanardi, 2010), berúc do úvahy aj opatrenia iných krajín ako EÚ, domnieva sa, že účinky deštrukcie obchodu môžu byť väčšie, ako sa pôvodne predpokladalo. Ďalším zistením je, že cenové vplyvy antidumpingových ciel sú prítomné iba vtedy, keď sú implementované voči krajinám so štatútom trhového hospodárstva. Táto zistená skutočnosť dáva podľa neho do súladu zdanlivo protichodné zistenia vyplývajúce z predchádzajúcich štúdií Gourlay a Reynolds (2012), Nita a Zanardi (2013). Autor dokazuje, že rozdielne odhady cenových vplyvov sú spôsobené aj štatútom trhového hospodárstva vývozcu v skúmanej vzorke. Zo štúdie vyplýva, že dovozné ceny z krajín so štatútom netrhového hospodárstva (napr. z Číny) zostali v skúmanom období (1999-2009) nezmenené, pričom výraznejšie klesli množstvá dovezeného tovaru. Dovoz z netrhových hospodárstiev teda v rámci výsledkov po uvalení antidumpingových ciel klesol, čo možno vysvetliť vyššími priemernými antidumpingovými clami, ktorým museli čeliť. Štúdia tiež dokazuje, že sa zvyšujú aj dovozné ceny tovarov z necieľových krajín. Táto skutočnosť má strategické dôsledky na používanie antidumpingovej politiky, keďže uloženie antidumpingových ciel môže mať vedľajšie účinky na mnohých vývozcov.

Hakobyan (2017) sa venoval konkrétnemu prípadu vplyvu AD cla na dovoz hliníkových fólií z Arménska, Brazílie a Číny do EÚ. Po zavedení ciel v roku 2009 sa vývoz z týchto krajín do EÚ značne znížil. Tento pokles bol sprevádzaný súčasným zvýšením vývozu z týchto krajín do USA, čo vykazuje značný odklon obchodu.

Skutočnosť, že EÚ historicky uplatňuje najvyšší počet ochranných opatrení voči Číne, sa prejavuje v zameraní viacerých štúdií práve na skúmanie ochranných obchodných opatrení EÚ na čínske tovary. Okrem už doteraz uvedených zaujímavý výskum v tejto oblasti realizovali aj Nita a Zanardi (2013), Dunoff a Moore (2014) a Voituries a Wang (2015).

Nita a Zanardi (2013) skúmali na základe štatistických metód a regresie vzťah medzi počtom preskúmaní, tzv. „reviews“ výškou AD cla. Ak hovoríme o preskúmaniach (reviews), ide o prípady špecifických preskúmaní konkrétnych opatrení zo strany EÚ. Môžu mať rôzny charakter, či už predbežné preskúmanie (interim review) alebo preskúmanie pred ukončením platnosti opatrenia (expiry review). Autori dospeli k záveru, že percentuálna hodnota zavedených ochranných ciel EÚ voči Číne sa po prvom predbežnom preskúmaní mierne zvýšila (v rámci iných skúmaných krajín sa znížila), čo evokovalo zistenie ďalšieho dumpingového správania.

Dunoff a Moore (2014) sa zaoberali konkrétnym prípadom antidumpingových opatrení na určitú obuv dovážanú z Číny do EÚ, ktorý vyústil až k rokovaniu orgánu WTO na urovnávanie sporov. Autori sa zaoberali otázkou, či sú súčasné globálne pravidlá dumpingu a zákony o nápravných opatreniach všeobecne dobre navrhnuté tak, aby fungovali vo svete globalizovaných dodávateľských reťazcov a off-shoringu. Podľa nich je systém EÚ na evalváciu dumpingu a ujmy z neho plynúcu zle navrhnutý a antidumpingové clá majú tendenciu poškodzovať tie firmy z EÚ, ktoré sú najviac integrované do svetového hospodárstva, pričom spoločnostiam z EÚ, ktoré vyrábajú výlučne pre európskych spotrebiteľov, poskytujú len dočasnú a prinajlepšom len obmedzenú úľavu. Štúdia týchto autorov ďalej prináša záver, že Čína má tendenciu využívať agresívnejší postoj a argumenty pri riešení sporov na pôde WTO ako doteraz. Čína v súvislosti s antidumpingovými opatreniami EÚ na obuv vzniesla široké a početné obvinenia. Zatiaľ čo WTO zamietla väčšinu sťažností, čínsky prístup môže podľa autorov predznamenávať podobné agresívne argumenty v budúcich obchodných sporoch WTO.

Voituries a Wang (2015) poskytli ekonomické a politické zhodnotenie pozadia dohody uzatvorenej medzi EÚ a Čínou po obchodnom spore o zavedení antidumpingových opatrení zo strany EÚ na dovoz fotovoltaických modulov. Podľa autorov išlo o opatrenie

prijaté na základe nepresvedčivých argumentov, berúc do úvahy najmä výber tzv. analógovej krajiny, ktorá mala priniesť výpočet normálnej hodnoty tovaru, resp. referenčnej trhovej ceny. Spočiatku to bola cena v USA, ktorá však bola ovplyvnená existujúcimi ochrannými obchodnými opatreniami zavedenými zo strany USA. Zvolený bol teda trh Indie, výber ktorého však bol podľa autorov nepresvedčivý, keďže v čase, keď EÚ začala prešetrovanie, India očakávala, že začne antidumpingové vyšetrovanie dovozu fotovoltických modulov do krajiny. Podľa autorov bol v tomto prípade silnejší aspekt politickej ekonomie. Výsledkom tejto analýzy konkrétnej problematiky je odporúčanie, aby EÚ a Čína zvážili vytvorenie konštruktívnych a preventívnych mechanizmov s cieľom stabilizovať obchod a zefektívniť svoje hospodárske vzťahy. EÚ a Čína by mohli teda podľa autorov vytvoriť tzv. „pre-WTO mechanizmus“, ktorý by podobným obchodným sporom v budúcnosti zabránil. V rámci tohto mechanizmu by priemyselné odvetvia EÚ mohli rokovať s čínskymi úradníkmi a zástupcami priemyslu namiesto toho, aby svoje sťažnosti podávali priamo Európskej komisii. Mechanizmus by mohol slúžiť aj ako spoločná iniciatíva na identifikáciu tovarov, pri ktorých transfer technológií a iné faktory môžu vyvolať ďalšie obchodné spory a ohroziť impulz pre inovácie v EÚ. Poskytol by tiež platformu pre diskusie medzi EÚ a Čínou o tom, ako znížiť nerovnováhu medzi ich politikami podpory domácich výrobcov. Na druhej strane by EÚ podľa zistení autorov mala byť pripravená predložiť spoľahlivé argumenty na podporu svojich ochranných obchodných opatrení ako svojej konečnej politickej reakcie, aby zdôraznila a obhájila ich relevantnosť.

Aj z predchádzajúcej štúdie je zrejmé, že autori venujú pozornosť samotnej metodike a postupom zavádzania ochranných obchodných opatrení EÚ. Napríklad Noel a Zhou (2019) sa venovali implementácii novej metodiky v rámci ochranných obchodných prešetrovaní (kapitola 1.3), ktorá je zo strany EÚ prezentovaná ako metodika neutrálneho prístupu. Hoci je podľa zistení autorov táto metodika zdanlivo neutrálna voči konkrétnej krajine, jej cieľom je zamerať sa na Čínu alebo „podobné“ krajiny, ktoré EÚ považuje za netrhovú ekonomiku. Autori konštatovali, že má za cieľ pokračovať v praxi diskriminačného zaobchádzania s trhovými ekonomikami ako Čína.

Spomínanú novú metodiku analyzoval aj de Kok (2016). Ide o umožnenie porovnávania referenčnej hodnoty cien mimo prešetrovanú krajinu (z angl. proxy benchmarking), keď sa pri výpočte výhod z dotácií udelených čínskou vládou alebo iným verejným orgánom vyskytnú osobitné ťažkosti. Táto nová metóda funguje na základe Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a Protokolu o pristúpení Číny a podľa

autora nepochybne začne zohrávať väčšiu úlohu pri prešetrovaniach EÚ vedených voči dovozom z Číny a pravdepodobne sa stane jednou z najvýznamnejších a najzložitejších problematik v právnych otázkach WTO. Vzhľadom na osobitné ustanovenia o benchmarkingu, špecifickosti štátnych podnikov a kontroverziu v súčasných metódach toto alternatívne porovnávanie nahradilo predtým používanú metodiku netrhových ekonomík, teda aj pri sporoch medzi EÚ a Čínou na prekonanie nepredvídaných nárastov dovozu, ktoré spôsobujú alebo majú tendenciu spôsobovať vážnu ujmu výrobcov z Únie.

Inovatívne zmeny v oblasti využitia ochranných obchodných nástrojov EÚ voči tretím krajinám kriticky zhodnotil Cornelis (2018). Vo svojej práci analyzuje jednotlivé kroky zmien, ktoré EÚ podnikla s cieľom zrýchliť celý proces prešetrovania a zavádzania konečných ochranných obchodných opatrení. Podľa neho sú síce nové postupy vo forme rýchlejšieho ukončenia prešetrovaní, zvýšenej transparentnosti a predvídateľnosti pozitívnym aspektom modernizácie opatrení, vyjadruje však negatívny postoj voči obmedzeniu povinného uplatňovania pravidla nižšieho cla v určitých situáciách. Pravidlo nižšieho cla obmedzuje úroveň cla na nižšiu hodnotu z dumpingového rozpätia/subvenčného rozpätia a rozpätia ujmy (metóda „lesser duty“, podrobne ju rozoberáme v podkapitole 1.7). V novom nariadení sa ruší povinné uplatňovanie pravidla nižšieho cla v prípade všetkých prešetrovaní, v ktorých sa zistia deformácie v oblasti surovín (vrátane energie). Podľa neho je ironické, že tieto inovatívne postupy nielenže znižujú predvídateľnosť výsledku prešetrovaní rozšírením právomoci Komisie (zvýšenie predvídateľnosti bolo paradoxne cieľom novej metodiky), ale rovnako vidí problém aj v tom, že postupom času sa na nové vyšetovania a preskúmania starých opatrení budú vzťahovať nové rozličné procesné a vecné postupy, čo výrazne ovplyvňuje efektivitu využívaných nástrojov. Ďalej je podľa neho problémom skutočnosť, že vzhľadom na to, že uplatňovanie pravidla nižšieho cla je spojené s úvahami o záujme Únie, Komisia bude mať príliš veľkú voľnosť, a môže sa preto vyskytnúť zvýšená možnosť lobovania zo strany zainteresovaných strán v rámci otázky, či sa uplatní pravidlo nižšieho cla. Na záver autor kriticky konštatuje, že v dohľadnej dobe budú na konania o ochrane obchodu platiť dva rôzne súbory hmotnoprávných a procesných pravidiel, a aj keď je to možno nevyhnutný dôsledok zavedenia zmien pravidla zavádzania nižšieho cla, nepomáha to podľa neho pri vytváraní jednotného a jasného právneho rámca.

Kritický pohľad na politiku nástrojov na ochranu obchodu používaných zo strany EÚ vyjadril Crochet (2022). Vo svojom príspevku sa venuje problematike využitých ochranných nástrojov EÚ s cieľom odradenia rozvojových krajín od podpory domáceho

spracovania surovín vyťažených na ich územiach s cieľom, aby sa tieto materiály namiesto toho vyvážali. Podľa neho EÚ využíva svoje nástroje na ochranu obchodu ako nástroje extraktivistickej politiky, teda takej, ktorá zabezpečuje, že tretie krajiny budú pokračovať v ťažbe a vývoze surovín, no bez ich spracovania. Podľa Crocheta teda EÚ pokračuje v trende, ktorý má korene v koloniálnej a predkoloniálnej ére, keď sa niektoré regióny sveta zameriavali na ťažbu surovín, zatiaľ čo Európa sa špecializovala na spracovanie týchto surovín na hotové výrobky, keďže v súčasnosti rozvojové krajiny bohaté na zdroje vyvážajú suroviny a dovážajú hotové výrobky práve z EÚ. Dôležitým zistením je, že podľa neho EÚ od roku 2008 navrhuje nové spôsoby, ako umožniť vyššie ochranné clá na dovoz hotových výrobkov v situáciách, keď rozvojová krajina prijme politiku, aby zabezpečila, že suroviny vyťažené z jej územia budú spracované na domácom trhu. Kritické podľa neho je, že EÚ tak robí dokonca aj vtedy, keď cieľová krajina legitímne koná v súlade so svojimi záväzkami voči WTO. Z toho podľa autora vyplýva závažný fakt, že EÚ zavádzaním ochranných obchodných nástrojov porušuje suverénne právo danej krajiny na jej prírodné zdroje bez jej súhlasu. To prináša potenciálne negatívne dôsledky pre tretie krajiny, ktoré môžu byť odrádzané od stimulovania rozvoja nadväzujúcich domácich odvetví a namiesto toho budú radšej pokračovať vo vývoze surovín.

Z uvedeného prehľadu dostupnej literatúry, ktorú sme rozdelili do štyroch logických celkov, vyplýva:

- Autori skúmali problematiku vplyvu liberalizácie obchodu a zmien makroekonomického vývoja na ochranné obchodné opatrenia najmä v historickom kontexte, poukazujúc na vplyv poklesu HDP v období recesie na rast počtu ochranných obchodných opatrení. Pre našu dizertačnú prácu vnímame priestor v skúmaní tejto problematiky v aktuálnom období, a to vzhľadom na hospodársky pokles spôsobený pandémiou COVID-19, neskôr konfliktom na Ukrajine a rastom cien energií.
- Pokiaľ ide o vzťah medzi ochrannými obchodnými opatreniami (najmä antidumpingovými) a dovozom EÚ, môžeme konštatovať, že autori skúmali danú problematiku využívajúc najmä empirické modely. Ich výsledky potvrdzujú, že uplatňovanie opatrení, a dokonca už aj začatie antidumpingového prešetrovania pôsobili na pokles dovozu z dotknutých krajín. Vplyv antidumpingových opatrení na ziskovosť EÚ firiem bol vyhodnotený ako pozitívny, avšak na produktivitu a konkurencieschopnosť firiem závislých od dovozu bol negatívny.

- Z teritoriálneho hľadiska sa autori venujú najmä problematike ochranných obchodných opatrení EÚ na dovoz tovaru z Číny. Tu vidíme priestor na rozšírenie skúmania tejto problematiky na iné krajiny, ktoré vystupujú do popredia v rámci ochrany trhu EÚ pred nekalými obchodnými praktikami.
- Berúc do úvahy metodiku a postupy zavádzania ochranných obchodných opatrení EÚ, autori sa prevažne vyjadrovali kriticky voči inováciám a novým pravidlám uplatňovania opatrení. Treba však uviesť, že tieto pravidlá už v súčasnosti platia a boli zavedené nové, ktoré je potrebné vyhodnotiť. V tomto prípade teda vidíme priestor pre zhodnotenie súčasných a chystaných pravidiel aj z pohľadu subjektov z hospodárskej praxe.

1.9 Teoretické východiská hodnotenia zahraničného obchodu pomocou jednofaktorových indikátorov

Na skúmanie a hodnotenie medzinárodných obchodných tokov sa v ekonomickej literatúre využíva viacero ukazovateľov. V nasledujúcom texte sa bližšie venujeme jednofaktorovému indikátoru obchodnej intenzity (TII).

Index obchodnej intenzity TII bol autorom vybraný, nakoľko ním možno zistiť, či skúmaný obchodný partner vyváža do danej krajiny percentuálne viac, ako svet v priemere. Rovnako podľa odborníkov index netrpí žiadnym údajovým skreslením, takže môžeme porovnávať štatistiky medzi krajinami a rôznymi časovými úsekmi, napr. aj keď export rýchlo rastie (Raj a Ambrose, 2014; Wilson, Mann a Otsuki, 2004). Skúmanie intenzity vzájomného obchodu prostredníctvom indexu môže slúžiť na kvantifikáciu potenciálu vzájomnej obchodnej výmeny medzi vybranými krajinami.

Kunimoto (1977) priniesol základné východiská pre kvantifikáciu indexom intenzity obchodu, čo je podľa neho ekvivalentné pomeru skutočného a očakávaného obchodu. V snahe poskytnúť dostatočný ekonomický výklad sa autor zameriava na špecifický index charakterizujúci obchod medzi dvoma krajinami *i* a *j*. Podľa Vollratha (1991) index rozdeľuje determinanty medzinárodného obchodu do dvoch kategórií: tie, ktoré ovplyvňujú úroveň celkového dovozu a vývozu krajín sveta, a tie, ktoré ovplyvňujú ich geografické rozloženie. Rovnako sa pri základoch indexu predpokladá hypotetický svet, ktorý pozostáva z krajín bez geografickej špecializácie v medzinárodnom obchode (Chen a Li, 2014). Obadi a Korček (2016) hovoria o kalkulácii TII ako o prekonávaní problému veľkosti ekonomiky, ktorý sa vyskytuje pri porovnávaní obchodných podielov medzi

krajinami, pričom je vhodný na porovnávanie bilaterálnych obchodných tendencií. Preto sa často označuje aj ako indikátor bilaterálnych obchodných bariér.

1.10 Teoretické východiská hodnotenia zahraničnoobchodných vzťahov využitím regresných panelových modelov

V súčasnosti sa v ekonomickej praxi čoraz viac využíva hodnotenie sledovaných vzťahov prostredníctvom ekonometrických modelov. V tejto podkapitole sa venujeme regresným panelovým modelom, ktoré nám budú slúžiť na vyhodnotenie zahraničnoobchodných vzťahov medzi EÚ a vybranými tretími krajinami.

Bai a Li (2014) uvádzajú, že panelové dátové modely s interaktívnymi efektmi majú široké uplatnenie v ekonomike už dlhé obdobie. Výskumom a vývojom nových modelov či dát stále prichádzajú nové možnosti tohto druhu kvantitatívneho výskumu v makro aj mikro ekonomickom prostredí.

Berrington (2006) charakterizuje panelové dáta ako údaje, ktoré obsahujú opakované merania tej istej premennej, prevzaté z rovnakého súboru jednotiek v priebehu času. Primárnym cieľom empirickej sociálnej vedy je vykonať závery založené na údajoch o kauzálnych vzťahoch medzi premennými. Výhodou využívania panelových dát je podľa autorov rozmanitosť ich aplikácie na rôzne vstupné jednotky. Podľa nich to môžu byť napr. jednotlivci, no možno ich použiť aj pre iné typy jednotiek, ako sú podniky, krajiny či rôzne ekonomické javy. Využívanie tohto druhu kvantitatívneho výskumu je tiež podložené faktom, že autor je prostredníctvom takéhoto modelu nútený prekročiť rámec jednoduchého opisu vzorcov asociácie medzi premennými a urobiť závery kauzálnej povahy.

Na základe výskumov autorov ako Duncan (1972), Hausman (1978) či Berry (1984) môžeme usúdiť, že výhoda využitia panelových modelov má tiež základ v tvrdení, že výskumom prostredníctvom modelu s priereзовými údajmi nemôžeme vyvodiť nič o individuálnej zmene v čase.

Z uvedeného vyplýva, že na získanie prehľadu o časovom usporiadaní premenných a sledovaní jednotlivých trajektórií v čase je potrebný zber panelových údajov, ktoré sa niekedy označujú aj ako „prierezové časové rady“. Panelové údaje, kde sa rovnaké premenné merajú v rôznom čase, považujeme za špeciálny prípad longitudinálnych údajov, ktoré budeme v práci využívať aj my. Pridanie časovej dimenzie k statickej povahe

prierezových údajov so sebou prináša väčší vplyv na otázky kauzality, najmä neurčitosti v sekvenovaní. Treba však uviesť aj skutočnosť, že z rovnakého dôvodu sú štatistické modely vhodné pre panelový typ údajov vo všeobecnosti zložitejšie a náročnejšie na odhad, ako modely vhodné pre prierezové údaje. Výskum prostredníctvom modelov pre panelové údaje musí rátať so skutočnosťou, že pozorovania pre rovnakú jednotku v priebehu času pravdepodobne nebudú navzájom nezávislé, čo je základným predpokladom v prípade prierezových regresných odhadov (Wooldridge, 2002; Berrington, 2006).

1.11 Teoretické východiská využitia expertného rozhovoru v kvalitatívnom výskume

Expertný rozhovor je považovaný za pološtruktúrovanú techniku získavania potrebných informácií v rámci kvalitatívneho výskumu. Ide o určitý kompromis medzi neštruktúrovanou a štruktúrovanou formou rozhovoru, pričom si výskumník pripraví jeho kostru s rámcovými otázkami, ktoré môžu byť ďalej doplnené v závislosti od potreby a situácie. V tomto type rozhovoru nie je respondent zaujímavý ako „celá osoba“, ale ako expert na určitú špecifickú oblasť, ktorý môže daný výskum obohatiť a priniesť požadovanú pridanú hodnotu (Kusá, 2005). Z tohto dôvodu budeme expertný rozhovor využívať v ďalších častiach našej dizertačnej práce.

V rámci teoretických východísk môžeme za výhody expertného rozhovoru ako nástroja kvalitatívneho výskumu označiť (Chrenšćová, 2011):

- priama interakcia výskumníka a respondenta;
- možnosť reakcie výskumníka na správanie respondenta, čo dopomáha k vážnejším záverom aj zo správania a reakcií respondenta, ako iba z obsahu toho, čo rozpráva;
- možnosť hlbšieho porozumenia názorov respondenta;
- možnosť prispôsobenia sa respondentovi v terminológii, ktorá je pre respondenta prijateľná;
- možnosť respondentovi bližšie vysvetliť zmysel a význam položenej otázky;
- možnosť preniknúť hlbšie do postojov či názorov respondenta.

Rovnako je dôležité uviesť, že pri tomto type výskumu musíme zabezpečiť validitu aj reliabilitu údajov. Reliabilitu, teda presnosť, je možné zabezpečiť napr. opakovanými

rozhovormi. Validitu alebo schopnosť výskumného nástroja zisťovať exaktne to, čo má, môžeme zabezpečiť dlhodobejším trvaním výskumu, priamym kontaktom s respondentom, presným opisom či autentickým citovaním výrokov respondenta. Tento druh rozhovoru je potrebné dôsledne vyhodnotiť využitím metódy obsahovej analýzy, čo slúži správnej interpretácii zistení (Prokša et al. 2008).

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom dizertačnej práce je na základe teoretických východísk a zahraničnoobchodnej praxe skúmať a zhodnotiť význam a uplatňovanie nástrojov na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami a preskúmať možnosti zlepšenia doterajších postupov.

Vzhľadom na rozsah témy dizertačnej práce sme definovali aj parciálne ciele, ktoré dopomôžu k efektívnejšiemu splneniu hlavného cieľa. Parciálne ciele (PC) sme určili nasledovne:

- PC 1: Preskúmať teoretické východiská zdôvodnenia uplatňovania nástrojov na ochranu obchodu so zameraním na protekcionizmus a liberalizmus v historickom kontexte.
- PC 2: Vymedziť reguláciu antidumpingových, antisubvenčných opatrení i opatrení proti nadmerným dovozom na úrovni Svetovej obchodnej organizácie a z nej vyplývajúce spoločné pravidlá a postupy ochrany v obchodnej politike EÚ.
- PC 3: Zhodnotiť vývoj ochranných obchodných prešetrovaní EÚ v čase hospodárskeho poklesu spôsobeného pandémie COVID-19.
- PC 4: Odhadnúť vzťah medzi ochrannými obchodnými opatreniami EÚ voči vybraným tretím krajinám a dovozmi z týchto krajín, zhodnotiť ich účinnosť a navrhnúť odporúčania pre zlepšenie doterajších postupov.

Rozhodnutie o stanovení parciálnych cieľov dizertačnej práce ovplyvňovali viaceré faktory. PC 1 a PC 2 boli stanovené na základe skutočnosti, že v domácej literatúre absentuje komplexné vedecké dielo, ktoré by sa danou problematikou zaoberalo. Prínos skúmania PC 3 je podložený zistením vyplývajúcim z prehľadu domácej a zahraničnej predmetnej literatúry, že podobný výskum nebol doteraz inými autormi realizovaný. Pokiaľ ide o PC 4, na základe prehľadu literatúry možno konštatovať, že tento vzťah bol síce skúmaný viacerými autormi, no každý autor sa venoval inému prípadu, berúc do úvahy konkrétne tovary či tovarové skupiny. Výsledky autorov sa rôznia v závislosti od komodity a časového ohraničenia výskumu (napr. Jabbour, 2019; Voituries a Wang, 2015; Sandkamp, 2020 či Dunoff a Moore, 2014). Existujúce empirické štúdie zachytávajú obdobie maximálne do roku 2010. Medzičasom však došlo k zmenám v metodike a postupoch zavádzania ochranných obchodných opatrení EÚ, čo otvára priestor pre

výskum posúdenia vplyvu ochranných obchodných opatrení implementovaných zo strany EÚ na dovoz tovarov v aktuálnom období s prihliadnutím na súčasne platné opatrenia. Túto problematiku je teda nevyhnutné stále sledovať vzhľadom na meniace sa podmienky a vývoj. Rovnako považujeme za dôležité stanovenie odporúčaní pre zlepšenie fungovania ochranných obchodných nástrojov EÚ vychádzajúc z našich výsledkov ako aj zo skúseností zainteresovaných subjektov priamo z praxe.

Za účelom spresnenia vedeckej štúdie sme si popri hlavnom celi a parciálnych cieľoch stanovili vedecké hypotézy, ktoré nadväzujú na ciele dizertačnej práce a ktoré na základe uskutočneného výskumu prezentovaného v rámci výsledkov dizertačnej práce prijmeme alebo zamietneme:

Hypotéza 1: Implementácia ochranných obchodných nástrojov EÚ sa prejavila poklesom intenzity obchodu EÚ so skúmanými krajinami v rámci dotknutých komodít.

Hypotéza 2: Zavedenie antidumpingových ciel EÚ voči skúmaným tretím krajinám vedie k zníženiu hodnoty importu dotknutých tovarov.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Skúmanie danej problematiky v rámci predloženej dizertačnej práce sme rozdelili do niekoľkých fáz, ktoré tvoria ucelený proces. Prípravná fáza spočívala v rešerši, zhromažďovaní, zbere a analýze potrebnej odbornej literatúry a následnom posúdení jej relevantnosti. V rámci nej prevládajú primárne zahraničné zdroje. Keďže ide o stále aktualizovanú problematiku v súvislosti so zmenami v zahraničnoobchodných vzťahoch, sústredili sme sa najmä na vedecké publikácie registrované v databáze Current Contents Connect.

Pri spracovaní dizertačnej práce sme využili všeobecné a špecifické metódy skúmania. Pri stanovení či overovaní hypotéz vyplývajúcich z cieľa dizertačnej práce sme využili postupy indukcie a dedukcie. Na základe induktívneho zovšeobecnenia sme naformulovali danú hypotézu, pričom použitím dedukcie sme odvodili výroky, ktoré sme dali do porovnania s empirickou skutočnosťou. Pri zhode sme hypotézu prijali, pri nezhode bola hypotéza zamietnutá.

V súlade s PC 1 sa v prvej podkapitole teoretickej časti práce venujeme teoretickým východiskám skúmanej problematiky, pričom táto časť práce je orientovaná na ekonomickú teóriu protekcionizmu a liberalizmu, dôvody využívania ochranných opatrení, berúc do úvahy historický kontext. Ďalšie podkapitoly tejto časti sú zamerané na problematiku regulácie protekcionistických opatrení z hľadiska Svetovej obchodnej organizácie, na ktorú postupne nadväzuje teoretické vymedzenie využívania týchto nástrojov z pozície Európskej únie, čím napĺňame PC 2. Tieto východiská sú výsledkom podrobného analyticko-syntetického skúmania. Aktuálnosť skúmanej problematiky sme v rámci prvej podkapitoly tiež podložili prehľadom a komparáciou dostupných vedeckých štúdií z indexovaných časopisov týkajúcich sa predmetu našej práce, na základe ktorého sme presnejšie určili smerovanie nášho výskumu.

Postupy indukcie a dedukcie boli dôležité pri vyvodzovaní čiastkových výsledkov dizertačnej práce. V kapitole čiastkových výsledkov práce sme skúmali vývoj uplatňovania ochranných obchodných prešetrovaní EÚ v čase hospodárskeho poklesu vyplývajúceho z pandémie COVID-19, pričom sme metódou analýzy, syntézy, komparácie, indukcie a dedukcie sme plnili parciálny cieľ 3. Spomenutú čiastkovú problematiku sme skúmali od roku 2018 do roku 2022. Rovnako sme v tejto kapitole skúmali vzťah medzi ochrannými opatreniami zo strany EÚ a intenzitou obchodu únie s vybranými krajinami, využívajúc metódu výpočtu prostredníctvom indexu obchodnej intenzity (1). Výber krajín,

ktoré sme zahrnuli do našej analýzy, bol stanovený na základe teritoriálnej štruktúry ochranných obchodných opatrení EÚ a ich počtu, pričom bolo vybraných prvých päť krajín s najväčším počtom ochranných opatrení. Následne boli vybrané konkrétne prípady týkajúce sa každej krajiny samostatne, ktoré sme sa rozhodli skúmať, a to na základe časového hľadiska a rozmanitosti konkrétnych opatrení. V práci sme teda najprv zistili celkový počet ochranných obchodných opatrení EÚ uplatňovaných k marcu 2023 a rovnako sme detailne preskúmali, od kedy sa tieto opatrenia uplatňujú. Zistili sme, že „najstaršie“ z nich sa začali uplatňovať v roku 2008, preto sme stanovili začiatok skúmaného obdobia jednotne na rok 2007. Ohraničenie skúmaného časového obdobia tvorí limitáciu nášho výskumu. Údaje o intenzite obchodu sme vzhľadom na dostupnosť údajov vypočítali za roky 2007-2021 pre prvých päť krajín s najvyšším počtom ochranných opatrení EÚ, ktorým podliehali. Základom pre výber krajín bola analýza teritoriálnej štruktúry ochranných obchodných opatrení EÚ. Sledované komodity sme vybrali na základe rozmanitosti v implementácii opatrení, ktoré sa ich týkali, berúc do úvahy časový rámec ich trvania a vývoj výšky ochranného cla, ktoré im počas sledovaného obdobia prislúchalo. V prípade jednotlivých krajín išlo teda o 3 až 5 komoditných skupín. V rámci niektorých krajín sme totiž vylúčili zo skúmania tie opatrenia, ktoré sú v platnosti iba krátky časový interval. Na túto problematiku v rámci parciálneho cieľa 4 nadväzuje hypotéza 1. V rámci získania čo najaktuálnejších výsledkov bola využitá metóda pozorovania, najmä z hľadiska stále sa vyvíjajúcej situácie a aktualizácie opatrení na ochranu obchodu zo strany EÚ.

V rámci problematiky zhodnotenia účinnosti ochranných obchodných opatrení zo strany EÚ, s čím súvisí parciálny cieľ 4 a hypotéza 2, sme zvolili metódu výpočtu pomocou ekonometrického modelu. Konkrétny postup a rovnice uvádzame v podkapitole 3.1.2.

S cieľom poskytnutia čo najucelenejšieho pohľadu na vývoj jednotlivých skúmaných aspektov práce boli použité špeciálne metódy, ako napr. grafické znázornenia, diagramy či tabuľky, ktoré napomohli lepšiemu prehľadu skúmanej problematiky.

Prameňom údajov v rámci predmetu skúmania boli sekundárne zdroje, pričom z hľadiska dostupnosti prevažovali online zdroje. Cennými zdrojmi informácií boli odborné články a publikácie v rámci vedeckých časopisov, zborníky z medzinárodných konferencií, či dáta z databáz nástrojov ochrany obchodu Európskej komisie, UNCTAD-u, TARIC-u, EUROSTAT-u, ITC Trade Map, ministerstiev a i. V rámci metodiky práce

považujeme za dôležité charakterizovať zdroje dát a štatistických údajov, ktoré v práci využívame. Tieto skutočnosti uvádzame v prílohe I.

Dôležitou metódou využitou v práci, najmä v oblasti odporúčaní pre hospodársku prax, bola metóda expertného rozhovoru. Išlo o rozhovory týkajúce sa problematiky priebehu ochranných obchodných prešetrovaní EÚ, konkrétne išlo o otázky v rámci diskutabilných oblastí implementácie ochranných obchodných opatrení EÚ. Rozhovor bol vykonaný s dvomi expertami z praxe, konkrétne s expertom z prostredia Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky a taktiež s expertom priamo z prostredia Európskej komisie, Generálneho riaditeľstva pre obchod. Rozhovory s expertmi prebehli nezávisle od seba osobne počas druhej polovice roka 2022, pričom v súlade s ich požiadavkami neuvádzame ich mená.

V nasledujúcej časti práce uvádzame metódy využité pri čiastkovom empirickom výskume.

3.1.1 Kalkulácia indexu obchodnej intenzity

Index intenzity vzájomného obchodu využívame na zistenie, či hodnoty vzájomného obchodu medzi dvoma vybranými krajinami dosahujú väčšie alebo menšie hodnoty, než je očakávané vzhľadom na ich pozície vo svetovom hospodárstve. Index môžeme vyjadriť ako pomer podielu vývozu krajiny i do krajiny j k celkovému vývozu krajiny i a podielu vývozu do krajiny j k hodnote celkového svetového vývozu. Vzorec pre jeho výpočet je nasledovný (World Bank, 2010):

$$TII_{ij} = (x_{ij}/X_{it}) / (x_{wj}/X_{wt}); \quad (1)$$

kde:

x_{ij} – hodnota exportu krajiny i do krajiny j ;

X_{it} – hodnota celkových exportov krajiny i do celého sveta

x_{wj} – hodnota svetových exportov do krajiny j ;

X_{wt} – celková hodnota svetových exportov.

Výsledky tohto výpočtu vieme interpretovať nasledovne (World Bank, 2010; Kašáková, 2017):

- Ak $TII = 1$, indikuje to fakt, že krajina i vyváža do krajiny j rovnaký pomer, aký prislúcha krajine j v súvislosti s jej podielom na svetovom dovoze.
- Ak $TII > 1$, krajina i vyváža do krajiny j vo väčšom pomere, ako je podiel krajiny j na svetovom dovoze. Inými slovami, obchodné toky sú vo vyšších hodnotách, ako sú očakávané vzhľadom na pozíciu a význam krajín vo svetovom hospodárstve. Ide teda o intenzívny vzájomný obchodný vzťah skúmaných krajín.
- Ak $TII < 1$, výsledok poukazuje na obchodnú výmenu medzi skúmanými krajinami, ktorá je na nižšej úrovni, ako je očakávané.

Hodnota TII je teda závislá od viacerých faktorov, vrátane obchodných bariér či nástrojov na ochranu obchodu. Na základe vývoja indexu obchodnej intenzity možno zhodnotiť zmenu obchodnej intenzity skúmaných subjektov počas sledovaného obdobia. V našom prípade ide o skúmanie intenzity obchodu medzi EÚ na jednej strane a jej 5 skúmanými obchodnými partnermi na strane druhej. Zdrojom údajov v rámci tejto analýzy je databáza Eurostat.

3.1.2 Kalkulácia prostredníctvom ekonometrického modelu

Ako sme uviedli, parciálny cieľ 4 bude naplnený prostredníctvom analýzy vplyvu zavedenia antidumpingového cla zo strany EÚ na dovoz vybraných komodít z tretích krajín, resp. na hodnotu importu týchto komodít z tretích krajín. Ako už bolo konštatované, vzhľadom na meniacu sa schopnosť tretích krajín prekonávať antidumpingové reštrikcie je potrebné priebežne vyhodnocovať meniaci sa trend vývoja účinnosti antidumpingového cla. Naša analýza preto musí mať longitudinálny charakter. Inými slovami, je potrebné skúmať účinnosť zavádzania antidumpingových ciel v dlhom časovom období. V nasledujúcej tabuľke 2 uvádzame prehľadne importované komodity do EÚ, na ktoré boli zavedené antidumpingové clá a ktoré budú objektom ekonometrickej analýzy prostredníctvom nášho modelu.

Tabuľka 2 Prehľad importovaných komodít do EÚ, na ktorých dovoz boli zavedené antidumpingové clá a budú objektom analýzy

Kód	Názov komodity	Import z
72251100	Ploché valcované výrobky z ostatnej legovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou, z kremíkovej elektrotechnickej ocele...	Čína, USA, Rusko, J. Kórea
29171100	Kyselina šťaveľová, jej soli a estery	Rusko
70191200	Pramene zo skleneného vlákna, ktoré sú ošetrené pot'ahovaním a impregnáciou a majú stratu žíhaním viac ako 3 %...	Čína
76071190	Hliníkové fólie s hrúbkou (bez podložky) nie menšou ako 0,021 mm, ale nie väčšou ako 0,2 mm	Čína
73071910	Príslušenstvo na rúry alebo rúrky, zo železa alebo ocele, z liatiny	Čína
73063077	Ostatné rúry, rúrky a duté profily, zvarané, kruhového prierezu, zo železa alebo nelegovanej ocele, ostatné	Rusko
31028000	Zmesi močoviny a dusičnanu amónneho vo vodnom alebo v amoniakálnom roztoku	Rusko
72085299	Ploché valcované výrobky zo železa alebo nelegovanej ocele, ostatné, nie vo zvitkoch, po valcovaní za tepla už ďalej neupravené...	Rusko
27101947	Minerálne oleje s obsahom síry presahujúcim 0,002 hmotnostného %, ale nepresahujúcim 0,1 hmotnostného % :	USA
38260010	Monoalkylestery mastných kyselín, s obsahom esterov (FAMAE) 96,5 hmotnostného % alebo viac	USA
48099000	Termopapier s hmotnosťou 65 g/m ² alebo väčšou; v kotúčoch so šírkou 20 cm alebo viac, hmotnosťou kotúča 50 kg alebo viac...	J. Kórea
48169000	Ľahký termopapier s hmotnosťou 65 g/m ² alebo menšou; v kotúčoch so šírkou 20 cm alebo viac, hmotnosťou kotúča (vrátane papiera)	J. Kórea
72193390	Ploché valcované výrobky z nehrdzavejúcej ocele so šírkou 600 mm alebo väčšou, po valcovaní za studena (úberom za studena)...	Taiwan
73072390	Príslušenstvo na rúry alebo rúrky (spojky, kolená, nátrubky), zo železa alebo ocele, príslušenstvo na zvaranie na tupo, ostatné	Taiwan
72192210	Ploché valcované výrobky z nehrdzavejúcej ocele so šírkou 600 mm alebo väčšou, po valcovaní za tepla už ďalej neupravené,...	Taiwan

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TARIC (2023).

Pre analýzu využijeme sekundárne údaje o výške antidumpingových ciel zavedených pre import komodít uvedených v tabuľke 2 z celkovo 5 krajín: Číny, Ruska, USA, Južnej Kórey a Taiwanu. Výber komodít sme zrealizovali na základe rovnakého kritéria ako pri intenzite obchodu. Zistili sme, že nami vybrané komodity podliehajú opatreniam len vo forme antidumpingových ciel. Údaje o výškach antidumpingových ciel sme získali z databázy Európskej komisie (2023c). Tieto údaje boli spoločne k dispozícii za časové obdobie 2007-2022 na mesačnej báze, ktoré budú aj v našej analýze sledovanou časovou jednotkou. Údaje o hodnotách importu daných komodít do EÚ sme získali z databáz Eurostat (2023). Sú tak isto k dispozícii za časové obdobie 2007-2022 na mesačnej báze.

Naším zámerom je vzhľadom na charakter dát zostaviť **panelový regresný model**, prostredníctvom ktorého budeme odhadovať vzťah medzi výškou antidumpingového cla v podmienkach tovaru j , uvaleného na dovoz z krajiny i , v roku y a mesiaci t do krajín EÚ a hodnotou importu tovaru j do krajín EÚ z tretej krajiny i , v roku y a mesiaci t .

Hneď v úvode jeho špecifikácie je dôležité poznamenať, že kým našou prierezovou dimenziou panelu bude 15 komodít importovaných do EÚ v rokoch 2007-2022, časová dimenzia bude reprezentovaná časovou jednotkou mesiace, nie roky, čo by sa zrejme javilo intuitívnejšie. Toto rozhodnutie bolo prijaté z niekoľkých dôvodov. Jednak takto získavame väčší počet pozorovaní. Zároveň sme vzhľadom na dostupnosť údajov na mesačnej báze mohli zohľadniť zmeny v colných sadzbách, ku ktorým došlo v jednotlivých rokoch v rôznych mesiacoch. Inými slovami, pokiaľ by sa clo zavádzalo s fixnou sadzbou od 1. januára daného roku a platilo v nezmenenej výške až do konca daného roku, bolo by efektívne využiť ako časovú jednotku panelu roky.

Takto zostavený panelový model má prispieť k testovaniu hypotézy 2, či zavedenie antidumpingového cla na import tovaru z konkrétnej tretej krajiny do EÚ možno pokladať za účinné, berúc do úvahy mix rozličných komodít.

Výška antidumpingových ciel by podľa našich predpokladov mala zohrávať zásadnú úlohu pri objasňovaní hodnoty dovozu komodít z tretích krajín do EÚ, na ktoré boli takéto reštrikcie uvalené. Treba uviesť, že hodnoty importu akejkoľvek komodity ovplyvňujú špecifické faktory ovplyvňujúce import, ktoré však nie je možné do analýzy vykonanej pre naše potreby skúmania zahrnúť. Avšak je možné zahrnúť do modelu HDP exportujúcej krajiny ako kontrolnú premennú, ktorá kontroluje inak nesledované efekty makroekonomických charakteristík exportujúcich krajín. Údaje o výške HDP Číny, Ruska, USA, Južnej Kórey a Taiwanu sme získali z databáz OECD (2023) či DGBAS (2023)

za štvrtročné obdobie, teda údaje za daný štvrtrok boli v každom prípade priradené k trojici mesiacov v rovnakej hodnote.

Odhady parametrov panelového regresného modelu boli vykonané v štatistickom softvéri Stata. Všeobecný tvar rovnice nášho panelového regresného modelu je nasledovný (rovnica 1):

$$y_{jt} = \alpha + \beta_1 x_{1jt} + \beta_2 x_{2jt} + \varepsilon_{jt} \quad (2)$$

kde:

y_{jt} – závislá premenná, ktorá vyjadruje hodnotu importu tovaru j v mesiaci t do EÚ z tretej krajiny i ;

α – lokujúca konštanta;

x_{1jt} – výška antidumpingového cla v prípade tovaru j a mesiaca t ;

x_{2jt} – hodnota HDP krajiny exportujúcej j v mesiaci t ;

β_1, β_2 – regresné koeficienty prediktorov, ktoré vyjadrujú, o koľko sa zmení sledovaná závislá premenná y pri zmene nezávislých premenných x_1, x_2 atď. o jednu ich jednotku.

Chyba je v tejto analýze dôležitá. Predpoklady o chybovom člene určujú či hovoríme o fixných efektoch alebo náhodných efektoch. Vhodnosť využitia modelu s fixnými, alebo náhodnými efektmi budeme aj testovať, a to prostredníctvom Hausmanovho testu. Po dosadení našich premenných do všeobecného tvaru rovnice dostávame:

MODEL I: $hodnota\ importu_{jt} = \alpha + \beta_1 * výška\ anti-dumpingového\ cla_{jt} + \beta_2 * hodnota\ HDP\ exportujúcej\ krajiny_{jt} + \varepsilon_{jt}$

Do modelu v prípade relevantnosti zahrnieme aj tzv. časové efekty. Po odhade parametrov iniciálneho modelu sa však vyskytla potreba zahrnutia časovo invariálnych dummy premenných označujúcich krajinu, z ktorej je daný j tovar importovaný, aby sme v modeli zachytili aj nesledované rozličné schopnosti týchto krajín prekonávať antidumpingové clá. Tento model, ktorý označujeme ako MODEL II, nám pomôže identifikovať, či vyvrátiť potrebu zostavenia osobitných modelov pre prípady importu komodít len v rámci jednej krajiny. Formulujeme nasledovný model:

MODEL II: $\text{hodnota importu}_{jt} = \alpha + \beta 1 * \text{výška anti-dumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{komodita importovaná z Číny}_j + \beta 3 * \text{komodita importovaná z Ruska}_j + \beta 4 * \text{komodita importovaná z USA}_j + \beta 5 * \text{komodita importovaná z Južnej Kórey}_j + \beta 6 * \text{komodita importovaná z Taiwanu}_j + \varepsilon_{jt}$

V prípade potreby budeme formulovať aj model III, ktorého parametre budú odhadované v prípade 5 variánt datasetu po jednotlivých krajinách, pričom dáta za každú krajinu budú obsahovať len určitý počet j komodít, ktoré boli importované do EÚ z danej krajiny v prípade t mesiacov. Opäť budeme kontrolovať efekt vývoja zmien v HDP exportujúcej krajiny. Dostaneme nasledovné varianty modelu:

MODEL III:

- $\text{hodnota importu}_{jt} \text{ z Číny} = \alpha + \beta 1 * \text{výška antidumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{hodnota HDP Číny}_{jt} + \varepsilon_{jt}$
- $\text{hodnota importu}_{jt} \text{ z Ruska} = \alpha + \beta 1 * \text{výška antidumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{hodnota HDP Ruska}_{jt} + \varepsilon_{jt}$
- $\text{hodnota importu}_{jt} \text{ z USA} = \alpha + \beta 1 * \text{výška antidumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{hodnota HDP USA}_{jt} + \varepsilon_{jt}$
- $\text{hodnota importu}_{jt} \text{ z Južnej Kórey} = \alpha + \beta 1 * \text{výška antidumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{hodnota HDP Južnej Kórey}_{jt} + \varepsilon_{jt}$
- $\text{hodnota importu}_{jt} \text{ z Taiwanu} = \alpha + \beta 1 * \text{výška antidumpingového } cl_{jt} + \beta 2 * \text{hodnota HDP Taiwanu}_{jt} + \varepsilon_{jt}$

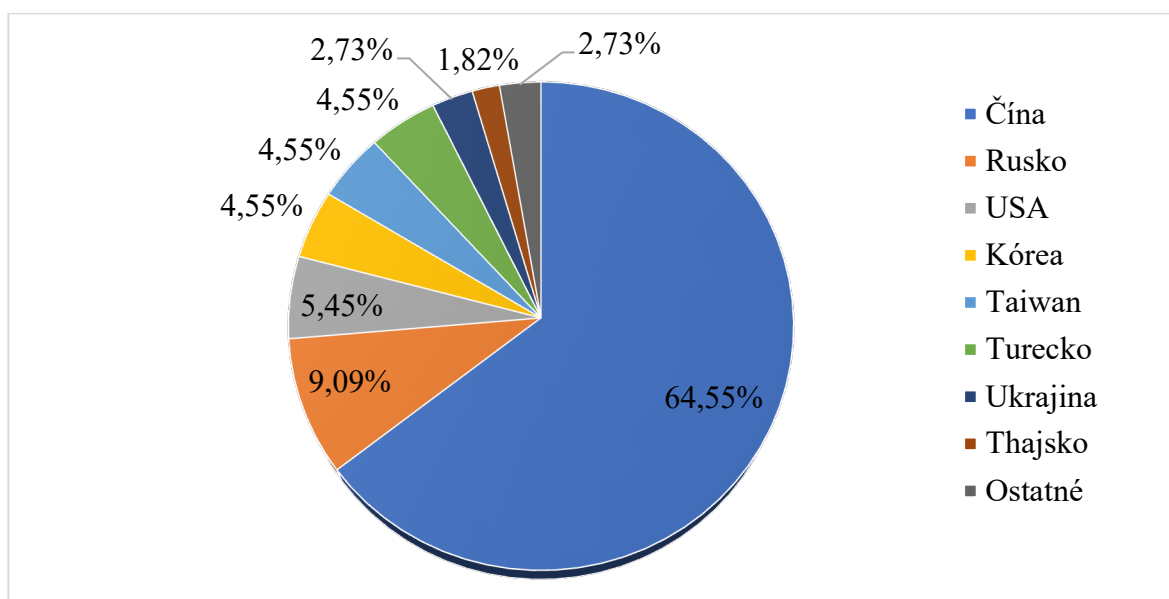
4 Výsledky práce

V tejto kapitole najprv približujeme využívanie antidumpingových opatrení zo strany EÚ voči nečlenským krajinám, pričom sledujeme, k akým zmenám došlo v antidumpingových prešetrovaniach EÚ počas pandémie COVID-19. Ďalej sa venujeme uplatňovaniu opatrení na ochranu obchodu EÚ na dovozy z Číny, Ruska, USA, Južnej Kórey a Taiwanu, pričom analyzujeme obchodné vzťahy EÚ s týmito vybranými krajinami, a tiež skúmame vzťah medzi nástrojmi implementovanými zo strany EÚ a vzájomnými obchodnými vzťahmi.

4.1 Teritoriálna a komoditná štruktúra ochranných obchodných opatrení EÚ

Európska únia v súčasnosti (marec 2023) eviduje 111 prípadov implementácie ochranných obchodných nástrojov voči tretím krajinám, berúc do úvahy aktuálne uplatňované opatrenia, ktoré vyplynuli z prešetrovania daného prípadu. V prevažnej väčšine ide o antidumpingové opatrenia vo forme ciel ad valorem (Európska komisia, 2023). V grafe 4 ilustrujeme podiel krajín, voči ktorým sú ochranné obchodné nástroje uplatňované.

Graf 4 Teritoriálna štruktúra ochranných obchodných opatrení uplatňovaných k marcu 2023

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Podľa grafu 4 EÚ uplatňuje opatrenia na ochranu obchodu najmä na tovary či suroviny vyrobené v Číne, ktoré tvoria takmer 65 % z celkového počtu opatrení. Ďalej nasleduje Rusko s 9 % a USA s 5 % podielom na celkovom počte opatrení. Opatrenia na tovary či suroviny s pôvodom v Južnej Kórey a Taiwane tvoria zhodne 4,5 % z počtu opatrení, štatistiku uzatvárajú krajiny ako Ukrajina a Thajsko, ktorých podiel dosahuje dve až tri percentá.

Všetky tri typy ochranných opatrení EÚ (t. j. antidumpingové opatrenia, antisubvenčné opatrenia a opatrenia proti nadmerným dovozom) sa v praxi využívajú na dovozy zo spomenutých krajín, a zároveň sa implementujú na rozmanité tovarové skupiny. Na základe údajov Európskej komisie (2023) môžeme identifikovať najviac zastúpené tovarové skupiny v rámci opatrení na ochranu obchodu EÚ nasledovne:

- HS01 Živé zvieratá,
- HS38 Rôzne chemické výrobky,
- HS54 Chemické vlákna,
- HS69 Keramické výrobky,
- HS70 Sklo a sklenený tovar,
- HS73 Výrobky zo železa a ocele,
- HS76 Hliník a predmety z neho,
- HS85 Elektrické stroje a zariadenia,
- HS87 Vozidlá iné, ako koľajové.

Krajiny a tovary spomenuté v tejto podkapitole budú tvoriť základ ďalšej analýzy v nasledujúcej časti práce. Z teritoriálneho hľadiska sa budeme venovať piatim krajinám s najväčším podielom na celkovom počte uplatňovaných opatrení, a to Číne, Rusku, USA, Južnej Kórei a Taiwanu.

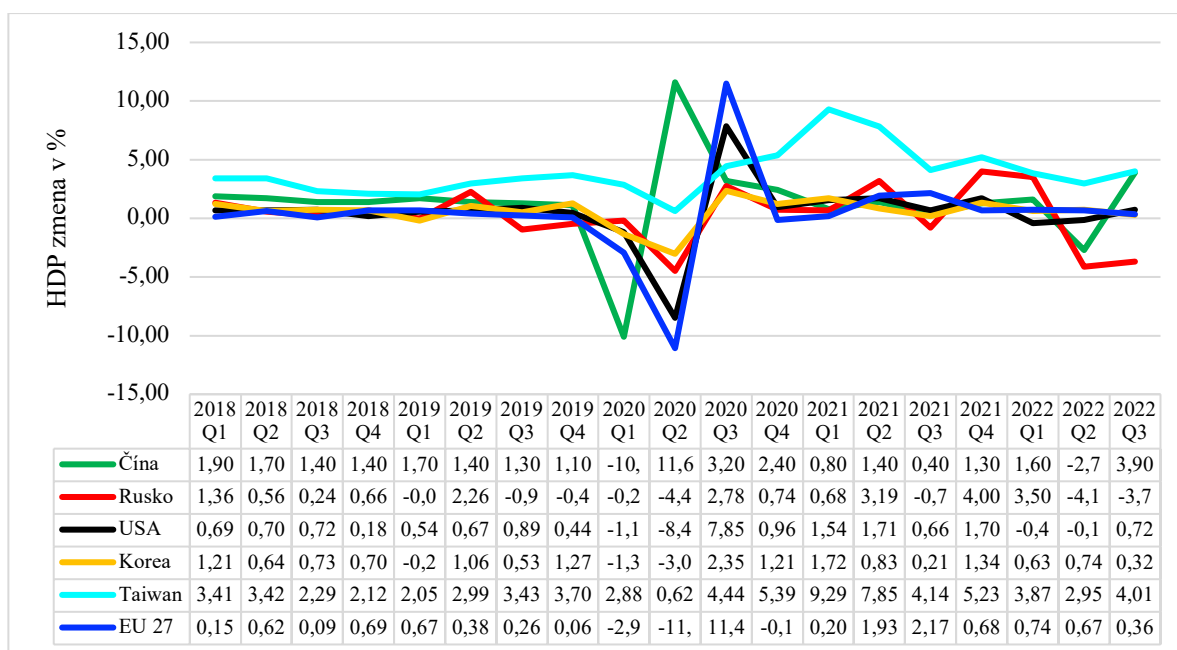
4.2 Ochranné obchodné prešetrovania Európskej únie v čase hospodárskeho poklesu počas pandémie COVID-19

Cieľom analýzy bolo zistiť, ako sa pandémia COVID-19, a z nej vyplývajúci ekonomický pokles, prejavila vo vývoji ochranných prešetrovaní v EÚ všeobecne, berúc do úvahy antidumpingové, antisubvenčné a ochranné opatrenia proti nadmerným dovozom. Pracovali sme s predpokladom, že takáto situácia by mohla viesť hospodárske

subjekty z tretích krajín, ktoré boli zasiahnuté negatívnymi ekonomickými dopadmi pandémie, k tomu, aby používali nekalé obchodné praktiky vo vyššie spomenutých formách. Hospodársky pokles môže paradoxne potenciálne pomôcť domácim podnikateľom získať účinnú ochranu pred nelegálnymi obchodnými praktikami. Uvedený predpoklad vychádza zo záverov empirických štúdií skúmajúcich vzťah medzi rastom/poklesom HDP a využívaním ochranných obchodných opatrení (Knetter a Prusa, 2003; Jallab, 2007; Feinberg, 2005; Bown a Crowley, 2013).

S prihliadnutím na vývoj HDP je v nasledujúcom grafe vedená štatistika percentuálnej zmeny HDP vybraných krajín, ktoré sú najviac zapojené do procesu prešetrovania EÚ. Údaje boli skúmané štvrťročne počas sledovaného obdobia 5 rokov (2018 - 2022), pričom každá hodnota je porovnávaná s predchádzajúcim obdobím.

Graf 5 Percentuálna zmena HDP štvrťročne v porovnaní s predchádzajúcim obdobím (2018 – 2022)

Zdroj: Vlastné spracovanie autora podľa OECD (2023) a DGBAS (2023).

Na grafe 5 môžeme vidieť, že k výraznejšej percentuálnej zmene HDP sledovaných krajín došlo v prvom, resp. druhom štvrťroku 2020, kde vidíme pri väčšine sledovaných krajín markantný pokles HDP v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. V tomto roku začala pandémia ovplyvňovať všetky oblasti svetovej ekonomiky, čo sa odzrkadlilo aj v zobrazenom poklese. Najvýznamnejší pokles zo všetkých sledovaných krajín zaznamenala v prvom štvrťroku Čína (-10,1 %), ktorá je známa ako krajina s prvými

nakazenými a zároveň s prvými ekonomickými dopadmi pandémie. Ostatné krajiny zaznamenali pokles až v ďalšom štvrtroku, najvyšší vidíme pri Európskej únii (-11 %). Rovnako v tomto období markantný pokles zaznamenali aj Spojené štáty americké, po nich nasleduje Ruská federácia. Taiwan a Kórea v tomto období nezaznamenali významný pokles oproti predchádzajúcemu obdobiu. Po odznení prvej vlny pandémie v posledných mesiacoch roku 2020 vidíme nárast hodnôt HDP u všetkých krajín. V tomto prípade však vidíme dôležitú skutočnosť, že čínska ekonomika zaznamenala rast HDP skôr, ako ostatné krajiny. Situácia nastala z toho dôvodu, že Čína sa „vyliečila“ z pandémie COVID-19 skôr (ako krajina s prvým prípadom ochorenia) ako zvyšok sveta. Druhú vlnu pandémie (r. 2021) sledované krajiny zvládli lepšie, keďže neevidujeme výrazný pokles HDP. Na druhej strane však nevidíme ani vysoký nárast HDP. Ekonomika sa teda začala zotavovať pomerne pomaly. V prípade Ruska poklesol HDP v porovnaní s predchádzajúcim obdobím v roku 2022, čo môže byť okrem dopadov pandémie aj následkom vojenského konfliktu tohto štátu s Ukrajinou na jej území. Je preto potrebné túto problematiku ďalej skúmať.

Pandémia a kríza z nej vyplývajúca nezasiahla krajiny len z ekonomickej stránky. Obmedzenia spôsobené pandemiou COVID-19 ovplyvnili aj celé trvanie a proces obchodného prešetrovania EÚ voči tretím krajinám. Ako už bolo uvedené, v prípade iniciovania prešetrovania zo strany EÚ sa v zásade vykonáva tzv. prešetrovanie na mieste, teda zástupcovia Európskej komisie sa vyšlú do prešetrovanej krajiny, kde sa preskúmajú záznamy o daných ekonomických subjektoch (dovozcovia, vývozcovia, obchodníci, výrobcovia, agenti atď.) a overujú sa všetky predtým poskytnuté informácie. S prihliadnutím na riziko vyplývajúce z pandémie sa však v čase jej expanzie Komisia rozhodla pozastaviť všetky nepodstatné cesty do oblastí s vysokou úrovňou infekcie, čo znížilo potenciálne hrozby vyplývajúce z osobných stretnutí. Ak informácie poskytnuté vyvážajúcim subjektom nachádzajúcim sa v oblastiach s vysokou úrovňou infekcie nepodliehali overeniu na mieste z dôvodu bezpečnostných opatrení alebo cestovných obmedzení, komisia sa usilovala zohľadniť informácie, ktoré strany poskytli, a ak to bolo možné, porovnať tieto informácie s inými dostupnými informáciami. Ak presnosť predložených informácií nebola uspokojivá alebo úplná, Komisia mohla svoje zistenia založiť iba na overených alebo iných preukázaných skutočnostiach (Európska komisia, 2020b).

Pandemické opatrenia značne obmedzili schopnosť zahraničných ekonomických subjektov nachádzajúcich sa v oblastiach postihnutých pandemiou vykonávať podnikateľskú činnosť. Pandémia taktiež ovplyvnila schopnosť konkrétnych orgánov

odpovedať na dôležité dotazníky alebo iné žiadosti o informácie potrebné v procese prešetrovania EÚ v rámci lehoty, ktorú únia pre každý prípad stanovila. Z tohto dôvodu EÚ zaviedla výnimku, ktorá hovorí o možnosti poskytnúť predĺženie lehoty o 7 dní v prípade výnimočných okolností, ktoré zahŕňajú aj pandémiu COVID-19. K tejto možnosti sa dalo pristúpiť z dôvodu potenciálneho vplyvu pandémie na hospodárske subjekty z hľadiska dodržania príslušných lehôt na predloženie informácií, pretože by k tomu mohlo dôjsť ako nepredvídateľnej udalosti predstavujúcej „vyššiu moc“. V súvislosti s touto skutočnosťou museli počas pandémie riešené subjekty vysvetliť, ako pandémie a z nej vyplývajúce konzekvencie či opatrenia ovplyvnili ich schopnosť poskytnúť všetky potrebné informácie. Ak sa v regiónoch osobitne postihnutých pandemiou COVID-19 priamo nachádzali podnikateľské subjekty a vzťahovali sa na ne ďalšie podstatné bezpečnostné a zdravotné opatrenia (karanténa, povinné zatváranie prevádzok atď.), ktoré obmedzili ich schopnosť vyhovieť požiadavkám EÚ, bolo možné na základe jasných dôkazov rozhodnúť o mimoriadnom predĺžení lehoty o ďalších 7 dní. Vzhľadom na tieto uvedené skutočnosti overenia na mieste aj celkové trvanie ochranného prešetrovania mohli byť negatívne ovplyvnené pandemiou COVID-19, a z toho vyplývajúcich ekonomických a zdravotných opatrení alebo obmedzení (Juhás a Kittová, 2021; Európska komisia, 2020b).

V rámci čiastkového výskumu sme skúmali vývoj počtu ochranných obchodných prešetrovaní EÚ v období rokov 2018 až 2022, teda v období pred pandemiou (2018-2019) a počas nej (2020 a 2022). Brali sme do úvahy samotné iniciovanie nových prešetrovaní či ich znovuo tvorenie, a taktiež iniciáciu preskúmania opatrení pred uplynutím platnosti. Obe spomenuté fázy (teda nielen samotnú iniciáciu nových opatrení) sme považovali za smerodajné v oblasti prejavovania sa vplyvu hospodárskeho poklesu na počet opatrení, nakoľko aj preskúmanie pred uplynutím platnosti môžu viesť v konečnom dôsledku k implementácii nových opatrení alebo k znovu zavedeniu tých expirujúcich. Údaje sú uvedené v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Počet ochranných obchodných prešetrovaní EÚ podľa ich fáz (etáp) počas sledovaného obdobia (2018 – 2022)

Fáza (etapa) prešetrovania / Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Iniciácia/znovuo tvorenie prešetrovania	4	7	11	11	10

Fáza (etapa) prešetrovania / Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Iniciácia preskúmania opatrení pred uplynutím ich platnosti	17	6	16	11	23

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Tabuľka 3 ukazuje počet ochranných obchodných prešetrovaní EÚ berúc do úvahy ich etapy počas sledovaného obdobia 5 rokov. Pandémia COVID-19 začala dosahovať globálne rozmery v priebehu roku 2020, pričom ekonomické dôsledky pociťujeme v rámci svetovej ekonomiky aj doteraz. Na základe údajov v tabuľke môžeme usúdiť, že vývoj vo fáze iniciácie alebo znovuoctvorenia prešetrovania EÚ vykazuje mierne rastúci trend, ktorý sa postupne ustálil až do roku 2022, kedy evidujeme nízky pokles tohto počtu. Nárast počtu iniciovaných alebo znovuoctvorených prešetrovaní na začiatku pandémie a ani počas nej oproti rokom pred pandemiou nebol vysoký, naopak držal si všeobecne stabilný trend. Zaujímavý je však vývoj počtu preskúmaní pred uplynutím platnosti, ktoré môžu evokovať možnosť pokračujúcich prípadov nekalých obchodných praktík tretích krajín. Trend vývoja počtu opatrení v rámci tejto fázy je kolísavý, pričom pred pandemiou prišlo k poklesu oproti predchádzajúcemu roku, no prvý rok pandémie sa tento počet markantne zvýšil. Paradoxne, hneď druhým rokom pandémie nastal pokles v počte preskúmaní pred uplynutím platnosti. Hospodársky pokles a snahy o nekalé obchodné praktiky zahraničných subjektov sa však naplno prejavili v poslednom sledovanom roku 2022, kedy evidujeme nárast počtu prešetrovaní pred uplynutím platnosti o 100 %. Analýza ukazuje, že pandémia a z nej vyplývajúci pokles hospodárstva sa síce neprejavili markantným nárastom počtu iniciovaní nových prešetrovaní zo strany EÚ, ale prejavili sa nárastom počtu žiadostí ekonomických subjektov EÚ o prešetrovania pred uplynutím platnosti opatrení. V súvislosti s už uvedenými skutočnosťami, že žiadosť o prešetrenie pred uplynutím platnosti predkladajú postihnuté európske subjekty v osobitných prípadoch (stále pretrvávajúca ujma, alebo ak eliminácia ujmy nastala iba v dôsledku opatrení a uplynutie ich platnosti by prinieslo ďalšiu ujmu), je zrejmé, že zahraniční exportéri sa snažili o obchodovanie s EÚ prostredníctvom nekalých obchodných praktík práve na základe rastúceho počtu žiadostí o prešetrenie pred uplynutím platnosti daných opatrení. Môžeme teda konštatovať, že hospodársky pokles sa prejavil na počte ochranných opatrení zo strany EÚ nepriamo vo forme zvýšeného počtu preskúmaní pred uplynutím platnosti existujúcich opatrení. Stále však existuje riziko potenciálnych nekalých praktík zo strany zahraničných podnikateľov počas nového hospodárskeho poklesu prameniaceho

z ekonomických dopadov agresie Ruska na Ukrajinu, ktoré by mali byť predmetom skúmania v nasledujúcich obdobiach.

Na základe porovnania vývoja počtu začatých ochranných prešetrovaní zo strany EÚ a vývoja HDP odzrkadľujúceho vývoj hospodárskeho poklesu, môžeme konštatovať, že pandémia COVID-19 v sledovanom období neviedla k zvýšeniu počtu nových prešetrovaní. V našom prípade je však nutné uviesť, že v poslednom sledovanom roku sa zvýšil počet žiadostí o vykonanie prešetrovania pred uplynutím platnosti daného opatrenia, čo pripisujeme pretrvávajúcim snahám o nekalé obchodné praktiky zo strany subjektov z tretích krajín. V tomto roku však okrem hospodárskeho poklesu spôsobeného pandemiou treba brať do úvahy aj ekonomické dopady agresie Ruska na Ukrajinu.

V ďalšej časti práce sa budeme zaoberať praktickou analýzou ochranných obchodných opatrení EÚ voči vybraným tretím krajinám.

4.3 Ochranné obchodné prešetrovania EÚ voči vybraným tretím krajinám

V rámci tejto problematiky budeme skúmať vzťah medzi implementovanými ochrannými obchodnými nástrojmi zo strany EÚ a intenzitou obchodu medzi EÚ a vybranými krajinami. V našej analýze ochranných obchodných nástrojov v zahraničnoobchodných vzťahoch medzi vybranými krajinami a EÚ využijeme index obchodnej intenzity (*I*) z pohľadu dovozu EÚ z jednotlivých krajín a jeho vývoj pri sledovaných komoditách. Tie sme vybrali na základe rozmanitosti opatrení, ktoré sa ich týkali, berúc do úvahy časový rámec ich trvania a vývoj výšky ochranného cla, ktoré im počas sledovaného obdobia prislúchalo. Tento spôsob výberu komodít sme implementovali pri všetkých sledovaných krajinách.

4.3.1 Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Čínou

Ako vyplynulo z predchádzajúcej analýzy, Čína je krajinou, ktorá podlieha najvyššiemu počtu ochranných obchodných nástrojov implementovaných zo strany EÚ. V nami skúmanom období EÚ uplatňovala 71 opatrení voči čínskym tovarom s platnými clami. V nasledujúcej tabuľke 4 uvádzame vybrané tovary na úrovni HS 8 a charakteristiku ochranných obchodných opatrení, ktoré sa ich týkajú a ktoré budú predmetom ďalšej analýzy.

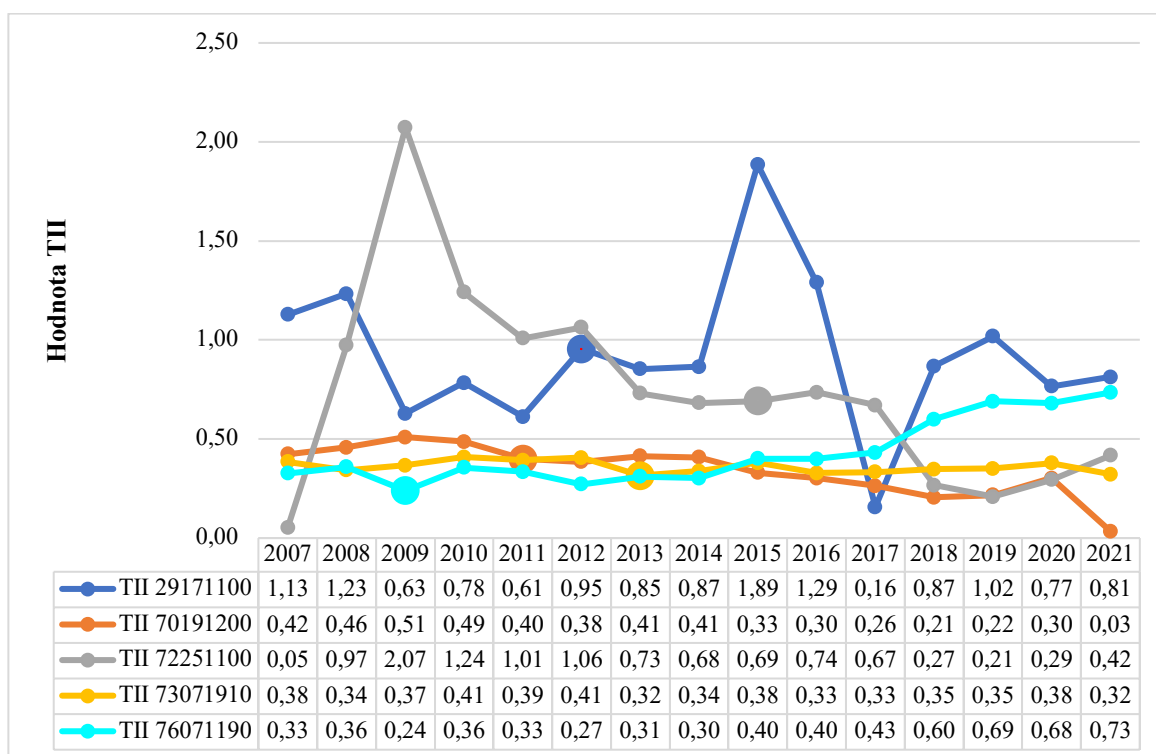
Tabuľka 4 Prehľad vybraných čínskych komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ

Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
29171100 – Kyselina šťaveľová, jej soli a estery	AD	Clo ad valorem	26. 01. 2011	8. 04. 2012
70191200 – Sklenené vlákna, pramene	AD	Clo ad valorem	17. 12. 2009	15. 03. 2011
72251100 – Ploché valcované výrobky z ostatnej legovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou...	AD	Clo ad valorem	14. 08. 2014	30. 10. 2015
73071910 – Príslušenstvo na rúry alebo rúrky (napríklad spojky, kolená, nátrubky), zo železa alebo ocele...	AD	Clo ad valorem	16. 02. 2012	14. 05. 2013
76071190 – Hliníkové fólie s hrúbkou nepresahujúcou 0,2 mm, valcované...	AD	Clo ad valorem	12. 07. 2008	06. 10. 2009

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

V predchádzajúcej tabuľke 4 sme uviedli konkrétne komoditné skupiny na úrovni HS8 a obdobie iniciácie prešetrovania ich dovozu s opatreniami z nich vyplývajúcimi, ktoré tvoria základ pri sledovaní intenzity obchodu medzi Čínou a EÚ. Výsledky výpočtu prostredníctvom indexu prehľadne uvádzame v nasledujúcom grafe 6, pričom jednotne sledujeme obdobie od roku 2007 do roku 2021, čo bol posledný dostupný údaj.

Graf 6 Vývoj intenzity obchodu medzi Čínou a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Graf 6 zobrazuje hodnoty indexu obchodnej intenzity medzi Čínou a EÚ vo vybraných komoditách. V grafe sme vyznačili začiatok platnosti opatrení na ochranu obchodu EÚ zvýraznením bodu v rámci danej trendovej krivky. Najvyššie hodnoty intenzity obchodu dosahuje Čína v rámci komodít HS 29171100 a 72251100, pričom však v prvom prípade vidíme paradoxne zvýšenie intenzity po implementácii ochranného opatrenia zo strany EÚ. V tomto prípade boli obchodné toky vo vyšších hodnotách, ako boli očakávané vzhľadom na pozíciu a význam Číny a EÚ vo svetovom hospodárstve. Následne však prišlo k rapídному poklesu v roku 2017, pričom sa obchod stal neintenzívnym. Po tomto poklese však opäť obchodná intenzita dosiahla hodnotu indexu 1, čo indikuje, že Čína vyviezla do EÚ rovnaký pomer, aký prislúcha EÚ v súvislosti s jej podielom na svetovom dovoze. V poslednom sledovanom období po miernom poklese sa opäť dovoz tejto komodity do EÚ blíži k hodnotám intenzívneho obchodu a trend je opäť stúpajúci. V tomto prípade bola intenzita obchodu ovplyvnená AD clami len čiastočne.

V prípade HS 72251100 bol obchod najintenzívnejší pred zavedením ochranných nástrojov, a to v roku 2009. Následne obchodná intenzita klesala, pričom po zavedení opatrení v roku 2015 vidíme nasledujúce roky všeobecne klesajúci trend. V poslednom

roku vidíme mierny nárast hodnoty intenzity, no celkovo možno konštatovať, že antidumpingové clá prispeli k poklesu intenzity obchodu.

Viditeľný pokles intenzity obchodu možno sledovať pri komodite HS 70191200, kedy po zavedení antidumpingových ciel hodnoty intenzity vo všeobecnosti klesali s miernym nárastom v roku 2013. V tomto prípade bola však intenzita obchodu celkovo nízka. V tomto prípade sa zavedenie opatrení prejavilo na intenzite obchodu negatívne.

V rámci komodít HS 73071910 a 76071190 evidujeme tiež neintenzívny obchod medzi Čínou a EÚ, no zavedenie opatrení sa neprejavilo poklesom obchodnej intenzity, keďže trend vývoja obchodnej intenzity bol všeobecne rastúci. V druhom prípade sa dokonca v poslednom sledovanom roku priblížila trendová krivka k hodnote 1, čo indikuje intenzívnejší obchod.

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že prítomnosť klesajúceho trendu intenzity obchodu medzi EÚ a Čínou s vybranými komoditami vo vzťahu k implementovaným ochranným opatreniam bola evidovaná len čiastočne, nie vo všetkých prípadoch.

4.3.2 Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Ruskom

Európska únia implementovala voči Ruskej federácii okrem sankcií aj ochranné obchodné opatrenia na dovozy. K marcu 2023 ich bolo v platnosti 10 (Európska komisia, 2023). Vybrané komodity uvádzame v tabuľke 5.

Tabuľka 5 Prehľad vybraných ruských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ

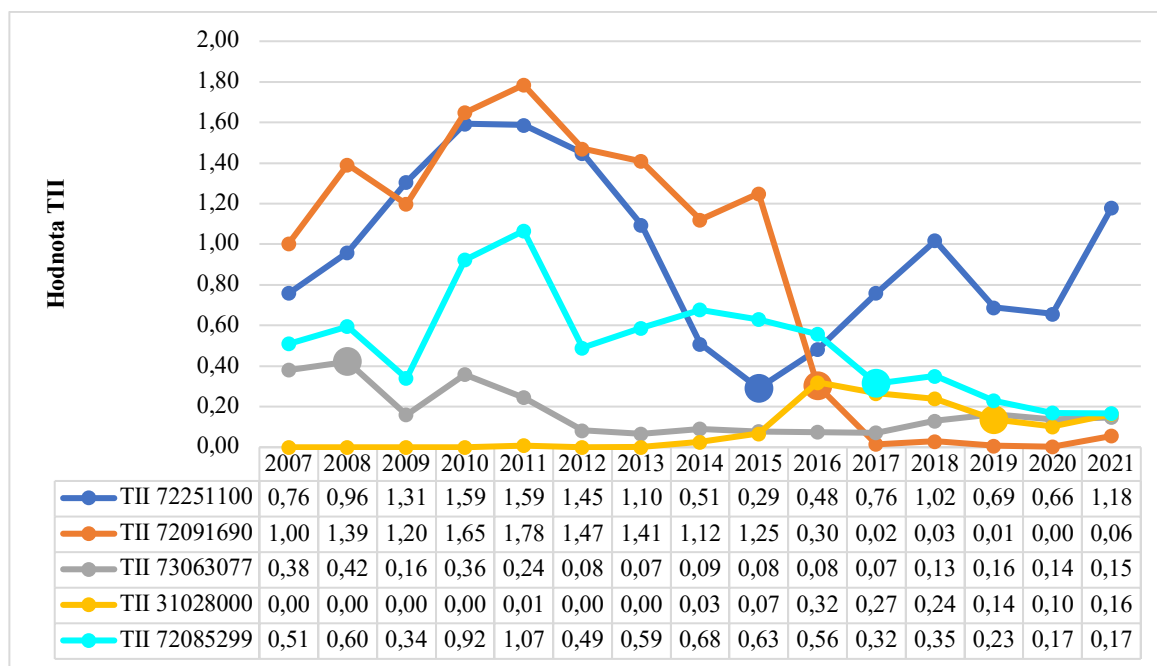
Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
72251100 – Ploché valcované výrobky z ostatnej legovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou...	AD	Clo ad valorem	14. 08. 2014	30. 10. 2015
72091690 – Ploché valcované výrobky zo železa alebo z nelegovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou, valcované za studena...	AD	Clo ad valorem	14. 05. 2015	04. 08. 2016

Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
73063077 – Ostatné rúry, rúrky a duté profily, zvarané, kruhového prierezu, zo železa alebo nelegovanej ocele...	AD	Clo ad valorem	26. 09. 2008	19. 12. 2008
31028000 – Zmesi močoviny a dusičnanu amónneho vo vodnom alebo v amoniakálnom roztoku	AD	Clo ad valorem	13. 08. 2018	11. 04. 2019
72085299 – Hliníkové fólie s hrúbkou nepresahujúcou 0,2 mm, valcované...	AD	Clo ad valorem	07. 06. 2016	06. 10. 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Komoditné skupiny uvedené v tabuľke 5 tvoria základ pre sledovanie obchodnej intenzity Ruska a EÚ v sledovanom období pred a po zavedení opatrení. Rovnako, ako v prípade Číny, je počiatkom skúmania rok 2007.

Graf 7 Vývoj intenzity obchodu medzi Ruskom a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

V grafe 7 vidíme hodnoty indexu obchodnej intenzity s vybranými komoditami medzi Ruskom a EÚ. Počiatočný rok implementácie opatrenia je zvýraznený v krivkách. Najvyššie hodnoty dosahuje index v prípade HS 72251100, 72091690 a 72085299, pričom však najintenzívnejší obchod (t. j. obchodné toky, ktoré sú vyššie, ako bolo očakávané z hľadiska pozície krajín vo svetovom hospodárstve) bol dosiahnutý pred implementáciou ochranných opatrení zo strany EÚ, no výrazný pokles evidujeme práve v rokoch zavedenia ciel, kedy sa obchod stáva neintenzívny. V prípade HS 72251100 však vidíme následne rastový trend až do roku 2018. V rokoch 2019 a 2020 došlo k poklesu a následne znovu k rastu. Vplyv teda nebol dlhodobý. V prípade HS 72085299 vidíme mierny nárast po zavedení ciel, no následne sa trend ustálil na zostupujúcej tendencii. V prípade HS 72091690 po zavedení opatrení intenzita obchodu výrazne klesla a ustálila sa na najnižšej úrovni, kedy bol obchod najmenej intenzívny. Negatívny vplyv zavedených opatrení na intenzitu obchodu pozorujeme aj pri HS 73063077, kedy síce neintenzívny obchod poklesol od roku 2008 na ešte nižšiu úroveň intenzity, s nárastom v roku 2010, no následne trend klesol, pričom mierny nárast nastal v roku 2018 s následne ustáleným trendom. Jeden z najnovších prípadov berúc do úvahy HS 31028000 dokazuje, že po zavedení ciel obchodná intenzita klesla na medziročne ešte nižšiu úroveň, pokračujúc aj v ďalšom roku. V poslednom sledovanom roku síce evidujeme menší nárast intenzity, nie však výrazný.

V prípade intenzity obchodných vzťahov Rusko-EÚ môžeme celkovo konštatovať, že po zavedení ochranných nástrojov došlo s výnimkou komodity HS 72251100 k poklesu obchodnej intenzity.

4.3.3 Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s USA

Aj napriek tomu, že USA sú jedným z dôležitých obchodných partnerov EÚ, podliehajú dovozy z tejto krajiny ochranným opatreniam EÚ. K marcu 2023 bolo v platnosti 6 opatrení (Európska komisia, 2023). V prípade USA analyzujeme 3 komodity, nakoľko pri ostatných boli opatrenia implementované až od roku 2022, preto by nebolo možné posúdiť zmeny v intenzite obchodu po ich zavedení. Komodity, ktoré budú predmetom analýzy, uvádzame v tabuľke 6.

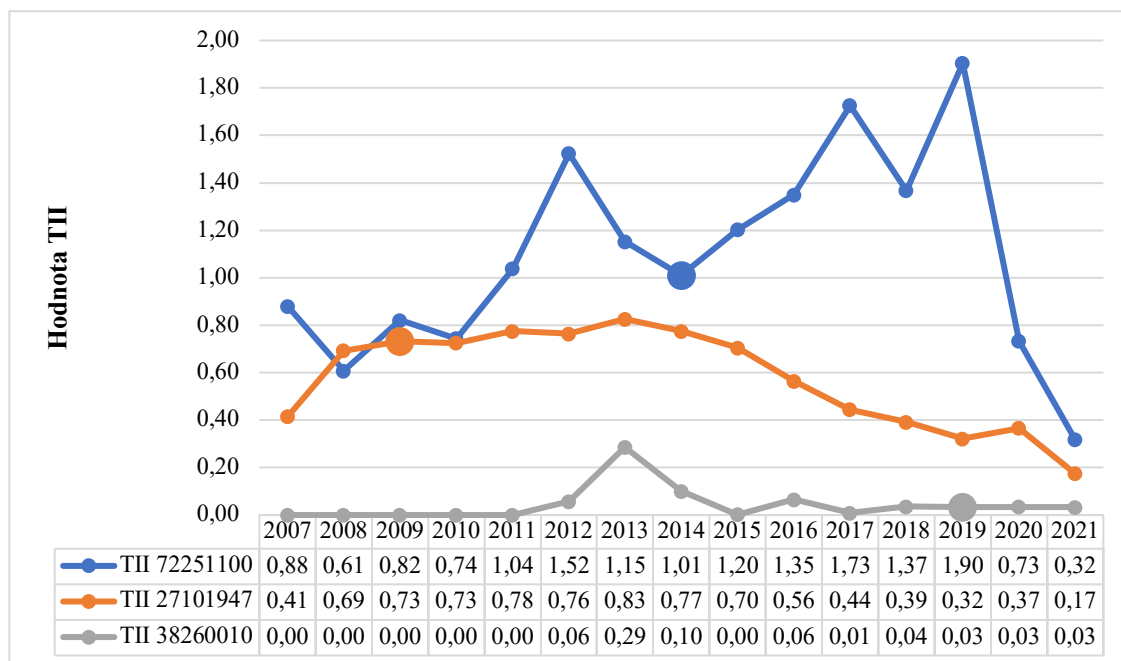
Tabuľka 6 Prehľad vybraných amerických komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ

Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
72251100 – Ploché valcované výrobky z ostatnej legovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou...	AD	Clo ad valorem	14. 08. 2014	30. 10. 2015
27101947 – Ropné oleje z bitúmenových nerastov, s obsahom síry presahujúcim 0,002 hmotn. %...	AD AS (súbežne)	Clo ad valorem	13. 06. 2008	10. 07. 2009
38260010 – Monoalkylestery mastných kyselín, s obsahom esterov 96,5 hmotnostného % alebo viac	AD AS (súbežne)	Clo ad valorem	13. 08. 2018	11. 04. 2019

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Na základe údajov intenzity obchodu s komoditami z tabuľky 6 medzi USA a EÚ sme vytvorili graf 8.

Graf 8 Vývoj intenzity obchodu medzi USA a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

V grafe 8 evidujeme hodnoty indexu obchodnej intenzity USA-EÚ v sledovaných komoditách. V rámci HS 72251100 vidíme síce mierny pokles intenzity v roku implementácie cla, no následne evidujeme veľký nárast až takmer na hodnoty rovné 2. V tomto období bol paradoxne obchod najintenzívnejší aj napriek platným ochranným clám zo strany EÚ. Po tomto náraste však vidíme priepastný pokles intenzity v posledných 2 rokoch, ktorý však nemožno pripísať ochranným opatreniam, keďže žiadne nové neboli prijaté. V tomto prípade sa teda antidumpingové clá na intenzite obchodu neprejavili negatívne. Naopak, v prípade HS 27101947 sa po implementácii opatrenia v roku 2009 intenzita obchodu ustálila, no klesať začala až v roku 2015, teda dávno po zavedení ciel. Posledná sledovaná komodita HS 38260010, na ktorú boli uvalené clá až v roku 2019, rovnako nevykazuje žiadny pokles intenzity obchodu.

V prípade USA sa teda ochranné opatrenia neprejavili na poklese obchodnej intenzity s EÚ.

4.3.4 Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s

Južnou Kóreou

Kórejská republika je tiež jednou z krajín, ktorá podlieha ochranným obchodným opatreniam EÚ s aktuálne platnými piatimi opatreniami. Rovnako, ako v prípade USA, aj tu vyberáme iba 3 komodity, nakoľko ostatné by nevykazovali smerodajné výsledky vzhľadom na čas ich implementácie. V tabuľke 7 uvádzame ich prehľad.

Tabuľka 7 Prehľad vybraných kórejských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ

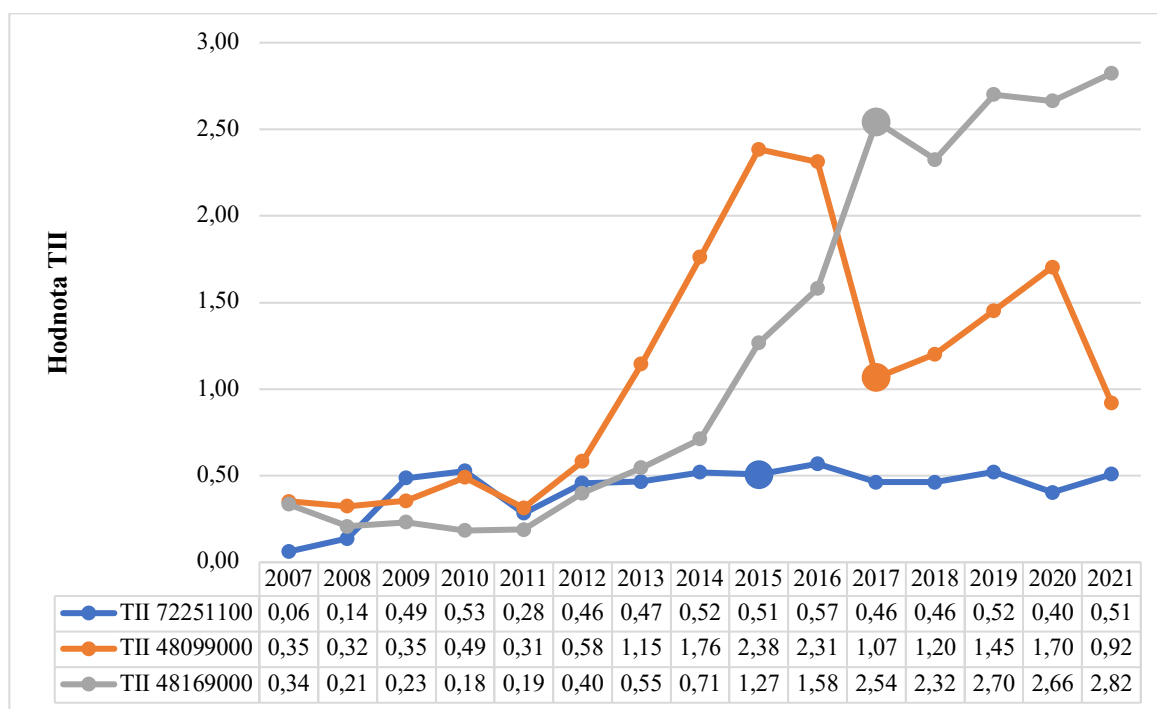
Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
72251100 – Ploché valcované výrobky z ostatnej legovanej ocele, so šírkou 600 mm alebo väčšou...	AD	Clo ad valorem	14. 08. 2014	13. 05. 2015
48099000 – Uhl'ový papier, samokopírovací papier, termopapier, ostatné, balený v kotúčoch...	AD	Clo ad valorem	17. 10. 2016	03. 05. 2017

Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
48169000 – Uhl'ový papier, samokopírovací papier, termopapier, iný ako 4809, ostatné, v škatuliach...	AD	Clo ad valorem	17. 10. 2016	03. 05. 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Na základe údajov z tabuľky 7 a výpočtu indexu TII sme vytvorili graf 9 odzrkadľujúci intenzitu obchodu Kórey a EÚ. Pre jednotnosť sledovania uvádzame aj v tomto prípade počiatočný rok 2007.

Graf 9 Vývoj intenzity obchodu medzi Kóreou a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

V grafe 9 ilustrujeme hodnoty indexu obchodnej intenzity Kórea-EÚ pri sledovaných komoditách. Najvýznamnejší pokles dosiahla intenzita obchodu v prípade HS 48099000, kde z pomerne intenzívneho obchodu v roku zavedenia cla klesla hodnota o viac ako 1 bod. Následne však vidíme opäť nárast s poklesom až v poslednom sledovanom roku 2021. V prípade HS 48169000 vidíme paradox, nakoľko v roku

implementácie cla sa intenzita rapídne zvýšila a presiahla hodnotu indexu 2,50. V nasledujúcom roku trend síce mierne klesol, no následne opäť vzrástol až na hodnoty vyššie, ako v čase zavedenia cla. V prípade HS 72251100 vidíme mierny pokles intenzity v čase zavedenia cla, pričom následne prišlo k miernemu nárastu. Počas nasledujúcich rokov vidíme fluktuálny trend indexu. V tomto prípade bol však obchod po celý čas neintenzívny.

V prípade Kórey taktiež neevídujeme pokles intenzity obchodu s EÚ po zavedení antidumpingových ciel zo strany EÚ.

4.3.5 Ochranné obchodné opatrenia EÚ a obchodná intenzita EÚ s Taiwanom

Európska únia k marcu 2023 uplatňovala voči Taiwanu, rovnako, ako v prípade Kórey, 5 opatrení na ochranu obchodu, pričom aj v tomto prípade, vzhľadom na termín implementácie, vyberáme 3 z nich a uvádzame ich v prehľadnej tabuľke 8.

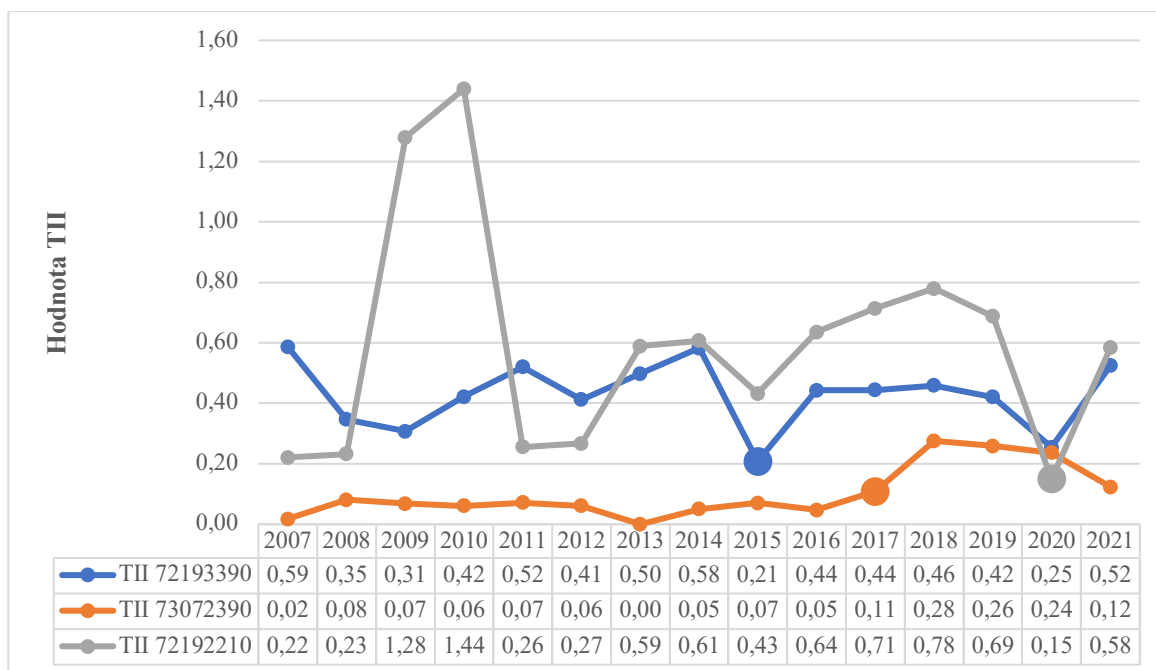
Tabuľka 8 Prehľad vybraných taiwanských komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ

Tovar (HS)	Prešetrovanie (AD/AS)	Opatrenie	Iniciácia prešetrovania	Platnosť opatrenia od
72193390 – Ploché valcované výrobky z nehrdzavejúcej ocele so šírkou 600 mm alebo väčšou, obsah menej ako 2,5 hmotnostného % niklu	AD	Clo ad valorem	26. 06. 2014	27. 08. 2015
73072390 – Príslušenstvo na rúry alebo rúrky zo železa alebo ocele	AD	Clo ad valorem	29. 10. 2015	27. 01. 2017
72192210 – Ploché valcované výrobky z nehrdzavejúcej ocele so šírkou 600 mm alebo väčšou, obsah 2,5 hmotnostného % alebo viac niklu	AD	Clo ad valorem	12. 08. 2019	07. 10. 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Komodity uvedené v tabuľke 8 boli aj v tomto prípade predmetom analýzy prostredníctvom TII indexu. Výsledky uvádzame v grafe 10.

Graf 10 Vývoj intenzity obchodu medzi Taiwanom a EÚ s vybranými komoditami (2007-2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Európska komisia (2023c).

Graf 10 ilustruje vývoj indexu obchodnej intenzity medzi Taiwanom a EÚ v sledovanom období od roku 2007. Najvýraznejší pokles intenzity obchodu po zavedení ochranného cla medzi týmito krajinami vidíme pri komodite HS 72192210. V roku 2020 vidíme pokles hodnoty indexu o pod hranicu 0,20. Následne sa však intenzita obchodu opäť zvýšila. Pri tejto komodite však vidíme aj fakt, že obchod bol najintenzívnejší v roku 2010, pričom dosiahol hodnoty indexu vyššie, ako by sme očakávali vzhľadom na pozíciu krajín vo svetovom hospodárstve. Rovnakú situáciu, teda pokles v roku implementácie cla, vidíme aj v prípade HS 72193390, kedy k tomuto poklesu prišlo v roku 2015. Následne však intenzita rástla, pričom k poklesu došlo až v predposlednom sledovanom roku, po ktorom intenzita opäť vzrástla. Opačný, rastúci vývoj intenzity obchodu po zavedení antidumpingového cla evidujeme pri komodite HS 73072390. Mierny pokles zaznamenávame až v poslednom sledovanom roku.

Analýza vývoja obchodnej intenzity EÚ s vybranými krajinami po implementácii ochranných obchodných nástrojov EÚ priniesla vo všeobecnosti očakávané výsledky. Vo väčšine prípadov sa síce intenzita obchodu medzi EÚ a sledovanou krajinou znížila práve v roku implementácie cla, no následne sa aj napriek platnému opatreniu zvýšila, v niektorých prípadoch sa dokonca intenzita zvýšila ihneď po implementácii cla, ako to bolo v prípade Číny. Naše výsledky ukazujú Rusko ako krajinu, ktorej intenzita obchodu s EÚ vykazovala negatívny vývoj po implementácii ciel najmarkantnejšie. V konečnom dôsledku teda môžeme zhodnotiť, že implementácia ochranných opatrení EÚ sa vo všeobecnosti neprejavila viditeľne a dlhodobo poklesom intenzity obchodu sledovaných krajín s EÚ.

V nasledujúcej časti práce uvádzame výsledky výskumu podľa ekonometrického modelu. V rámci nej sledujeme vplyv implementovaných ochranných obchodných nástrojov EÚ na hodnotu dovezeného tovaru, čím bude zhodnotená ich efektivita.

4.4 Výsledky odhadov vplyvu výšky antidumpingového cla na hodnotu importu v prípade vybraných komodít a krajín

V tejto podkapitole sa zameriame na interpretáciu výsledkov troch panelových regresných modelov, ktoré boli využité pre odhady vplyvu výšky antidumpingového cla uvaleného na dovoz tovaru j z krajiny i , v roku y a mesiaci t do krajín EU a hodnotou importu tovaru j do krajín EU z tretej krajiny i , v roku y a mesiaci t . Využili sme údaje z databázy Eurostat o hodnote dovozu spolu 15 jednotlivých tovarov, pričom tieto boli importované z nasledovných 5 krajín: Rusko, Čína, USA, Južná Kórea a Taiwan. Konkrétne boli zahrnuté údaje o dovoze 5 tovar z Ruska do EÚ, 5 tovarov z Číny do EÚ, 3 tovarov z USA do EÚ, 3 tovarov z Južnej Kórey do EÚ a 3 tovarov z Taiwanu do EÚ (1 tovar bol rovnaký pre 4 krajiny). Z časového hľadiska bolo zvolené obdobie sledovania vychádzajúce z prešetrovaní, jednotne od r. 2007 do r. 2022.

Vzhľadom na skutočnosť, že antidumpingové clá sú len zriedkavo uvaľované na dovoz toho istého tovaru z tretích krajín v rozličnej výške sadzby, formulujeme iniciálny MODEL I, ktorý skúma vzťah medzi výškou cla a importu v prípade 15 tovarov dovážaných z celkovo 5 krajín, počas 16 rokov ($t = 192$ mesiacov), pričom nepredvídateľné makroekonomické a iné vplyvy na úrovni danej krajiny kontrolujeme premennou HDP.

Tabuľka 9 Prehľad kľúčových parametrov troch modelov pre odhad vzťahu clo-import

Model	sledovaný vzťah	kontrolná premenná	entita / panel	časová premenná
MODEL I	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-15)	mesiac
MODEL II	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	časovo invariantné dummy premenné označujúce krajinu, v prípade ktorej bola hodnotená hodnota importu pri danej výške cla	tovary (1-15)	mesiac
MODEL III (Rusko)	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-5)	mesiac
MODEL III (Čína)	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-5)	mesiac
MODEL III (USA)	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-3)	mesiac
MODEL III (Kórea)	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-3)	mesiac
MODEL III (Taiwan)	vzťah medzi výš. cla a importom v mil. eur	HDP v mil. eur	tovary (1-3)	mesiac

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Vzhľadom na nemožnosť porovnávania efektu rozličnej výšky antidumpingového cla na rovnaký tovar dovážaný z väčšieho počtu tretích krajín (ktoré by v danom prípade boli i prierezovou jednotkou), naše vstupné údaje zahŕňajú vždy len jednu alebo malú skupinu komodít importovaných z jednej konkrétnej krajiny, ktoré sú predmetom antidanpingového konania. Z tohto dôvodu sme vytvorili aj špecifikáciu modelu II (MODEL II), do ktorej sme pridali umelé premenné za každú krajinu pôvodu, ktoré sa nemenia v čase, čiže tzv. časovo invariantné dummy premenné.

Posledný model III v podstate predstavuje 5 variánt toho istého modelu, diferencovaných prostredníctvom vstupných údajov. Myšlienka za modelom III spočíva v potrebe odhadnúť parametre modelu na údajoch výlučne za tovary importované z vybranej jednej krajiny. V praxi to znamená, že kým prvá varianta Modelu III hodnotí vzťah medzi výškou antidumpingového cla j t uvaleného na dovoz tovarov j 1-5 z Ruska, iná varianta hodnotí napr. vzťah medzi výškou antidumpingového cla j t uvaleného na dovoz tovarov j 1-5 z Číny. Takýto prístup nám umožní porovnať efektivitu zavedeného cla na dovoz tovarov z konkrétnych tovarových skupín v prípade vybraných 5 krajín.

Základné deskriptívne charakteristiky premenných využitých v modeloch I-III sú zobrazené v sumarizačnej tabuľke 10.

Tabuľka 10 Sumarizačná tabuľka premenných Modelu I a Modelu II

Premenná	pozorovania	priemer	Št. odchýlka	min	max
MESIAC	2880	96,50	55,43	1	192
IMPORT	2411	1561919,00	6871484,00	0	60629
CLO	2880	15,38	18,82	0	67,8
HDP	2805	1386013,00	1631109,00	85881	6271425
CINA	2880	0,27	0,44	0	1
RUSKO	2880	0,27	0,44	0	1
USA	2880	0,13	0,34	0	1
KOREA	2880	0,13	0,34	0	1
TAIWAN	2880	0,20	0,40	0	1

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Analýza bola realizovaná v štatistickom softvéri Stata. Postupujeme podľa štandardného postupu Baltagi (2007), či Greene (2008) pri odhadovaní parametrov modelu pri panelových dátach. V prípade všetkých modelov začíname lineárnou OLS regresiou a kontrolujeme prítomnosť problémov heteroskedasticity, či multikolinearity medzi prediktormi. Následne poskytujeme odhady panelových modelov s náhodnými a fixnými efektmi. Prirodzene, v prípade nášho modelu je kľúčová analýza vplyvu premenných, ktorých hodnoty sú premenlivé v čase, a preto nás budú zaujímať najmä výsledky modelov s fixnými efektmi, pri ktorých sa predpokladá, že niečo v pozadí pozorovanej entity (v našom prípade výrobky) môže ovplyvniť alebo vychýliť výsledné premenné a musíme tieto nesledované skutočnosti kontrolovať. Využívame však Hausmanov test, ktorého nulová hypotéza je, že preferovaným modelom je model s náhodnými efektmi, a alternatívnou hypotézou je, že je vhodnejšie použiť model s fixnými efektmi. Test v podstate hodnotí, či existuje korelácia medzi jedinečnými (časovo invariantnými) chybami a regresormi v modeli. Nulová hypotéza znie, že medzi nimi neexistuje žiadna korelácia.

Ďalej využívame niekoľko post-estimačných testov, menovite testparm – spojený test hodnotiaci, či je potrebné do modelu zahrnúť časové fixné efekty, alebo Pearsanov CD test, ktorý kontroluje prítomnosť problému prierezových závislostí, ktoré očakávame vzhľadom na skutočnosť, že aj naše údaje možno pokladať za makropanel s dlhým časovým radom (198 mesiacov). V prípade identifikácie problémov heteroskedasticity spolu s prierezovými závislosťami sa budeme riadiť odporúčaniami Hoechle (2007) a využijeme model s fixnými efektmi a tzv. Driscoll-Kraay štandardnými chybami, ktoré sú vysoko-robustné voči týmto problémom.

Tabuľka 11 Lineárna OLS regresia pre kontrolu heteroskedasticity a multikolinearity Modelu I

Source	SS	df	MS			
Model	117500000	2	58751000			
Residual	1019400000	2,368	43051074			
Total	1137000000	2,37	47972649			
IMPORT	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf.Interval]	
CLO	67,1917	9,3968	7,15	0	48,7649	85,6185
HDP	0,0007	0,0001	6,01	0	0,0005	0,0010
_CONS	-361703	179,2387	-2,02	0,044	-713,1841	-10,2218
<i>hettest</i> <i>chi2(1)</i>	2676.52***					
<i>VIF</i>	1,87					

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Tabuľka 12 Lineárna OLS regresia pre kontrolu heteroskedasticity a multikolinearity Modelu II

Source	SS	df	MS			
Model	163080000	5	32616000			
Residual	974860000	2,405	40534621,9			
Total	1137900000	2,41	47217289,8			
IMPORT	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf.Interval]	
CLO	70,58297	8,369914	8,43	0	54,1700	86,9960
CINA	5217,02	542,2862	9,62	0	4153624	6280417
RUSKO	1418303	575,6839	2,46	0,014	289,42	2547191,00
USA		(omitted)				
KOREA	1893174	648,3118	2,92	0,004	621866	3164481
TAIWAN	2011017	608,3707	3,31	0,001	818,0315	3204002
-CONS	-2226885	557,2186	-4	0	-3319563	-1134207
<i>hettest</i> <i>chi2(1)</i>	3441.74***					
<i>VIF</i>	3,17					

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Tabuľka 11 a tabuľka 12 predstavujú výsledky lineárnych regresíí odhadovaných estimátorom OLS pre model I a model II. Nemajú pre nás žiadnu výpovednú hodnotu, spolu s viacerými obdobnými modelmi pre MODEL III vo svojich 5 variantách nám slúžili pre stanovenie variačného inflačného faktoru (VIF) ako metriky pre meranie miery multikolinearity medzi nezávislými premennými a pre Breusch–Paganov (1979) a Cook–Weisbergov (1983) test prítomnosti heteroskedasticity. V prípade modelov I-II variačný inflačný faktor nepresiahol hraničnú hodnotu 5. V prípade Modelu III boli výsledky pre VIF v intervale medzi 1,42 a 2,03 pre všetkých 5 variánt toho istého modelu. Na základe toho nemáme problém neprípustnej miery multikolinearity (tá mohla byť napr. očakávaná medzi objemom importu a výškou HDP, no nepreukázala sa). Avšak každý jeden testovaný model vykázal problém heteroskedasticity. Spomedzi post-estimačných testov je potrebné spomenúť, že v prípade modelu I-III sme vo všetkých prípadoch

potvrdili nulovú hypotézu v rámci testu potreby zahrnutia časových fixných efektov (testparm). Zároveň sme podľa očakávania detekovali problém prierezových závislostí v panelových údajoch.

Vzhľadom na skutočnosť, že nám zároveň Hausmanov test a výsledky z neho vyplývajúce odporúčajú s 99 %-nou pravdepodobnosťou v prípade každého modelu podľa očakávania využiť fixné efekty, budú pre naše ďalšie interpretácie smerodajné výsledky panelových modelov s fixnými efektmi, a najmä panelových modelov s fixnými efektmi a Driscoll-Kraayovými štandardnými chybami. Poslednou dôležitou poznámkou je, že naše údaje (okrem dummy premenných) boli vzhľadom na odlišné merné jednotky štandardizované, a to metódou z-skórovania. Výšku výsledných regresných koeficientov možno pokladať za porovnateľnú. Keďže sme potvrdili prítomnosť heteroskedasticity, v rámci modelov využívame metódu GLS, teda metódu zovšeobecnených najmenších štvorcov (OLS).

V jednotlivých modeloch taktiež uvádzame koeficient determinácie R^2 . Jeho výsledky predstavujú podiel variability v chybách, ktoré vysvetľuje model. Čím viac sa jeho hodnoty blížia k 1,0, tým viac podmienujúcich vzťahov, alebo variability v závislej premennej dokážeme vysvetliť danými nezávislými premennými. Avšak v našom prípade máme limitovaný model s 2 premennými a z tohto dôvodu je jasné, že výsledné hodnoty koeficientu determinácie R^2 budú nízke.

V tomto bode je možné pristúpiť k interpretácii výsledkov jednotlivých modelov. V prípade modelu I je našou panelovou premennou tovar (teda všetkých 15 tovarov, za ktoré sme boli schopní získať údaje). Tento „súhrnný“ model skúma vplyv antidumpingového cla na dovoz rozličných tovarov do EÚ bez rozpoznávania exportujúcej krajiny, ktorej nesledované efekty sú kontrolované len prostredníctvom HDP. Využili sme štvrťročné údaje o HDP jednotlivých exportujúcich krajín, aby sme premennú mohli pokladať aspoň za čiastočne premenlivú v čase.

Tabuľka 13 Výsledky panelovej regresie I pre Model I

	model RE		model FE		model DKRAY	
	<i>štand_koef</i>	<i>z</i>	<i>štand_koef</i>	<i>t</i>		<i>avg. joint T</i>
<i>z_CLO</i>	0,1878*** (0,0276)	6,80	0,1208*** (0,0166)	7,28	0,0965 (0,0225)	0,1369**
<i>z_HDP</i>	0,1562*** (0,0294)	5,31	0,4607*** (0,0396)	11,64	0,4342 (0,0710)	0,1920***
<i>časové efekty</i>						

	model RE		model FE		model DKRAY	
	<i>stand_koef</i>	<i>z</i>	<i>stand_koef</i>	<i>t</i>	<i>avg. joint T</i>	
2	-0,0044 (0,1266)	-0,04	-0,0256 (0,0647)	-0,4		
3	-0,0292 (0,1239)	-0,24	-0,2279*** (0,0635)	-3,59		
4	-0,0490 (0,1221)	-0,4	-0,3482*** (0,0625)	-5,57		
5	-0,0931 (0,1194)	-0,78	-0,3600*** (0,0613)	-5,87		
6	0,0273 (0,1166)	0,23	-0,1609*** (0,0605)	-2,66		
7	-0,0124 (0,1171)	-0,11	-0,2207*** (0,0611)	-3,61		
8	-0,0124 (0,1170)	-0,11	-0,2346*** (0,0613)	-3,83		
9	0,0218 (0,1169)	0,19	-0,2179*** (0,0614)	-3,55		
10	-0,0147 (0,1176)	-0,13	-0,2593*** (0,0622)	-4,17		
11	-0,0147 (0,1176)	-0,12	-0,2733*** (0,0627)	-4,36		
12	-0,0455 (0,1181)	-0,39	-0,3109*** (0,0638)	-4,88		
13	-0,0592 (0,1198)	-0,49	-0,3306*** (0,0654)	-5,05		
14	-0,0459 (0,1202)	-0,38	-0,3171*** (0,0658)	-4,82		
15	0,0149 (0,1213)	0,12	-0,3029*** (0,0678)	-4,47		
16	0,2819* (0,1344)	2,1	-0,1131 (0,0760)	-1,49		
_CONS	0,0235 (0,0905)	0,26	0,2862*** (0,0491)	5,83	0,0433** (0,0137)	0,1837**
pozorovania	2371		2371		2371	
R ²	0,1078		0,0952		0,1503	
F test			30,27***		26,58***	
Wald chi ²	284,34***					
CD-test IMPORT	5,084***					
CD-test CLO	69,475***					
CD-test HDP	135,366***					
Hausman chi ²	1742,69***					

Vysvetlivky: štandardné chyby v zátvorkách; hladina významnosti 99,9% = ***, 90% = ** a 95% = *.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Výsledky možno pokladať za vysoko kontraintuitívne. Výsledky v tabuľke 13 totiž jednoznačne demonštrujú štatisticky významný vzťah medzi hodnotou importu sledovaných komoditných skupín a výškou antidumpingového cla uvaleného na dovoz z danej exportujúcej krajiny. Tento vzťah je však významný a pozitívny, čo na prvý pohľad

vyvracia efektívnosť zavádzania tohto typu reštrikcie importu. V praxi nám model hovorí, že hodnota importovaných tovarov z tretích krajín dokáže rásť aj napriek nárastu antidumpingových ciel. Tento výsledok je však do výraznej miery zrejme ovplyvnený skutočnosťou, že nekontrolujeme špecifické determinanty importu na úrovni jednotlivých tovarov, ani efekty krajiny. Druhé z menovaného by pri tom mohlo poukázať na potenciálnu diferenciaciu efektov antidumpingového cla na import z jednotlivých sledovaných krajín (Rusko, Čína, USA, Južná Kórea, Taiwan).

Tabuľka 14 Výsledky panelovej regresie II pre Model II

	model RE	z	model FE	t	model DKRAY	avg. joint T
z_CLO	0,1206*** (0,0278)	12510	0,1741*** (0,0160)	0,00	0,1932** (0,0623)	136,95
CINA	0,5708*** (0,0656)	8,7	omitted		0,4837*** (0,1029)	192
RUSKO	-0,0472 (0,0551)	-0,86	omitted		-0,6910* (0,0253)	192
USA	-0,2598** (0,0890)	-2,92	omitted		-0,2755** (0,0864)	192
KOREA	-0,0414 (0,0655)	-0,63	omitted		omitted	
TAIWAN	omitted		omitted		0,0171 (0,0090)	192
<i>časové efekty</i>						
2	0,0104 (0,1223)	0,19	-0,0032 (0,0664)	-0,05		
3	-0,0364 (0,1198)	-0,30	-0,2223** (0,0651)	-3,41		
4	-0,0502 (0,1180)	-0,43	-0,3242*** (0,0641)	-5,06		
5	-0,0606 (0,1155)	-0,53	-0,3094*** (0,0628)	-4,93		
6	0,1821 (0,1135)	1,60	-0,1174 (0,0620)	-1,9		
7	0,1472 (0,1142)	1,29	-0,1594* (0,0624)	-2,55		
8	0,1548 (0,1142)	1,36	-0,1535* (0,0625)	-2,46		
9	0,1903 (0,1141)	1,67	-0,1164 (0,0624)	-1,86		
10	0,1693 (0,1152)	1,43	-0,1468* (0,0631)	-2,32		
11	0,1864 (0,1153)	1,62	-0,1320* (0,0633)	-2,09		
12	0,1830 (0,1163)	1,57	-0,1446* (0,0639)	-2,26		

	model RE	z	model FE	t	model DKRAY	avg. joint T
13	0,1960 (0,1184)	1,66	-0,1415* (0,0652)	-2,17		
14	0,2195 (0,1187)	1,85	-0,1191 (0,0654)	-1,82		
15	0,2801* (0,1183)	2,37	-0,0606 (0,0651)	-0,93		
16	0,4593*** (0,1239)	3,71	0,1193 (0,0683)	1,78		
_CONS	-0,2881** (0,0993)	-2,90	0,1252* (0,0486)	2,58	-0,1178*** (0,0308)	192,00

Vysvetlivky: štandardné chyby v zátvorkách; hladina významnosti 99,9% = ***, 90% = ** a 95% = *.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Tabuľka 15 Výsledky testov panelovej regresie II pre Model II

	model RE	model FE	model DKRAY
pozorovania	2411	2411	2411
R ²	0,1549	0,0813	0,1433
F test		72,83***	80,11***
Wald chi2	438,12***		
CD-test import	5,084***		
CD-test clo	69,475***		
Hausman chi2	1689,48***		

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

MODEL II (tabuľka 14) nám posúžil pre overenie potenciálnej diferenciácie efektov antidumpingového cla na import príslušných komoditných skupín z jednotlivých krajín. Aj v prípade, keď sme do modelu zahrnuli dummy premenné kontrolujúce nesledované efekty na úrovni krajín, z ktorých boli tovary importované, sme opäť potvrdili štatisticky významný, a pozitívny vzťah medzi importom tovarov a výškou antidumpingového cla. Dummy premenné však už indikujú, že tento vzťah by sa mohol meniť v prípade, že by boli sledované efekty krajiny. Preto budeme model III koncipovať vo variante, kedy sledujeme vzťah importu komoditných skupín a cla osobitne na údajoch za jednu partnerskú krajinu (napr. v prípade varianty 1 – import z Ruska, sa bude jednať o vzťah medzi hodnotou importu tovaru j (1-5) importovaného z Ruska v mesiacoch t (1-192) aj napriek antidumpingovému clu.

Model III je rozdelený na 5 variánt podľa partnerskej krajiny a ďalšie 3 sub-varianty podľa typu efektov do dvoch tabuliek – tabuľky 16 a tabuľky 17.

Tabuľka 16 Výsledky odhadu parametrov panelového modelu III (osobitné odhady za údaje z 5 vybraných krajín) 1/2

	RUSKO			ČÍNA			USA		
	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY
z_CLO	-0,4758*** (0,0391)	-0,4241*** (0,0340)	-0,4488*** (0,0401)	0,0585 (0,0448)	0,1685*** (0,0243)	0,1162* (0,0270)	0,7515*** (0,0519)	0,5404*** (0,1118)	0,3303* (0,0932)
z_HDP	0,0672 (0,2446)	0,0697 (0,1958)	0,0389 (0,0519)	0,0895 (0,1330)	0,0775 (0,0680)	0,1293* (0,0299)	-0,0643 (0,2304)	-0,0562 (0,2283)	-0,4102 (0,1007)
časové efekty									
2	0,1952 (0,1667)	0,1842 (0,1334)		-0,0137 (0,2028)	-0,0119 (0,1037)		-0,0203 (0,3108)	-0,0210 (0,3078)	
3	-0,6525*** (0,1530)	-0,6734*** (0,1227)		-0,0371 (0,1933)	-0,3765*** (0,0991)		-0,0203 (0,3101)	-0,0203 (0,3071)	
4	-0,1990 (0,1901)	-0,2219 (0,1521)		-0,0622 (0,1973)	-0,5373*** (0,1013)		-0,0414 (0,3055)	-0,0427 (0,3025)	
5	-0,2104 (0,2636)	-0,2364 (0,2109)		-0,1091 (0,2110)	-0,5674*** (0,1084)		-0,0117 (0,3077)	-0,0145 (0,3047)	
6	-0,2621 (0,3349)	-0,2868 (0,2679)		0,2394 (0,2277)	-0,3246** (0,1173)		-0,1693 (0,2902)	0,0051 (0,2935)	
7	-0,1310 (0,3769)	-0,1664 (0,3015)		0,1795 (0,2459)	-0,4311*** (0,1269)		0,2968 (0,3140)	0,4252 (0,3140)	
8	-0,2750 (0,4292)	-0,3177 (0,3433)		0,1836 (0,2612)	-0,4405*** (0,1348)		-0,4700* (0,3419)	-0,3565 (0,3408)	
9	-0,1465 (0,4655)	-0,2029 (0,3724)		0,2374 (0,2732)	-0,3740*** (0,1407)		-0,8328** (0,3803)	-0,6247 (0,3852)	
10	-0,2813 (0,4884)	-0,3671 (0,3908)		0,2144 (0,2930)	-0,4143** (0,1509)		-1,1725* (0,4091)	-0,9189* (0,4185)	
11	-0,3666 (0,5443)	-0,4553 (0,4356)		0,2439 (0,3186)	-0,3476* (0,1637)		-1,0367** (0,4468)	-0,7763 (0,4544)	
12	-0,1410 (0,6547)	-0,2609 (0,5239)		0,2390 (0,3511)	-0,3674* (0,1803)		-1,3276* (0,5086)	-1,0620* (0,5139)	
13	-0,1884 (0,7056)	-0,2557 (0,5647)		0,2416 (0,3774)	-0,3805* (0,1938)		-1,1162* (0,5504)	-0,8318 (0,5547)	
14	-0,3416 (0,6845)	-0,3264 (0,5478)		0,2673 (0,3876)	-0,3537* (0,1990)		-1,3470* (0,5271)	-1,0580* (0,5315)	

	RUSKO			ČÍNA			USA		
	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY
15	-0,2085	-0,3162		0,3653	-0,2502		-1,4070*	-1,1319	
	(0,8619)	(0,6895)		(0,4402)	(0,2257)		(0,6950)	(0,6947)	
16	0,1261	0,1794		0,6116	0,0136		-1,2325	-0,9430	
	(0,3953)	(0,3163)		(0,4564)	(0,2339)		(0,7911)	(0,7897)	
_CONS	-0,1895	0,3058	-0,0873*	-0,1795	0,3293**	-0,0063	0,6646	0,4925	0,0394
	(0,1414)	(0,2786)	0,0351	(0,2414)	(0,1241)	0,0235	(0,3513)	(0,3532)	(0,0598)
pozorovania	780	780	780	921	921	921	343	343	343
R ²	0,3012	0,2993	0,3022	0,0827	0,0595	0,1450	0,4754	0,4635	0,1193
F test		27,11***	94,51***		15,23***	22,40***		5,79***	8,38**
Wald chi2	328,91***			81,43***			294,52***		
CD-test IMPORT	11,203***			16,369***			0,828		
CD-test CLO	23,787***			19,838***			14,144***		
CD-test HDP	42,071***			43,818***			24,14***		
Hausman chi2	277,36***			667,89***			8,29*		

Vysvetlivky: štandardné chyby v zátvorkách; hladina významnosti 99,9% = ***, 90% = ** a 95% = *.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Tabuľka 17 Výsledky odhadu parametrov panelového modelu III (osobitné odhady za údaje z 5 vybraných krajín) 2/2

	KOREA			TAIWAN		
	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY
z_CLO	0,7580***	0,0792	-0,0157	-0,2233***	-0,2486***	-0,2152*
	(0,0609)	(0,0686)	(0,0964)	(0,0636)	(0,0585)	(0,0486)
z_HDP	0,2907	0,6026	0,1077	0,0933	0,1032	0,2033
	(0,5394)	(0,4436)	(0,0776)	(0,2003)	(0,1611)	(0,0838)
časové efekty						
2	0,1078	0,0821		-0,2706	-0,2715	
	(0,3067)	(0,2519)		(0,2286)	(0,1838)	
3	0,6707*	0,5736		-0,2875	-0,3936	
	(0,3325)	(0,2732)		(0,2451)	(0,1980)	
4	0,6006	0,3890*		-0,1567	-0,1851	
	(0,4731)	(0,3889)		(0,2356)	(0,1895)	
5	0,3014	0,0518		0,0949	0,0883	
	(0,5704)	(0,4688)		(0,2558)	(0,2057)	
6	0,0361	-0,0775		-0,1830	-0,1907	
	(0,6452)	(0,5306)		(0,2720)	(0,2187)	
7	0,0504	-0,1221		-0,3832	-0,3928	
	(0,7402)	(0,6085)		(0,2907)	(0,2337)	

	KOREA			TAIWAN		
	RE	FE	DKRAY	RE	FE	DKRAY
8	0,1613 (0,8391)	-0,0716 (0,6898)		-0,0856 (0,3174)	-0,0968 (0,2552)	
9	-0,4802 (0,9920)	-0,3945 (0,8154)		-0,1656 (0,3172)	-0,1631 (0,2552)	
10	-0,5970 (1,1271)	-0,3330 (0,9267)		-0,1736 (0,3278)	-0,1727 (0,2637)	
11	-1,5514 (1,2860)	-0,8448 (1,0583)		0,2153 (0,3993)	0,2328 (0,3224)	
12	-1,5985 (1,3869)	-0,9917 (1,1408)		0,3823 (0,4266)	0,4001 (0,3444)	
13	-1,5702 (1,4303)	-0,9890 (1,1763)		-0,1892 (0,4297)	-0,1716 (0,3468)	
14	-1,5325 (1,4571)	-0,9670 (1,1983)		-0,3347 (0,5279)	-0,3120 (0,4263)	
15	-1,8811 (1,6738)	-1,4429 (1,3759)		0,0219 (0,6935)	0,0392 (0,5589)	
16	-1,6649 (1,8054)	-1,3026 (1,4839)		0,5896 (0,6885)	0,6075 (0,5550)	
_CONS	0,5394 0,9018	0,3546 (0,7414)	-0,0227 0,0483	0,0468 (0,2931)	0,0483 (0,2359)	-0,0183 (0,0466)
pozorovania	495	495	495	554	554	554
R ²	0,2704	0,0777	0,0143	0,0771	0,0765	0,0336
F test		2,45***	1.86		4,10***	11,35*
Wald chi2	176.81***			44.76***		
CD-test IMPORT	-0,08***			2,158*		
CD-test CLO	20.98***			13,83***		
CD-test HDP	23.812***			23,812***		
Hausman chi2	156.47***			190,87***		

Vysvetlivky: štandardné chyby v zátvorkách; hladina významnosti 99,9% = ***, 90% = ** a 95% = *.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupu z programu Stata.

Na základe týchto výsledkov môžeme konštatovať, že zavedenie antidumpingového cla na danú komoditnú skupinu, importovanú z danej krajiny, nevyhnutne nevedie k určitej miere zníženia hodnoty importu daného tovaru do EÚ. Opäť sme potvrdili štatisticky významný pozitívny vzťah medzi rastom antidumpingového cla a objemom importu vybraných tovarov, avšak len v prípade importu z Číny a USA. To znamená, že import tovarov z týchto krajín sa zvyšuje aj napriek antidumpingovým reštrikciám, pričom tento efekt je prekvapivo ešte výraznejší v prípade USA ako Číny. Tieto krajiny teda absorbovali zavedené ochranné clo, inak povedané, dokázali sa prispôsobiť zvýšeným nákladom na dovoz týchto výrobkov do EÚ. V prípade importu troch typov tovarov z Južnej Kórey, na ktoré boli uvalené antidumpingové clá, sa efekt cla neprejavil. To znamená, že do určitej miery sa hodnota importu vyvíja náhodne a nezávisle od výšky cla. Naopak,

zavedenie antidumpingových ciel bolo efektívne v prípade 5 skúmaných tovarov importovaných z Ruska, i troch importovaných tovarov z Taiwanu. V prípade týchto tovarov import do krajín EU klesal spolu s rastom úrovne antidumpingového cla. Na prípade daných tovarov sa nám teda podarilo preukázať efektivitu skúmaných ochranných opatrení EÚ uplatňovaných na import z Ruska a Taiwanu. Výškou antidumpingového cla bol pri tom výraznejšie zasiahnutý import z Ruska.

4.5 Vyhodnotenie stanovených cieľov, hypotéz a odporúčania pre hospodársku prax

Hlavným cieľom predloženej dizertačnej práce bolo *na základe teoretických východísk a zahraničnoobchodnej praxe skúmať a zhodnotiť význam a uplatňovanie nástrojov na ochranu obchodu v hospodárskych vzťahoch Európskej únie s tretími krajinami a preskúmať možnosti zlepšenia doterajších postupov*. Vychádzajúc z hlavného cieľa sme stanovili 4 parciálne ciele, ktoré dopomohli k jeho efektívnejšiemu naplneniu.

Prvému parciálnemu cieľu v znení *preskúmať teoretické východiská zdôvodnenia uplatňovania nástrojov na ochranu obchodu so zameraním na protekcionizmus a liberalizmus v historickom kontexte* sme sa venovali v kapitole 1.1, kde sme považovali za dôležité priblížiť dôvody, pre ktoré krajiny chránia svoj trh. V tejto časti práce sme najprv teoreticky vymedzili problematiku liberalizmu a protekcionizmu v historickom kontexte, pričom sme preskúmali dôvody, ktoré viedli krajiny k preferovaniu jedného z týchto smerov v rámci ich zahraničnoobchodnej politiky. Rovnako sme sprehľadnili pozitíva a negatíva vyplývajúce z daného smeru zahraničnoobchodnej politiky a poukázali sme na skutočnosť, že vplyvom zníženia ekonomického rastu, konkurencieschopnosti a samotného pomalšieho zotavovania sa globálnej ekonomiky prichádza k rozhodnutiam začleniť do politiky fungujúcej na princípoch liberalizmu aj protekcionistické opatrenia, ktoré sčasti ochráni domáci trh pred negatívnymi efektami zo zahraničia

K naplneniu druhého parciálneho cieľa *vymedziť reguláciu antidumpingových, antisubvenčných opatrení i opatrení proti nadmerným dovozom na úrovni Svetovej obchodnej organizácie a vyhodnotiť z nej vyplývajúce spoločné pravidlá a postupy ochrany v obchodnej politike EÚ* bolo potrebné v kapitole 1.2 až 1.7 teoreticky preskúmať ochranné obchodné opatrenia v kontexte pravidiel WTO, ktorá je základnou organizáciou upravujúcou pravidlá ich využívania. V tejto časti práce sme teda podrobne v teoretickej

rovine preskúmali všeobecne platné pravidlá pre uplatňovanie ochranných obchodných nástrojov, z ktorých následne vyplývajú ochranné nástroje, ktoré vo svojej obchodnej politike využíva EÚ. V tejto časti práce sme teda sprehľadnili teoretické východiská využívania týchto nástrojov zo strany EÚ a vytvorili sme teoretický základ pre praktickú analýzu v ďalšej časti našej dizertačnej práce.

Ďalšie parciálne ciele dizertačnej práce sa týkajú priamo jej praktickej časti. Tretím parciálnym cieľom bolo *zhodnotiť vývoj ochranných obchodných prešetrovaní EÚ v čase hospodárskeho poklesu spôsobeného pandémie COVID-19*. V tomto prípade bolo potrebné analyzovať vývoj ekonomickej situácie vybraných krajín prostredníctvom analýzy vývoja HDP, ktorá ilustrovala obdobie hospodárskeho poklesu. Našu analýzu sme doplnili o prehľad počtu nových žiadostí o obchodné prešetrovanie EÚ a žiadostí o preskúmanie pred uplynutím platnosti opatrení počas obdobia poklesu spôsobeného pandémie COVID-19, pričom sme pre účely komparácie pridali aj obdobie pred ním. Následne sme sledovali zmeny v počte žiadostí o obchodné prešetrovanie EÚ a žiadostí o preskúmanie opatrení pred uplynutím platnosti súčasne so zmenami HDP.

Pri napĺňaní štvrtého parciálneho cieľa, ktorým bolo *odhadnúť vzťah medzi ochrannými obchodnými opatreniami EÚ voči vybraným tretím krajinám a dovozmi z týchto krajín, zhodnotiť ich účinnosť a navrhnúť odporúčania pre zlepšenie doterajších postupov*, sme najprv zhodnotili vývoj intenzity zahraničnoobchodných vzťahov EÚ s vybranými tretími krajinami, pričom sme využili kvantifikáciu pomocou indexu obchodnej intenzity (*I*) počas sledovaného obdobia od roku 2007 do roku 2022. V rámci analýzy sme sledovali zmeny v oblasti intenzity obchodu medzi vybranými krajinami a EÚ s konkrétnymi komoditami práve po zavedení ochranných opatrení v porovnaní so situáciou pred ich uložením. Pre naplnenie cieľa sme následne využili panelovú regresiu. V modeli sme skúmali vzťah medzi zvýšením antidumpingového cla a hodnotou dovozu skúmaných komodít z vybraných krajín, voči ktorým boli tieto clá zavedené. Na základe tejto podrobnej analýzy sme následne vyhodnotili účinnosť týchto cieľ, čo tiež tvorilo základ pre vyslovenie odporúčaní pre ďalšie zlepšenie uplatňovania ochranných obchodných opatrení EÚ. Naše zistenia boli doplnené aj o skúsenosti a postrehy odborníkov z praxe, ktorí majú priame skúsenosti s problematikou ochranných obchodných nástrojov EÚ.

Na základe vyššie uvedených skutočností môžeme považovať všetky stanovené parciálne ciele za splnené.

V nadväznosti na stanovené čiastkové ciele sme vyslovili 2 hypotézy, ktoré sme v závislosti od výsledkov nášho výskumu zhodnotili a následne prijali alebo zamietli.

Vychádzajúc z parciálneho cieľa 4 sme stanovili vedeckú **hypotézu 1:** *Implementácia ochranných obchodných nástrojov EÚ sa prejavila poklesom intenzity obchodu EÚ so skúmanými krajinami v rámci dotknutých komodít.* Analýza prostredníctvom indexu obchodnej intenzity (*I*) vo všeobecnosti priniesla očakávané výsledky vo forme nízkej miery poklesu intenzity obchodu s konkrétnymi komoditami medzi EÚ a skúmanými krajinami, ktoré podliehali konkrétnym ochranným opatreniam vo forme AD ciel. Išlo o krajiny Čína, USA, Rusko, Južná Kórea a Taiwan. Vo väčšine sledovaných prípadov evidujeme pokles intenzity obchodu práve v začiatkoch platnosti cla, no následne evidujeme vo všeobecnosti nárast tejto intenzity, v niektorých prípadoch až nad úroveň pred zavedením cla. Markantnejší pokles intenzity po zavedení ciel evidujeme iba pri jednej sledovanej krajine, ktorou je Rusko. Celkovo konštatujeme, že implementácia ochranných obchodných opatrení EÚ sa neprejavila poklesom intenzity obchodu so sledovanými komoditami medzi EÚ a vybranými krajinami. Hypotézu 1 teda zamietame.

V súlade s parciálnym cieľom 4 bola stanovená aj vedecká **hypotéza 2:** *Zavedenie antidumpingových ciel EÚ voči skúmaným tretím krajinám vedie k zníženiu hodnoty importu dotknutých tovarov.* V našej analýze sme skúmali vzťah medzi implementáciou AD cla na dovoz konkrétnych komodít do EÚ z Číny, USA, Ruska, Južnej Kórey a Taiwanu počas sledovaného obdobia, pričom sme využili ekonometrický model panelovej regresie. Na jej základe sme preukázali prítomnosť štatisticky významného pozitívneho vzťahu medzi nárastom AD cla a hodnotou importu sledovaných tovarov, a to v prípade Číny a USA. Tieto výsledky vnímame ako prekvapujúce, pretože v prípade týchto dvoch krajín ukazujú, že aj napriek AD clu sa import tovaru z týchto krajín zvyšoval. Efekt cla sa v prípade Južnej Kórey neprejavil, teda hodnota importu sa vyvíjala náhodne a nezávisle od výšky AD cla. Účinnosť AD cla bola na základe modelu zhodnotená ako pozitívna len v rámci dovozu tovarov z Ruskej federácie a z Taiwanu. V konečnom dôsledku teda našu hypotézu 2 zamietame.

Odporúčania pre hospodársku prax

Na základe doterajších výsledkov dizertačnej práce je možné navrhnúť odporúčania pre hospodársku prax, čím naplníme hlavný cieľ práce v časti preskúmania možností zlepšenia doterajších postupov.

Ochranné obchodné nástroje EÚ sú špecifickými nástrojmi, ktorými sa Únia snaží chrániť domáci trh a svojich spotrebiteľov pred nekalými obchodnými praktikami zo zahraničia. Ako je zrejmé z našej analýzy, účinnosť ochranných nástrojov, konkrétne AD cieľ je pozitívne hodnotená iba v určitých prípadoch. V ostatných prípadoch sa ekonomické subjekty dokázali clám prispôbiť a ich očakávaný negatívny vplyv na dovoz nie je prítomný. V tejto súvislosti môžeme vysloviť odporúčanie týkajúce sa lepšieho sledovania a monitoringu konkrétneho prípadu, kde už boli opatrenia zavedené.

Rovnako by bolo podľa nášho názoru žiadúce pravidelné a automatické sledovanie potenciálnej absorpcie zavedeného cla a zlepšenie zavedenia opatrení na jej elimináciu. Ako sme uviedli v našej práci, k anti-absorpčným preskúmaniam dochádza až na žiadosť zainteresovaných strán a spravidla až po dvoch rokoch od implementácie pôvodného opatrenia. V rámci nášho odporúčania by orgány Európskej komisie mohli sledovať očakávané pohyby v cenách vyplývajúce z daného ochranného opatrenia automaticky po jeho zavedení a v prípade závažných zistení reagovať ihneď otvorením anti-absorpčného prešetrovania a promptnejším prijatím potrebných opatrení. Podľa nás by sa touto úpravou rýchlejšie zamedzilo potenciálnemu nebezpečenstvu vyplývajúcemu z neefektívnosti zavedeného cla.

Rovnako vidíme nedostatky aj v rámci problematiky testu záujmu únie, ktorý by sme navrhovali zobjektívniť, resp. dať mu silnejšiu váhu, nakoľko je dôležité brať do úvahy aj konečných užívateľov a spotrebiteľov tovaru potenciálne podliehajúcemu ochranným obchodným nástrojom.

Ako uvádza aj *expert z oblasti ochranných obchodných nástrojov EÚ (2022)*, častým a dôležitým činiteľom stanovenia hodnoty AD cla je aj legálny a povolený lobing, ktorý vytvára istú formu nátlaku na Európsku komisiu, týkajúci sa práve chystaných opatrení na ochranu obchodu. V prípade úspešného lobingu môže prísť k výraznému ovplyvneniu rozhodnutí o implementácii nových cieľ či iných ochranných opatrení. V tomto prípade by sme však navrhovali zníženie vplyvu týchto lobujúcich subjektov, prípadne vytvorenie efektívnejších dialógov vedúcich k obojstrannej spokojnosti zainteresovaných subjektov.

Ako ďalej uvádza druhý *expert z oblasti ochranných obchodných nástrojov EÚ (2022)*, súčasným diskutovaným problémom v oblasti ochranných obchodných nástrojov EÚ je využívanie metódy nižšieho cla. Táto metóda je podľa slov experta diskutabilná najmä v tom, že pri niektorých prípadoch sa táto metóda aplikuje aj napriek nesúhlasu niektorých zainteresovaných subjektov (túto problematiku teoreticky rozoberáme

v kapitole 1.7). Na základe skúseností by expert navrhoval dokonca vyňatie používania tejto diskutabilnej metódy, nakoľko, aj v súlade s našou prácou, častokrát prináša opačný efekt, ako bol očakávaný. V tomto prípade by sme aj my na základe našich výsledkov odporúčali eliminovať využívanie metódy nižšieho cla pre zefektívnenie samotnej implementácie a fungovania ochranných obchodných nástrojov EÚ.

V rámci rozhovoru s *expertom z oblasti ochranných obchodných nástrojov EÚ (2022)*, sme sa zaoberali aj otázkou začlenenia malých a stredných podnikov (MSP) do problematiky ochranných obchodných nástrojov EÚ. Ako sme zistili aj my počas nášho výskumu, prevažná väčšina žiadostí bola podaná prostredníctvom zástupcov veľkých podnikov v rámci únie. Podľa experta je práve otázka podania sťažnosti na riadiaci orgán (EK) prvou prekážkou zapojenia MSP do prešetrovania, nakoľko absentuje efektívnejšia osвета o existencii ochranných nástrojov EÚ. V súčasnosti by sme teda navrhovali zvýšenie zapojenia MSP do obchodných prešetrovaní a to najmä z hľadiska spomenutej osветы a vytvorenia lepších možností pre MSP podieľať sa na podávaní podnetov týkajúcich sa obchodných prešetrovaní, nakoľko táto problematika sa netýka iba veľkých a nadnárodných spoločností, ale priamo aj MSP.

V súvislosti s časovým hľadiskom sme zistili, že pri niektorých prípadoch bolo nutné využiť na prešetrovanie dlhšie časové obdobie, čo v konečnom dôsledku môže priniesť negatívny dopad vo forme oneskoreného konečného rozhodnutia o uvalení cla na konkrétny výrobok. Na tomto mieste by sme navrhovali skrátiť čas potrebný pre vykonávanie prešetrovaní na čo najnižšiu hodnotu a legislatívne ošetriť prípady, kedy sa dotknuté prešetrované subjekty snažia o predĺženie lehôt počas ich prešetrovania, čím, dá sa povedať, umelo zvyšujú čas potrebný na ukončenie prešetrovania. Rovnako vidíme potrebu zefektívniť spoluprácu medzi zainteresovanými subjektami a EÚ aj v prípade preskúmaní pred uplynutím platnosti opatrení najmä v otázke využitia času.. V tomto prípade navrhujeme automatické uskutočnenie prešetrovania pred uplynutím platnosti daného opatrenia, teda nie až po žiadosti zainteresovaných subjektov EÚ, čo by podľa nášho názoru lepšie odhalilo potenciálne pokračovanie nekalých obchodných praktík zahraničných spoločností.

5 Diskusia

Problematika ochranných obchodných nástrojov EÚ v zahraničnoobchodných vzťahoch s tretími krajinami sa neustále vyvíja a mení, ktorej v ostatnom období v rámci vedeckej obce nebola venovaná dostatočná pozornosť.

V našej práci sme analyzovali protekcionistické a liberalizačné tendencie krajín v historickom kontexte, pričom sme dospeli k podobným záverom ako Ketteter (2015), ktoré hovoria o čiastočnom obmedzení dovtedy preferovanej politiky voľného obchodu prostredníctvom čiastkových ochranných obchodných opatrení, ktoré postupne začali zavádzať rozvinuté ekonomiky, vrátane EÚ. Rovnako sme poukázali na to, že Európska únia neustále vyvíja nové kroky na zlepšenie ochrany vnútorného trhu EÚ pred nekalou obchodnou činnosťou zo zahraničia, čo je čiastočne v súlade so zisteniami Boyllen et al. (2016). Čo sa týka liberalizačných tendencií, prišli sme k záveru, že podpora liberalizačných tendencií s určitými prvkami protekcionizmu je najrozšírenejšou formou politiky vo svete a jej správne manažovanie prispieva k zlepšovaniu zahraničnoobchodných vzťahov. Podobné zistenia ilustroval aj Liu (2014), ktorý hovoril o potrebe pokračovania v liberalizačných tendenciách v súvislosti so zlepšením bilaterálnych vzťahov, pričom poukázal na postupnú potrebu odstránenia sporov týkajúcich sa ochranných obchodných opatrení a zintenzívnenia bilaterálnych dialógov na príklade EÚ a Číny.

Problematika skúmania vplyvu makroekonomických zmien na počet prijatých opatrení na ochranu obchodu bol skúmaný viacerými autormi, pričom priniesol rozdielne závery. Jallab (2007) vo svojom diele overoval vzťah medzi hospodárskym rastom a poklesom počtu nových prešetrovaní na ochranu obchodu. V jeho prípade však tento vzťah preukázaný nebol, nakoľko podľa jeho výsledkov krátkodobý pokles hospodárskeho rastu nemá viditeľný vplyv na rast počtu žiadostí o obchodné prešetrovania. S týmito závermi sa stotožňujeme aj my v rámci výsledkov nášho výskumu, v ktorých sme rovnako zistili, že počas poklesu spôsobeného pandémie COVID-19 nedošlo k zásadnému zvýšeniu počtu nových žiadostí o obchodné prešetrovania. Je však dôležité uviesť, že žiadny z výskumov nebral do úvahy žiadosti o prešetrovania pred uplynutím platnosti počas krízy. V našom prípade sme začlenili do analýzy aj tieto žiadosti, nakoľko ich pokladáme za rovnako dôležité, ako sú žiadosti o nové prešetrovania. V našom prípade sa práve počet týchto žiadostí rapídne zvýšil práve počas krízy aj napriek tomu, že počet žiadostí o nové prešetrovania nerástol. Naše zistenia sú však v rozpore so zisteniami, ktoré

uvádzajú Knetter a Prusa (2003), Feinberg (2005) a Bown a Crowley (2013), ktorí jednoznačne potvrdili vzťah medzi ekonomickou recesiou a zvýšením počtu žiadostí o ochranné prešetrovania.

Analýza obchodnej intenzity v našej práci nepreukázala pokles v intenzite obchodných vzťahov medzi EÚ a vybranými krajinami po implementácii ochranného cla. Paradoxne v niektorých prípadoch sa dokonca táto intenzita markantne zvýšila. Naše zistenia sú teda v súlade s tvrdením Európskej komisie (2023b), ktorá prezentuje Úniu ako hospodárstvo s najotvorenejším obchodom na svete s čo najnižším vplyvom dovozných ciel.

Čo sa týka teritoriálnej štruktúry ochranných obchodných nástrojov implementovaných zo strany EÚ voči tretím krajinám, podľa našich výsledkov je Čína krajinou s najvyšším podielom na celkovom počte týchto implementovaných nástrojov, podobne ako zistili Nita a Zanardi (2013), Dunoff a Moore (2014) a Voituries a Wang (2015).

Autori Noel a Zhou (2019) sa venovali novej antidumpingovej metodike, ktorú však charakterizovali ako metodiku pokračujúcej diskriminácie zaobchádzania s ekonomikami, akou je Čína. Naše zistenia sa s autormi stotožňujú, nakoľko táto metodika ešte sprísnila hodnotenie špecifických ekonomík akou je Čína, čo dokazuje aj správa o deformáciách čínskeho trhu, na základe ktorej sa EÚ pristupovala k čínskym dovozom.

Vplyv ochranných obchodných nástrojov na dovoz konkrétneho tovaru z vybraných krajín bol predmetom skúmania najvyššieho počtu dostupných empirických štúdií zahraničných autorov. Z historického hľadiska je jedným z prvých autorov, ktorí riešili túto problematiku, Messerlin (1989), ktorý priniesol výsledky o negatívnom vplyve AD opatrení na dovážané množstvá do EÚ. Najcitovanejšiu a najrozsiahlejšiu štúdiu uverejnil Sandkamp (2020), ktorý skúmal dovoz viac ako 10 tisíc tovarov podliehajúcich AD clám s pôvodom z 223 krajín. V jeho výskume prostredníctvom ekonometrických modelov prišiel k záverom, že implementácia AD ciel vo všeobecnosti znižuje dovezené množstvá. Ako sme uviedli, spomenuté štúdie sa stretávajú vo svojich spoločných výsledkoch, a to negatívnom vplyve implementovaných ochranných nástrojov na dovozy zo skúmaných krajín. Výsledky v rámci našej práce sú však v čiastočnom rozpore so spomenutými štúdiami. Ekonometrickým modelom sme prišli k záveru, že AD clá implementované na dovozy konkrétnych výrobkov z konkrétnych krajín majú rôznorodú účinnosť. Kým dovozy z Taiwanu či Ruska boli viditeľne a z dlhodobého hľadiska negatívne ovplyvnené zavedenými AD clami EÚ, teda ich zavedenie prinieslo želaný efekt a zhodujú sa

aj s výsledkami spomenutých autorov, analýza problematiky ochrany pred nekalými dovozmi z ostatných skúmaných krajín, konkrétne z Číny, USA a Južnej Kórey nepreukázala želaný efekt zavedených ciel. Naopak, nesúlad so spomenutými autormi podčiarkol aj fakt, že dovozy tovaru, ktoré podliehali AD clám v prípade USA a Číny, sa dokonca so zvyšujúcimi clami tiež zvýšili, teda bol paradoxne modelom odhalený pozitívny vzťah medzi zvýšením ciel a hodnotou dovozov. V prípade Južnej Kórey sme na základe výsledkov modelu zistili, že objem importu z tejto krajiny sa vyvíjal v sledovanom období náhodne a nezávisle od výšky cla. Tieto výsledky sa však čiastočne zhodujú s výsledkami Jabbour et al. (2016), ktorá poukazuje na neefektívnosť ochranných obchodných nástrojov EÚ v určitých prípadoch. Zaujímavé však je, že Jabbour et al. (2016) zistili, že implementácia antidumpingových opatrení EÚ na čínske výrobky mala aj pozitívny vplyv na výkonnosť niektorých čínskych vývozcov. Práve táto skutočnosť je v súlade s naším zistením o čínskych vývozcoch, že aj napriek implementovaným ochranným clám sa ich exportné aktivity nezmenili, v niektorých prípadoch sa export dokonca zvýšil.

Kritické zhodnotenie účinnosti ochranných obchodných nástrojov EÚ bolo taktiež predmetom záujmu zahraničných autorov. Najdôležitejší súlad záverov vnímame u autora Cornelis (2018), ktorý sa okrem iného kriticky vyjadruje k problematike zrušenia povinného pravidla nižšieho cla, pričom hovorí o rozporoch s uplatňovaním tohto pravidla pri rôznych prípadoch. V našej práci sa čiastočne stotožňujeme s návrhmi tohto autora v súvislosti s rozdielnym využívaním spomenutej metódy, pričom podľa nás by bolo vhodné túto metodiku nevyužívať a stanovovať ochranné clá spôsobom vychádzajúcim iba z podrobného výpočtu ujemy, čím by sa odstránili rozpory ohľadom uplatňovania tejto diskutabilnej metódy. Ako uviedol aj Cornelis, podnietilo by to k jednotnosti právneho rámca, keďže podľa neho v kontexte súčasného máťúceho využívania tejto metodiky hrozí, že postupom času môže prísť k situácii, že na nové prešetrovania a preskúmanie starších prešetrovaní sa budú implementovať rozličné procesné postupy, čo urobí problematiku ešte viac neprehľadnú. Rovnako sa stotožňujeme s tvrdeniami autora o potenciálne zvýšenej možnosti lobovania zainteresovaných subjektov, pričom lobing navrhujeme eliminovať, nakoľko silnie pozícia práve týchto lobistov. Hoci je problematiku potrebné naďalej sledovať v súvislosti s jej neustálymi zmenami a vývojom zahraničnoobchodných vzťahov, vnímame priestor pre formuláciu záverov na základe realizovaného výskumu.

6 Teoretické a praktické prínosy dizertačnej práce

Problematika ochranných obchodných nástrojov EÚ patrí k aktuálnym témam, ktorá sa počas nášho vedeckého skúmania kontinuálne menila, a očakávame jej ďalší vývoj vzhľadom na aktuálne zmeny v oblasti medzinárodného obchodu. Európska únia sa teda musí naďalej prispôbovať zmenám v obchodnom správaní jej partnerov a prijímať dôležité rozhodnutia v oblasti svojej ochrannej obchodnej politiky s cieľom eliminovať potenciálne negatívne vplyvy obchodnej činnosti plynúce zo zahraničia. Aj v súvislosti s týmito výzvami, ktorým musí EÚ čeliť, prináša predložená dizertačná práca prínosy v teoretickej aj praktickej rovine.

Teoretický prínos dizertačnej práce vidíme najmä vo vymedzení historických východísk a faktorov využívania protekcionistických tendencií v rámci zahraničnoobchodnej politiky krajín vo svete. Ďalej vidíme teoretický prínos v oblasti priblíženia úpravy pravidiel WTO týkajúcich sa implementácie ochranných obchodných nástrojov vo svete a rovnako v oblasti teoretických základov fungovania všetkých ochranných obchodných nástrojov Európskej únie. Teoretický prínosom je taktiež zmapovanie empirických štúdií, týkajúcich sa problematiky ochranných obchodných nástrojov Európskej únie.

Praktické prínosy dizertačnej práce spočívajú v definovaní aktuálnej teritoriálnej a komoditnej štruktúry ochranných obchodných prešetrovaní EÚ, čo môže tvoriť praktický základ pre ďalšie skúmanie tejto problematiky. Rovnako dôležitý praktický prínos vidíme aj v originálnom zhodnotení vývoja počtu žiadostí o ochranné prešetrovania EÚ v podmienkach hospodárskeho poklesu spôsobeného pandémie COVID-19. Ďalej práca ponúka zhodnotenie prítomnosti zmien v obchodnej intenzite medzi EÚ a vybranými krajinami v prípade implementácie ochranného opatrenia, či jedinečné zhodnotenie účinnosti ochranných nástrojov EÚ platným voči tretím krajinám aj z pohľadu hospodárskej praxe.

Teoretické prínosy dizertačnej práce:

- Objasnenie významu liberalizmu a protekcionizmu v zahraničnoobchodnej politike v historickom kontexte.
- Definovanie pravidiel WTO týkajúcich sa úpravy fungovania ochranných obchodných nástrojov.

- Vymedzenie teoretických východísk problematiky ochranných obchodných nástrojov EÚ objasnením ich fungovania.
- Detailné preskúmanie jednotlivých krokov a pravidiel, ktoré zahŕňa implementácia ochranných nástrojov obchodu EÚ v teoretickej rovine.
- Poskytnutie prehľadu štúdií týkajúcich sa ochranných obchodných nástrojov implementovaných zo strany EÚ ale aj zo strany iných krajín.

Praktické prínosy dizertačnej práce:

- Odôvodnenie uplatňovania a neuplatňovania metódy nižšieho cla v rámci implementácie ochranných obchodných nástrojov EÚ v praktickej rovine.
- Zhodnotenie aktuálnej teritoriálnej štruktúry ochranných obchodných nástrojov implementovaných zo strany EÚ (k marcu 2023).
- Vymedzenie hlavných komodít podliehajúcich ochranným obchodným opatreniam EÚ v aktuálnom období (k marcu 2023).
- Preskúmanie vývoja počtu žiadostí o obchodné prešetrovanie EÚ počas hospodárskeho poklesu v dôsledku pandémie COVID-19.
- Kalkulácia indexu obchodnej intenzity v zahraničnoobchodných vzťahoch EÚ s vybranými krajinami a tovarmi, ktoré podliehajú implementovaným ochranným obchodným nástrojom EÚ, a zhodnotenie jeho vývoja po implementácii ochranného cla.
- Preukázanie vzťahu medzi implementáciou ochranných obchodných nástrojov EÚ a hodnotami dovozu z dotknutých krajín z dlhodobého hľadiska prostredníctvom ekonometrického modelu panelovej regresie.
- Vyhodnotenie účinnosti ochranných obchodných nástrojov implementovaných voči skúmaným komoditám z vybraných krajín na základe výsledkov ekonometrického modelu panelovej regresie.
- Zhodnotenie implementovaných ochranných obchodných nástrojov EÚ voči tretím krajinám na základe štruktúrovaných rozhovorov s expertami z hospodárskej praxe.
- Návrhy zlepšenia postupov uplatňovania ochranných obchodných nástrojov EÚ voči tretím.

Predložená dizertačná práca má potenciál slúžiť ako zdroj kvalitných teoretických východísk problematiky nástrojov na ochranu obchodu EÚ, ktoré môžu viesť následne

k efektívnejšiemu porozumeniu tejto problematiky, ktorá sa vyznačuje aktuálnosťou a neustálymi zmenami, a je potrebné vykonávať jej ďalšiu osvetu. Taktiež môže práca slúžiť ako zdroj dôležitých štatistických údajov či praktických poznatkov pre zainteresované subjekty na úrovni ministerstiev či samotnej Európskej komisie. Rovnako práca môže slúžiť ako zdroj dôležitých informácií s cieľom napomôcť zlepšeniu zapojenia menších ekonomických subjektov do procesu obchodného prešetrovania EÚ. Práca môže taktiež slúžiť ako podklad pre zlepšenie dialógu medzi EÚ a zainteresovanými subjektmi, ktoré podliehajú ochranným nástrojom. Ďalej môže byť práca užitočná pre samotnú Európsku komisiu z hľadiska retrospektívneho zhodnotenia účinnosti zavedených nástrojov, prípadne môže slúžiť ako podklad pri rozhodovaní o ich znovuzavedení alebo rozšírení o nové. V neposlednom rade má práca potenciál slúžiť ako zdroj potrebných informácií a poznatkov vo vyučovacom procese v študijnom odbore manažment medzinárodného podnikania.

Záver

Ochrana obchodu, domáceho trhu samotných spotrebiteľov Európskej únie je v súčasnom meniacom sa globalizovanom svete významným aspektom spoločnej obchodnej politiky EÚ voči tretím krajinám. Práve prostredníctvom nich Únia eliminuje negatívne vplyvy potenciálne nebezpečnej obchodnej činnosti prichádzajúcej z externého trhového prostredia. V súčasnosti síce EÚ preferuje politiku voľného obchodu, no tá prináša aj spomenuté riziká. Únia preto využíva kombináciu liberálnej politiky spolu s nástrojmi na ochranu obchodu vo forme antidumpingových, antisubvenčných opatrení a opatrení proti nadmerným dovozom z tretích krajín. Prostredníctvom spomenutých nástrojov Európska únia upravuje dovezené množstvá tovaru, ktoré vykazujú prvky potenciálnej ujmy pre domáci trh. V prípade, že konkrétny ekonomický subjekt čelí potenciálne nekalej obchodnej praktike zo zahraničia, má právo spolu ostatnými zainteresovanými subjektmi obrátiť sa na Európsku komisiu, ktorá začne podrobné prešetrovanie s očakávanou implementáciou príslušného cla. Jeho výšku však výrazne ovplyvňujú rôzne aspekty, či už ide o rozpätie ujmy, dumpingové rozpätie alebo test záujmu EÚ. Rovnako výšku implementovaného ochranného cla výrazne ovplyvňuje aj pravidlo uplatňovania nižšieho cla, ktorého legislatívna úprava sa v súčasnosti stala diskutabilnou témou v rámci spoločnej obchodnej politiky EÚ.

Z pohľadu teritoriálnej štruktúry v súčasnosti (rok 2023) Európska únia implementovala ochranné obchodné opatrenia voči dovozom z rôznych krajín, pričom však v rámci tejto štatistiky výrazne vyčnieva Čína, ktorá í čelí takmer 65 % z celkového počtu ochranných obchodných opatrení implementovaných zo strany EÚ. Inými slovami, čínske tovary podliehajú ochranným clám, či už antidumpingovým alebo antisubvenčným v 71 prípadoch. Nie je ničím prekvapujúcim, že najviac tovarov, ktoré podliehajú spomenutým ochranným opatreniam, sú zastúpené v rámci tovarových skupín HS72 (železo a oceľ) a HS73 (výrobky zo železa a ocele). V súčasnosti však postupne vystupujú do popredia aj výrobky chemického priemyslu (HS38) či organické chemikálie (HS29), ktoré sa stávajú súčasťou exportno-importných operácií v rámci zahraničnoobchodných vzťahov EÚ s tretími krajinami.

V súčasnom neustále sa meniacom ekonomickom prostredí a striedajúcich sa časoch ekonomického rastu a poklesu sa menia aj počty nových či opakovane zavedených ochranných opatrení. Aj napriek obavám, že ekonomický pokles počas pandémie COVID-19 bude dôvodom pre zvýšený počet žiadostí o začatie prešetrovania zo strany európskych

subjektov, sa tieto očakávania nepotvrdili. Z pohľadu prešetrovaní pred uplynutím platnosti bolo však obdobie poklesu dôležité. Práve hospodársky pokles a obdobie po ňom prinieslo markantný nárast žiadostí o tento druh prešetrovania, čo reflektuje existenciu stále hroziacej potenciálnej ujmy vyplývajúcej z nekalých obchodných praktík zahraničných exportérov, ktorú možno eliminovať iba pokračovaním vo využívaní aktuálne platných opatrení. V tejto súvislosti možno konštatovať, že je potrebné brať v rámci ochrannej obchodnej politiky do úvahy nielen problematiku žiadostí o nové obchodné prešetrovania, ale aj práve prešetrovania pred uplynutím platnosti, pretože aj tie nepriamo ilustrujú existenciu dumpingu či subvencovania, čo môže v prípade podcenenia súvislostí v konečnom dôsledku ublížiť európskemu trhu.

Na základe empirických poznatkov vyplývajúcich z analýzy intenzity obchodu medzi EÚ a vybranými krajinami možno konštatovať, že implementácia ochranných ciel v sledovanom období sa vo všeobecnosti neprejavila poklesom obchodnej intenzity medzi sledovanými krajinami, čo dáva do súladu vyjadrenia Európskej únie o hospodárstve únie ako jednom z najotvorenejších trhov s nízkymi hodnotami ciel, ktoré nemajú zásadný vplyv na zahraničnoobchodné vzťahy s tretími krajinami.

Vychádzajúc z teoretických poznatkov sme overovali, či sú zavedené ochranné obchodné opatrenia zo strany EÚ účinné a či je európsky trh pred nekalými obchodnými praktikami zahraničných subjektov chránený. Výsledky praktického výskumu prostredníctvom ekonometrického modelu však priniesli sčasti prekvapivé závery. Exportné dumpingové praktiky subjektov pochádzajúce Číny a USA, teda z krajín, ktoré môžeme nazvať ako vyspelí a silní hráči na zahraničných trhoch, nie sú z dlhodobého hľadiska negatívne ovplyvnené implementáciou ochranných ciel zo strany EÚ, pričom v týchto dvoch krajinách dokonca dochádza k opačnému efektu, teda zvýšeniu dovozu do EÚ spolu so zvýšením hodnoty ciel uvalených na dané tovary. Najpravdepodobnejším vysvetlením tohto paradoxu je skutočnosť, že tieto subjekty absorbovali antidumpingové clo, ktoré na ich tovary uvalila EÚ tak, že boli schopné znížiť svoje exportné ceny a prispôsobiť sa tak zvýšeným nákladom na dodanie týchto výrobkov na trh EÚ. Ako prekvapujúce môžeme označiť aj zistenie v prípade dovozov tovarov z Južnej Kórey, ktorých výška sa vyvíjala nezávisle od výšky implementovaného cla. Ochranné opatrenia EÚ platné pre dovozy z týchto krajín môžeme na základe týchto skutočností označiť za neúčinné a v súvislosti s touto skutočnosťou sa otvára priestor pre potrebné zmeny v ich výške či spôsobe uplatňovania. Výsledky praktickej ekonometrickej analýzy týkajúcej sa dovozov tovarov podliehajúcich ochranným opatreniam EÚ pôvodom z Ruska a Taiwanu

môžeme označiť za očakávané a vnímame ich v kontexte danej problematiky pozitívne. Vychádzame z faktu, že implementované ochranné clá na dovoz týchto výrobkov boli vyhodnotené ako účinné, nakoľko práve v týchto prípadoch je prítomný očakávaný efekt zníženia hodnoty dovozu so súčasným zvýšením hodnoty implementovaného ochranného cla. Celkovo sa implementácia skúmaných ochranných obchodných nástrojov EÚ teda javí ako čiastočne účinná, preto je potrebné zlepšenie metodiky či postupov ochrannej obchodnej politiky zo strany EÚ.

Keďže problematika ochrany obchodu EÚ, konkrétne pred dumpingom, vykazuje, ako sme uviedli vyššie, viaceré nedostatky, považujeme za dôležité zlepšiť sledovanie či monitoring konkrétnych prípadov a z nich vyplývajúcich skutočností a záverov, ktoré môžu napomôcť k vyššej úspešnosti implementácie antidumpingových opatrení. Rovnako považujeme vzhľadom na výsledky výskumu za dôležité dbať na objektivnosť testu záujmu únie, pričom treba brať do úvahy význam postavenia konečných užívateľov v rámci tejto problematiky, ktorý v súčasnosti vnímame nedostatočne. Práve koneční spotrebitelia sa musia prispôbovať vplyvu zmien v cenách tovaru na trhu EÚ z dôvodu ochranných obchodných opatrení, čím sú priamo zainteresovanými subjektami v procese ich implementácie. Ich lepšia participácia by teda v konečnom dôsledku priniesla lepšiu objektivnosť a celkové zlepšenie testu záujmu EÚ.

Ako jednu z príčin nedostatkov vyplývajúcich z nášho výskumu sme označili aj stále silnejúci lobing, vplyvom ktorého sa významnou mierou interferuje konečné rozhodnutie o implementácii ochranného opatrenia EÚ. V našom prípade sme navrhli eliminovať vplyv lobujúcich subjektov na rozhodovací proces EÚ, čo by mohlo mať za následok spravodlivejší proces zavádzania ochranných ciel. V tejto súvislosti môžeme konštatovať, že aj vytvorenie lepšieho prostredia pre dialógy medzi lobujúcimi subjektmi a EÚ by dopomohlo k splneniu tejto vízie.

V súčasnej situácii sa dostáva čoraz viac do popredia problematika pravidla nižšieho cla, ktoré je využívané vo viacerých prípadoch implementácie ochranných obchodných opatrení EÚ. Ako je z výskumu práce zrejmé, súčasnú úpravu využívania tohto pravidla EÚ môžeme označiť za diskutabilnú. Ide najmä o fakt, že táto metodika sa v súčasnosti neaplikuje jednotne na všetky riešené obchodné prešetrovania. Z tohto dôvodu vznikajú viaceré nejednotné rozhodnutia, ktoré prinajmenšom vyvolávajú polemiku o vhodnosti tohto pravidla. Navrhujeme tento postup eliminovať, resp. nepoužívať vôbec a na stanovenie cla odporúčame využiť metodiku založenú na základe rozpätia ujemy či dumpingového rozpätia.

Úloha malých a stredných podnikov je v súčasnom meniacom sa svete stále dôležitejšia. Za znepokojivý však môžeme označiť fakt, že väčšinu žiadostí o prešetrovanie obchodnej aktivity zahraničných subjektov podávajú veľké podniky či združenia, ktoré ich zastupujú, pričom MSP nie sú v oblasti žiadostí zapojené takmer vôbec. Máme za to, že tomto prípade by zlepšenie osvety o možnostiach zapojenia sa MSP do ochranných obchodných prešetrovaní výrazne dopomohlo k zlepšeniu implementácie ochranných nástrojov EÚ.

Ďalším aspektom, ktorý na základe nášho výskumu vnímame ako problematický, je čas potrebný na implementáciu konečného ochranného opatrenia po danom prešetrovaní. V súčasnosti evidujeme väčšie časové odlišnosti v prípade rozdielnych prešetrovaní, pričom viaceré z nich sú, dá sa povedať, často umelo predlžované. Efektívnejšie využitie času pri ochranných prešetrovaniach či už formou automatizácie niektorých procesov, či obmedzením dosahu subjektov na umelé predĺženie konania by podľa nás taktiež výrazne dopomohlo k zlepšeniu implementácie ochranných obchodných nástrojov EÚ.

Výsledky dosiahnuté syntetizáciou teoretických a praktických poznatkov o ochranných obchodných nástrojoch EÚ využívaných v jej zahraničnoobchodných vzťahoch s tretími krajinami môžu napomôcť formulovať aktuálne závery z hľadiska krátkodobého časového rámca. Problematika ochrany obchodu EÚ sa však neustále mení a prispôsobuje aktuálne platným trendom v medzinárodnom obchode, preto nemožno považovať tieto výsledky za konečné. Súčasné geopolitické rozdelenie sveta a svetové obchodné aktivity výrazne ovplyvňujú nové udalosti, ktorým je nutné sa prispôbovať. Spomeňme okrem stále prítomných vplyvov pandémie koronavírusu aj neistotu plynúcu z ruskej agresie na Ukrajinu, či zvyšujúce sa napätie v rámci svetového hospodárstva, ktoré môžu kedykoľvek zmeniť aktivity zahraničných obchodných partnerov EÚ a z nich vyplývajúcu iniciatívu ochrany obchodu EÚ. Z tohto dôvodu vidíme priestor na ďalší vedecký výskum aktuálneho diania ako aj vyhodnotenia účinnosti ochrannej obchodnej politiky EÚ v kontexte spomenutých a aj ďalších hroziacich geopolitických zmien.

Zoznam použitej literatúry

1. ABBOUSHI, Suhail. Trade protectionism: reasons and outcomes [elektronický zdroj]. In *Competitiveness Review* [online]. Bingley: Emerald Publishing Limited, 2010, vol. 20, no. 5, s. 384-394. [cit. 21.12.2021]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1108/10595421011080760>
2. AMITI, Mary – REDDING, Stephen – WEINSTEIN, David. The Impact of the 2018 Tariffs on Prices and Welfare [elektronický zdroj]. In *The Journal of Economic Perspectives* [online]. 2019, vol. 33, no. 4, s. 187-210. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/26796842?seq=1#metadata_info_tab_contents
3. ANDERSON, Derek et al. Getting to Know GIMF: The Simulation Properties of the Global Integrated Monetary and Fiscal Model [elektronický zdroj]. In *IMF Working Paper* [online]. 2013, vol. 55, no. 13, s. 1-65. [cit. 15.3.2022]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1355.pdf>
4. ANDERSSON, Karolina – THURESSON, Carin. The Impact of an Anti-dumping Measure. A Study on EU Imports of Chinese Footwear [elektronický zdroj]. In *Bachelor's Thesis within Economics* [online]. 2008, s. 1-23. [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:3772/FULLTEXT01.pdf>
5. BAI, Jushan – LI, Kunpeng. Theory and Methods of Panel Data Models with Interactive Effect. [elektronický zdroj]. In *The Annals of Statistics* [online]. 2014, vol. 42, no. 1, s. 142- 170. [cit. 10.5.2023]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/43556275>
6. BALÁŽ, Peter et al. *Medzinárodné podnikanie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2019. 304 s. ISBN 978-80-89710-51-5.
7. BALLANCE, Robert – FORSTNER, Helmut – MURRAY, Tracy. Consistency Tests of Alternative Measures of Comparative Advantage [elektronický zdroj]. In *The Review of Economics and Statistics* [online]. Cambridge: The MIT Press, 1987, vol. 69, no. 1, s. 157-161. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/1937915>
8. BALTAGi, Badi. Heterogeneity and cross section dependence in panel data models: theory and applications introduction [elektronický zdroj]. In *Journal of Applied Economics* [online]. 2007, vol. 22, no. 2, s. 229-232. [cit. 14.2.2023]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/jae.955>
9. BASTIAENS, Ida – POSTNIKOV, Evgeny. Social standards in trade agreements and free trade preferences: An empirical investigation [elektronický zdroj]. In *The Review of*

- International Organizations* [online]. 2019, s. 1-24. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: doi:10.1007/s11558-019-09356-y
10. BERRINGTON, Ann. An Overview of Methods for the Analysis of Panel Data. [elektronický zdroj]. In *NCRM Methods Review Papers NCRM/007* [online]. 2006, s. 1-57. [cit. 10.5.2023]. Dostupné na: <https://eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/415/1/MethodsReviewPaperNCRM-007.pdf>
 11. BERRY, William. *Nonrecursive causal models*. California: Sage, 1984. 94 s. ISBN 978-0803922655.
 12. BERTHOUE, Antoine, et al. *The macroeconomic implications of a global trade war* [elektronický zdroj]. 2019. [cit. 22.12.2021]. Dostupné na: <https://voxeu.org/article/macroeconomic-implications-global-trade-war>
 13. BEZRUKOVA, Nataliia – SVICHKAR, Vitalii. Liberalization and protectionism: An analysis of experience application in different countries of the world. [elektronický zdroj]. In *Economics and Region* [online]. Poltava: Yuri Kondratyuk National University, 2021. vol. 81, no. 81. s. 107-112. [cit. 19.12.2021]. Dostupné na: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2293/1767>
 14. BLENKINSOP, Phillip. EU singles out China as distorted state-run economy [elektronický zdroj]. In *Reuters*. [online]. 20.12.2017. [cit. 20.1.2022]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-trade-idUSKBN1EE1YY>
 15. BOWN, P. Chad et al. Global value chains and the removal of trade protection [elektronický zdroj]. In *European Economic Review* [online]. 2021, vol. 140, s. 1-25. [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2021.103937>
 16. BOWN, Chad. – CROWLEY, A. Meredith. Import protection, business cycles, and exchange rates: Evidence from the great recession [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economics* [online]. 2013, vol. 90, no. 1, s. 50-64. [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2012.12.001>
 17. BOWN, Chad – IRWIN, Douglas. What Might a Trump Withdrawal from the World Trade Organization Mean for US Tariffs? [elektronický zdroj]. In *Policy Briefs* [online]. 2018, no. 18-23. [cit. 18.5.2023]. Dostupné na: <https://www.piie.com/publications/policy-briefs/what-might-trump-withdrawal-world-trade-organization-mean-us-tariffs>
 18. BOYLLEN, Yelter et al. EU trade policy: persistent liberalisation, contentious protectionism [elektronický zdroj]. In *Journal of European Integration*. [online].

- London: Routledge, 2016, vol. 38, no. 3, s. 279-294 [cit. 20.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/07036337.2016.1140758>
19. DGBAS. *Macro Database* [online]. Dostupné na: <https://nstatdb.dgbas.gov.tw/dgbasall/webMain.aspx?k=engmain>
 20. DE KOK, Jochem. The Future of EU Trade Defence Investigations against Imports from China [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economic Law* [online]. 24.6.2016, vol. 19, no. 2, s. 515-547. [cit. 24.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/jiel/jgw044>
 21. DENT, Christopher. Brexit, Trump and trade: Back to a late 19th century future? [elektronický zdroj]. In *Competition and Change* [online]. 2020. [cit. 18.5.2023]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1024529420921481>
 22. DRELICH-SKULSKA Boguslawa – DOMITER, Malgorzata. Exports in the doctrine and policy of modern economic protectionism. In *Transformations in business & economics*, 2021, vol. 20, no. 2B, s. 749-767.
 23. DRIENIKOVÁ, Kristína – ZUBALOVÁ, Ľubica. *Zahraničnoobchodná politika EÚ - vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. 237 s. ISBN 978-80-225-3834-3.
 24. DUDÁŠ, Tomáš et al. *Svetová ekonomika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2017. 267 s. ISBN 978-80-225-4352-1.
 25. DUNCAN, Otis Dudley. Unmeasured variables in linear panel models [elektronický zdroj] In *Sociological Methodology* [online]. 1972, vol. 4, s. 36-82. [cit. 10.5.2023]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/270729>
 26. DUNOFF, Jeffrey, MOORE, Michael. Footloose and duty-free? Reflections on European Union – Anti-Dumping Measures on Certain Footwear from China [elektronický zdroj]. In *World Trade Review* [online]. 2014, vol.13, no. 2, s. 149-178. [cit. 24.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S1474745614000056>
 27. ENDERWICK, Peter. Understanding the Rise of Global Protectionism [elektronický zdroj]. In *Thunderbird International Business Review* [online]. 2011, vol. 53, no. 3, 325-336. [cit. 20.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/tie.20410>
 28. EURÓPSKA KOMISIA. *Ako podať antidumpingový podnet* [elektronický zdroj]. 2006. [cit. 13.1.2022]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_120021.pdf

29. EURÓPSKA KOMISIA. *Nástroje na ochranu obchodu. Príručka pre vývozcov EÚ* [elektronický zdroj]. 2010. [cit. 20.2.2022]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146857.pdf
30. EURÓPSKA KOMISIA. *Anti-dumping Reviews* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 9.5.2023]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/trade-defence/anti-dumping-measures/anti-dumping-reviews_en
31. EURÓPSKA KOMISIA. *Anti-dumping Measures* [elektronický zdroj]. 2023a. [cit. 13.1.2023]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/actions-against-imports-into-the-eu/anti-dumping/>
32. EURÓPSKA KOMISIA. *Trade in goods and services* [elektronický zdroj]. 2023b. [cit. 13.1.2023]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services_sk
33. EURÓPSKA KOMISIA. *Countries and Regions. Indonesia* [elektronický zdroj]. 2021e. [cit. 23.12.2021]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>
34. EURÓPSKA KOMISIA. *Investigations* [elektronický zdroj]. 2013a. [cit. 14.1.2022]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_151024.pdf
35. EURÓPSKA KOMISIA. *Draft guidelines on the determination of the profit margin used in establishing the injury margin* [elektronický zdroj]. 2013b. [cit. 20.2.2023]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150840.pdf
36. EURÓPSKA KOMISIA. *Investigations* [elektronický zdroj]. 2023c. [cit. 23.1.2023]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/tdi/>
37. EURÓPSKA KOMISIA. *TDI. Trade Defence Instruments* [elektronický zdroj]. 2018. [cit. 20.2.2023]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/may/tradoc_156892.pdf
38. EURÓPSKA KOMISIA. *Notices* [elektronický zdroj]. 2021d. [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/tdi/notices.cfm?syear=2020>
39. EURÓPSKA KOMISIA. Oznámenie o dôsledkoch vypuknutia ochorenia COVID-19 na antidumpingové a antisubvenčné prešetrovania [elektronický zdroj]. 2020b. [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0316\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0316(02)&from=EN)
40. EURÓPSKA KOMISIA. *Safeguards* [elektronický zdroj]. 2021b. [cit. 20.1.2022]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/actions-against-imports-into-the-eu/safeguards/>

41. EURÓPSKA KOMISIA. *The EU is changing its anti-dumping and anti-subsidy legislation to address state induced market distortions* [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/MEMO_17_3703
42. EURÓPSKA KOMISIA. *Trade defence* [elektronický zdroj]. 2020a. [cit. 12.1.2022]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/>
43. EURÓPSKA KOMISIA. *Trade defence: EU publishes a report on market distortions in Russia* [elektronický zdroj]. 2020c. [cit. 15.1.2022]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2197&title=Trade-defence-EU-publishes-a-report-on-market-distortions-in-Russia>
44. EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV. *Trade defence instruments: system for protecting EU businesses from dumped and subsidised imports functions well.* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 14.1.2022]. Dostupné 23.9.2021 na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_17/SR_trade_defence_instruments_EN.pdf
45. EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV. *Nástroje na ochranu obchodu: systém ochrany podnikov v EÚ pred dumpingovým a subvencovaným dovozom funguje dobre* [elektronický zdroj]. In *Osobitná správa 17/2020* [online]. 2020. [cit. 21.3.2022]. Dostupné na: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/trade-defence-instruments-17-2020/sk/>
46. EUROSTAT. [online databáza]. Európska komisia, 2023. [cit. 23.2.2023]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
47. EVENETT, J. Simon – FRITZ, Johannes. *Global Trade Plateaus. The 19th Global Trade Alert Report* [elektronický zdroj]. London: CEPR Press, 2016. 120 s. [cit. 21.12.2021]. Dostupné na: <https://www.globaltradealert.org/reports/15>
48. EVENETT, Simon – FRITZ, Johannes. *Going It Alone? Trade Policy after Three Years of Populism.* Londýn: CEPR Press, 2019. 173 s.
49. FEINBERG, Robert. *US antidumping enforcement and macroeconomic indicators revisited: Do petitioners learn?* [elektronický zdroj]. In *Review of World Economics* [online]. 2005. vol. 4, no. 141, s. 612-622 [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/279050097_US_antidumping_enforcement_and_macro-economic_indicators_revisited_Do_petitioners_learn
50. FLEMING, Sam – BOUNDS, Andy. *China accuses EU of threatening global trade* [elektronický zdroj]. In *Financial Times*. [online]. 15.11.2021. [cit. 20.1.2022]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/9c9dbc9e-1d33-4e41-9c79-b0df51cd678e>

51. GAVALOVÁ, Viera. *Medzinárodné ekonomické organizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2006, 139 s. ISBN 978-80-225-2941-9.
52. GÉNÉREUX Francis. Protectionism: A brake on economic growth [elektronický zdroj]. In *Economic Viewpoint* [online]. Quebec: Desjardins, 17.2.2017. [cit. 22.12.2021]. Dostupné na: <https://www.desjardins.com/ressources/pdf/pv170217-e.pdf>
53. GEORGIADIS Georgios – GRÄB, Johannes. Growth, Real Exchange Rates and Trade Protectionism since the Financial Crisis [elektronický zdroj]. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd., 5.6.2016, vol. 24, no. 5, s. 1050-1080. [cit. 22.12.2021]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/roie.12247>
54. GOERZEN, Alexander, SCHUSSLER, Brandon, SURIANO, Niccolo. Econometric Analysis: Effect of Barriers on Trade [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: <https://smartech.gatech.edu/bitstream/handle/1853/56045/3161.pdf>
55. GOLDBERG, P. K. *We need to take market imperfections and failures much more seriously*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 13.5.2023]. Dostupné na: <https://www.kommerskollegium.se/en/about-us/the-2023-heckscher-ohlin-conference/>
56. GOURLAY, Sydney – REYNOLDS, Kara. Political Economy of Antidumping Reviews: The Impact of Discretion at the International Trade Administration [elektronický zdroj]. In *Working Paper Series* [online]. 2012, no. 15, s. 1-26. [cit. 25.3.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/265350060_Political_Economy_of_Antidumping_Reviews_The_Impact_of_Discretion_at_the_International_Trade_Administration
57. GREENE, William. *Econometric Analysis*. 5. vyd. New Jersey: Prentice Hall, 2008. 828 s. ISBN 0-13-066189-9.
58. HAKOBYAN, Shushanik. Do Anti-dumping Duties Still Matter? The Curious Case of Aluminum Foil. [elektronický zdroj]. In *World Trade Review*. [online]. 28.12.2017, vol. 17, no. 4, s. 1–18. [cit. 25.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S1474745617000465>
59. HAUSMAN, A. Jerry. Specification tests in econometrics [elektronický zdroj]. In *Econometrica* [online]. 1978, vol. 46, no. 6, s. 1251-1272. [cit. 11.5.2023]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/1913827>
60. HASSAN, Muhammad. An analysis of competitiveness of Pakistan's agricultural export commodities. [elektronický zdroj]. In *Journal of Business and Management* [online]. 2013, vol. 11, no. 5, s. 29–34 [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.9790/487X-1152934>

61. HOECHLE, Daniel. Robust Standard Errors for Panel Regressions with Cross-Sectional Dependence [elektronický zdroj]. In *Stata Press* [online]. 2007, vol. 7, no. 3, s. 281-312. [cit. 12.2.2023]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1536867X0700700301>
62. HUANG, Dechun – TRAN, Quangdung. Competitiveness of Textile and Apparel Industry of Bangladesh with China in International Trade [elektronický zdroj]. In *Journal of Business and Management* [online]. 2013, vol. 11, no. 5, s. 29-34. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2991/icibet.2013.250>
63. CHEN, Bo. – LI, Yao. Analyzing Bilateral Trade Barriers under Global Trade Context: A Gravity Model Adjusted Trade Intensity Index Approach [elektronický zdroj]. In *Review of Development Economics* [online]. 2014, vol. 18, no. 2, s. 326 – 339. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1111/rode.12087>
64. CHIJOKE, C. Onah et al. Mercantilism in perspective: A historic review [elektronický zdroj]. In *Global Economy Journal* [online]. 2021, vol. 21, no. 1, s. 1-17. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1142/S2194565921500019>
65. CHRENŠČOVÁ, Viera. Interogatívne metódy využívané v behaviorálnom výskume životného prostredia [elektronický zdroj]. In *Acta Environmentalica Universitatis Comenianae* [online]. 2011, vol. 19, no. 2, s. 5-11. [cit. 12.5.2023]. Dostupné na: https://fns.uniba.sk/fileadmin/prif/actaenvi/ActaEnvi_2011_2/01_Chrenscova.pdf
66. CHUN, J, Hyun – DUKGEUN, Ahn. Evolution and Limitations of the Lesser Duty Rule under the WTO Anti-Dumping Agreement [elektronický zdroj]. In *Journal of World Trade* [online]. 2022, s. 1-27. [cit. 4.1.2023]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4185570
67. ICAEW Insights. WTO cautions against protectionism [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 10.1.2022]. Dostupné na: <https://www.icaew.com/insights/viewpoints-on-the-news/2022/jan-2022/wto-cautions-against-protectionism>
68. *ITC Trade Map*. [online databáza]. ITC, 2023. [cit. 3.2.2023]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/>
69. JABBOUR, Liza et al. The Good, the Bad and the Ugly: Chinese Imports, European Union Anti-Dumping Measures and Firm Performance [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economics* [online]. 2019, vol. 117, s. 1-20. [cit. 22.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2018.12.004>
70. JALLAB, Mustapha et al. Antidumping Procedures and Macroeconomic Factors: A Comparison between the United States and the European Union. [elektronický zdroj]. In

- Global Economy Journal* [online]. 2007, vol. 6, no. 3. [cit. 26.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2202/1524-5861.1173>
71. JUHÁS, Henrich – KITTOVÁ, Zuzana. Antidumping Investigations of the European Union in the Time of Pandemic COVID-19. In *Central and Eastern Europe in the Changing Business Environment: Proceedings from 21th International Joint Conference*, May 20 - 21, 2021, Prague, Czech Republic - Bratislava, Slovakia. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. 2021, s. 88-99. ISBN 978-80-225-4816-8.
 72. JUHÁS, Henrich. Vplyv nástrojov na ochranu obchodu EÚ na obchodné vzťahy EÚ – Indonézia (Hodnotenie zahraničného obchodu na základe jednofaktorových indikátorov): In *MERKÚR 2021: Proceedings of the International Scientific Conference for PhD. Students and Young Scientists*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. s. 112-125. ISBN 978-80-225-4909-7.
 73. JUNGHER, Andreas et al. Context-driven attitude formation: the difference between supporting free trade in the abstract and supporting specific trade agreements [elektronický zdroj]. In *Review of International Political Economy* [online]. vol. 25, s. 215-242. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/09692290.2018.1431956>
 74. KALÍNSKÁ, Emilie et al. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 232 s. ISBN 978-80-247-3396-8.
 75. KAŠŤÁKOVÁ, Elena. Intenzita zahraničného obchodu medzi Slovenskom a Ruskom v súčasnom období [elektronický zdroj]. In *Studia commercialia Bratislavensia* [online]. Bratislava: OF EU v Bratislave, 2017, roč. 10, č. 37, s. 44-53. ISSN 1339-3081. [cit. 10.11.2022]. Dostupné na: https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2017-01/scb0117-kastakova.pdf
 76. KAŠŤÁKOVÁ, Elena – RUŽEKOVÁ, Viera. *Medzinárodné obchodné operácie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2019, 200 s. ISBN 978-80-225-4611-9.
 77. KAŠŤÁKOVÁ, Elena. *Nové výzvy a konzekvencie na medzinárodné obchodné operácie – spôsoby analýzy konkurencieschopnosti exportu* [PowerPoint]. 2021. [cit. 25.1.2022].
 78. KEOHANE, O. Robert. Twenty Years of Institutional Liberalism [elektronický zdroj]. In *International Relations* [online]. Washington: SAGE Publishing, 8.6.2012, vol. 26, no 2. s. 125-138. [cit. 20.12.2021]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/0047117812438451>

79. KETTETER, D. Tobias. EU Anti-dumping and Tariff Cuts: Trade Policy Substitution? [elektronický zdroj]. In *The World Economy* [online]. 2016, vol. 39, no. 5, s. 576–596. [cit. 20.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/twec.12305>
80. KNETTER, M. Michael – PRUSA, Thomas. Macroeconomic factors and antidumping filings: evidence from four countries [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economics* [online]. 2003, vol. 61, no. 1, s. 1-17. [cit. 26.1.2022]. Dostupné na: [https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(02\)00080-6](https://doi.org/10.1016/S0022-1996(02)00080-6)
81. KONINGS, Jozef – VANDENBUSSCHE, Hylke. Antidumping protection and markups of domestic firms [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economics* [online]. 2005, vol. 65, no. 1, s. 151-165. [cit. 22.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2004.02.001>
82. KONINGS, Jozef – VANDENBUSSCHE, Hylke – SPRINGAEL, Linda. Import Diversion under European Antidumping Policy [elektronický zdroj]. In *Journal of Industry Competition and Trade* [online]. 2001, s. 1-39. [cit. 10.3.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1023/A:1015269804381>
83. KUSÁ, Zuzana. Kvantitatívne a kvalitatívne stratégie v spoločenskovednom výskume [elektronický zdroj]. In *Metodologické problémy spoločenských vied* [online]. 2005, s. 1-11. [cit. 11.5.2023]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Zuzana_Kusa/publication/40385594_Kvalitativna_analyza_udajov_Skripta_pre_Filoz_fak_UK/links/00b7d527ba95be2683000000
84. KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 5. uprav. vyd. Praha: Ekopress, 2014. 803 s. ISBN 978-80-87865-07-1.
85. KRIVOSUDSKÁ, Simona – DRUŽBACKÁ, Barbora – JUHÁS, Henrich. *Aktuálne otázky Európskej únie vo vzťahu k vybraným tretím krajinám: vedecká monografie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 2021, 88 s. ISBN 978-80-7556-104-6.
86. KRPEC, Oldřich – HODULÁK Vladan. *Evropa ve světové ekonomice. Historická perspektiva*. Brno: Muni Press, 2014. 414 s. ISBN 978-80-210-6146-0.
87. KUNIMOTO, Kazutaka. Typology of Trade Intensity Indices [elektronický zdroj]. In *Hitotsubashi Journal of Economics* [online]. 1977, vol. 17, no. 1, s. 15 – 32. Dostupné na: <http://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/7981/HJeco0170200150.pdf>
88. LECHNER, Lisa. The domestic battle over the design of non-trade issues in preferential trade agreements [elektronický zdroj]. In *Review of International Political Economy*

- [online]. 2016, vol. 23, no. 5, s. 840-871. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/09692290.2016.1231130>
89. LESÁKOVÁ, Ľubica. Vplyv globalizácie na malé a stredné podniky [elektronický zdroj]. In *Ekonomický časopis* [online]. Bratislava: SAV, 2008, roč. 56, č. 6, s. 607-621. [cit. 20.12.2021]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0920145306%2008%20Lesakova.pdf>
 90. LIPKOVÁ, Ľudmila et al. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 433 s. ISBN 978-80-89393-37-4.
 91. LISÝ, Ján et al. *Ekonomía*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2016. 621 s. ISBN 978-80-7552-275-7.
 92. LIU, Yinan. The EU's Antidumping Actions Against Chinese Products [elektronický zdroj]. In *International Journal of Management and Economics* [online]. 17.10.2014, no. 37, s. 152-168. [cit. 23.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2478/ijme-2014-0008>
 93. McKENZIE, Francine. Faith, fear and free trade [elektronický zdroj]. In *Canada's Journal of Global Policy Analysis* [online]. 2014, vol. 69, no. 2. [cit. 25.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/0020702014528656>
 94. MESSERLIN, Patrick. The EC antidumping regulations: A first economic appraisal, 1980–85 [elektronický zdroj]. In *Review of World Economics* [online]. 1989, vol. 125, no. 3, s. 563–587. [cit. 4.3.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/doi:10.1007/bf02707668>
 95. METIU, Norbert. Anticipation effects of protectionist U.S. trade policies [elektronický zdroj]. In *Journal of International Economics* [online]. 2021, vol. 133, s. 1-21. [cit. 27.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2021.103536>
 96. MIAO, Zhuang et al. Direct and Relative Effects of the Import Tariff: Estimation Using the Chinese Industrial Level Data [elektronický zdroj]. In *Munich Personal RePEc Archive* [online]. 2018, s. 1-22. [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/88056/1/MPRA_paper_88056.pdf
 97. MILEWITZ, Karolina et al. Beyond trade: The expanding scope of the
 98. nontrade agenda in trade agreements [elektronický zdroj]. In *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 2016, vol. 62, s. 743–773. [cit. 11.2.2022]. Dostupné na: . <https://doi.org/10.1177/0022002716662687>
 99. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Ciele spoločnej obchodnej politiky* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 13.1.2022]. Dostupné na:

<https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vztahy-s-tretimi-krajinami/spolocna-obchodna-politika-eu/ciele-spolocnej-obchodnej-politiky>

100. MINOGUE, Kenneth et al. Liberalism in the 19th century [elektronický zdroj]. In *Liberalism. Politics: Encyclopædia Britannica* [online]. Britannica, 2020. [cit. 7.12.2021]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/liberalism/Liberalism-in-the-19th-century>
101. MOHAAR, Kashif Ahmad. Liberalism vs Protectionism [elektronický zdroj]. In *The Nation* [online]. [cit. 21.12.2021]. Dostupné na: <https://nation.com.pk/19-Sep-2018/liberalism-vs-protectionism>
102. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2016/1036 o ochrane pred dumpingovými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskej únie [elektronický zdroj]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1036&from=SK>
103. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorým sa mení nariadenie Rady (ES) č. 1225/2009 o ochrane pred dumpingovými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskeho spoločenstva, a nariadenie Rady (ES) č. 597/2009 o ochrane pred subvencovanými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskeho spoločenstva [elektronický zdroj]. Dostupné na <https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/download/file/082dbcc53dbcb74e013e0d2feafd0d86>
104. NEHRA, Vikrant. Suspension of Lesser Duty Rule by the EU in Anti-Dumping Investigations [elektronický zdroj]. In *Amicus. International Trade* [online]. 2020, vol. 110, s. 1-11. [cit. 20.1.2023]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/344044678_Suspension_of_Lesser_Duty_Rule_by_the_EU_in_Anti-Dumping_Investigations#fullTextFileContent
105. NITA, Andrea – ZANARDI, Maurizio. The First Review of European Union Antidumping Reviews [elektronický zdroj]. In *The World Economy* [online]. 2013, vol. 36, no. 12, s. 1455-1477. [cit. 5.4.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/twec.12113>
106. NOEL, Stéphanie – ZHOU, Weihuan. EU's New Anti-dumping Methodology and the End of the Non-market Economy Dispute? [elektronický zdroj]. In *Global Trade and Customs Journal* [online]. 2019, vol. 14, no. 9, s. 417-424. [cit. 23.1.2022]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3424435
107. OBADI, Saleh Mothana – KORČEK, Matej. The “Revealed” Comparative Advantage and Competitiveness of the EU’s International Trade vis à vis the USA [elektronický zdroj].

- zdroj]. In *Ekonomický časopis* [online]. Bratislava: SAV, 2016, vol. 64, no. 5, s. 397-422. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0808132505%2016%20Obadi%20-%20Kor%C4%8Dek%20%20RS.pdf>
- 108.OECD DATA. [online databáza]. OECD, 2023. [cit. 10.3.2021]. Dostupné na: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>
- 109.*Pracovný dokument Komisie o významných deformáciách hospodárstva Čínskej ľudovej republiky na účely prešetrovaní na ochranu obchodu* [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/december/tradoc_156474.pdf
- 110.*Pracovný dokument Komisie o významných deformáciách hospodárstva Ruskej federácie na účely prešetrovaní na ochranu obchodu* [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/october/tradoc_158997.pdf
- 111.PROKŠA, Miroslav et al. *Metodológia pedagogického výskumu a jeho aplikácia v didaktikách prírodných vied*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. 225 s. ISBN 978-80-223-2562-2.
- 112.PRUSA, Thomas. The Trade Effects of U.S. Antidumping Actions [elektronický zdroj]. In *National Bureau of Economic Research* [online]. 1997, s. 191-214. [cit 12.2.2022]. Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w5440/w5440.pdf
- 113.RADA EÚ. *Anti-dumping methodology: Council agrees negotiating position* [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/03/anti-dumping/>
- 114.RAJ, Sundar. – AMROSE, Brent. A brief analysis of India-Japan bilateral trade: a trade intensity approach [elektronický zdroj]. In *International Journal of Research in Commerce, Economics & Management* [online]. Haryana: IJRCM, 2014, vol. 4, no. 2, s. 36-38. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na: https://www.academia.edu/12568647/JOB_SATISFACTION_AS_MEDIATOR_IN_THE_RELATIONSHIP_BETWEEN_WORK_SPIRITUALITY_AND_PERFORMANCE_A_CASE_STUDY_OF_EMPLOYEE_S_SHARIA_BANKING_SECTOR_IN_SURABAYA_DISTRICT_INDONESIA?from=cover_page
- 115.RICARDO, David. *The Principles of Political Economy and Taxation*. New York: Dover Publications, Inc., 2004. 320 s. ISBN 978-0486434612.
- 116.SAMIR, Salman. The Impact of Antidumping Policy of US Biodiesel Import on Indonesia and Argentina Economy-A General Equilibrium Analysis [elektronický zdroj]. In *International Journal of Social Science and Humanity* [online]. 2018, vol. 8,

- no. 12, s. 300-305. [cit. 23.12.2021]. Dostupné na: <https://doi.org/10.18178/ijssh.2018.V9.979>
- 117.SANDKAMP, Alexander. The trade effects of antidumping duties: Evidence from the 2004 EU enlargement [elektronický zdroj]. In *Journal of Internatioinal Economics* [online]. 2020, vol. 123, s. 1-37. [cit. 22.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2020.103307>
 - 118.SMITH, Adam. *Wealth of Nations*. Suwanee: 12th Media Services, 2018. ISBN 978-1680920963.
 - 119.STIGLITZ, Joseph. Rethinking Globalization in the Trump Era: US-China Relations. In *Frontiers of Economics in China*. Shanghai University of Finance and Economics, 2018. Vol. 13, no. 2, s. 133-146.
 - 120.SUJARWO, Rakhma Melati – BRÜMMER, Bernhard. Does the biodiesel European Union anti-dumping duty implementation affect the indonesian crude palm oil price? [elektronický zdroj]. In *Invited paper presented at the 6th African Conference of Agricultural Economists, September 23-26, 2019, Abuja, Nigeria* [online]. 2019, s. 1-9. [cit. 23.12.2021]. Dostupné na: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.295888>
 - 121.SZATMÁRI, Zsolt et al. *Global Trade and Customs: A Practical Comparison of Major Jurisdictions*. Amsterdam: IBFD, 2020. 714 s. ISBN 978-9087226268.
 - 122.ŠKVRNDA, František, Ľubomír ČECH a Rudolf KUCHARČÍK. *Teória medzinárodných vzťahov*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. 183 s. ISBN 978-80-225-4790-1.
 - 123.TARIC. [online databáza]. Európska komisia, 2023. [cit. 29.12.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en
 - 124.TENA-JUNGUITO, Antonio et al. How Much Trade Liberalization Was There in the World Before and After Cobden-Chevalier? [elektronický zdroj]. In *The Journal of Economic History*. [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. vol. 73, no. 3, s. 708-740. ISSN 1471-6372 [cit. 10.12.2021].Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S0022050712000344>
 - 125.VAN BAEL, Ivo – BELLIS Jean-Francois. *EU Anti-Dumping and Other Trade Defence Instruments*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International BV, 2019, 972 s. ISBN 978-90-411-9966-9.
 - 126.VANDENBUSSCHE, Hylke – ZANARDI, Maurizio. The chilling trade effects of antidumping proliferation [elektronický zdroj]. In *European Economic Review* [online].

- 2010, vol. 54, s. 760-777. [cit. 24.3.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2010.01.003>
127. VERMULST, Edwin – SUD D. Juhi. Are the EU's Trade Defence Instruments WTO Compliant? [elektronický zdroj]. In *Politics and EU Trade Policy. European Yearbook of International Economic Law*. [online]. 2022, s. 231-254. [cit. 20.2.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-34588-4>
128. VERMULST, Edwin – GRAAFSMA, Folkert. The Anti-Absorption Provision in EC Anti-Dumping Law [elektronický zdroj]. In *Global Trade and Customs Journal* [online]. 2007, vol. 2 no. 3, s. 129-141. [cit. 12.5.2023]. Dostupné na: <https://doi.org/10.54648/gtcj2007019>
129. VINCENT, Andrew. Classical Liberalism and its Crisis of Identity [elektronický zdroj]. In *History of Political Thought* [online]. Exeter: Imprint Academic Ltd., 1990, vol. 11, no. 1, s. 143-161. [cit. 20.12.2021]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/26213842>
130. VOITURIEZ, Tancrede – WANG, Xin. Real challenges behind the EU-China PV trade dispute settlement [elektronický zdroj]. In *Climate Policy* [online]. 2.3.2015, vol. 15, no. 5, s. 670-677. [cit. 22.1.2022]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/14693062.2015.1009868>
131. VOLLRATH, Thomas. A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage [elektronický zdroj]. In *Weltwirtschaftliches Archiv* [online]. 1991, vol. 127, no. 2, s. 265-280. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/40439943>
132. *Všeobecná dohoda o clách a obchode 1994*. [elektronický zdroj]. [cit. 17.12.2021]. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A1223\(03\)&from=SK](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A1223(03)&from=SK)
133. WALZENBACH, Günter. Global Political Economy [elektronický zdroj]. In *International Relations* [online]. Bristol: E-International Relations, 7.12.2016, s. 87-97. [cit. 20.12.2021]. Dostupné na: <https://www.e-ir.info/pdf/67059>
134. WICAKSONO, T Ananto. Indonesia's Fight against the EU Palm Oil Ban [elektronický zdroj]. 17.2.2021. [cit. 3.2.2022]. Dostupné na: <https://www.geopoliticalmonitor.com/indonesias-fight-against-the-eu-palm-oil-ban/>
135. WIGNARAJA, Ganeshan. Economic reforms, regionalism and exports: Comparing China and India. Honolulu: East-West Center, 2011. 87 s. ISBN 978-1-932728-94-1.

136. WILSON, John – MANN Catherine – OTSUKI, Tsunehiro. Assessing the Potential Benefit of Trade Facilitation: A Global Perspective [elektronický zdroj]. 2004. [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=610266
137. WOOLDRIDGE, Jeffrey. *Econometric Analysis of Cross-section and Panel Data*. 1. vyd. Cambridge: M.I.T. Press, 2006. 735 s. ISBN 978-0262232586.
138. WORLD BANK. *Trade Indicators*. [elektronický zdroj]. 2010. [cit. 25.1.2022]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/wits/wits/witshelp/Content/Utilities/e1.trade_indicators.htm
139. WTO. *Agreement on Safeguards* [elektronický zdroj]. 1995c. [cit. 12.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/25-safeg.pdf
140. WTO. *Agreement on Subsidies and Countervailing Measures* [elektronický zdroj]. 1995b. [cit. 12.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/24-scm.pdf
141. WTO. *Anti-Dumping Agreement (Implementation of Article VI of the GATT)* [elektronický zdroj]. 1995a. [cit. 12.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/anti_dumping_e.htm
142. WTO. *Anti-dumping, subsidies, safeguards: contingencies, etc* [elektronický zdroj]. 2022b. [cit. 10.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm8_e.htm
143. WTO. *Principles of the trading system* [elektronický zdroj]. 2022a. [cit. 10.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm
144. WTO. *World Trade Report 2021* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 12.1.2022]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr21_e/01_c_wtr21_e.pdf
145. WU, Mark. The “China, Inc.” Challenge to Global Trade Governance [elektronický zdroj]. In *Harvard International Law Journal* [online]. Spring, 2016. vol. 57, no. 2, s. 261-324. [cit. 21.12.2021]. Dostupné na: https://harvardilj.org/wp-content/uploads/sites/15/HLI210_crop.pdf
146. YATSENKO, Olha. et al. Protectionism sources of trade disputes within international economic relations. In *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020, vol. 42, no. 4, s. 516-526.

Prílohy

Zoznam príloh

Príloha I	Zdroje dát a štatistických údajov použitých v dizertačnej práci.....	128
------------------	--	-----